

**ANADOLU ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMENLİĞİ LİSANS
PROGRAMININ KÜRESEL VATANDAŞLIK KAPSAMINDA İNCELENMESİ**

Yüksek Lisans Tezi

Serenay AYGÜN

Eskişehir 2022

**ANADOLU ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMENLİĞİ LİSANS
PROGRAMININ KÜRESEL VATANDAŞLIK KAPSAMINDA İNCELENMESİ**

Serenay AYGÜN

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Eğitim Programları ve Öğretim Anabilim Dalı

Eğitim Bilimleri Bölümü

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Demet SEVER

Eskişehir

Anadolu Üniversitesi

Eğitim Bilimleri Enstitüsü

Şubat 2022

JURİ VE ENSTİTÜ ONAYI

ÖZET

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMENLİĞİ LİSANS PROGRAMININ KÜRESEL VATANDAŞLIK KAPSAMINDA İNCELENMESİ

Serenay AYGÜN

Eğitim Programları ve Öğretim Anabilim Dalı

Anadolu Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ocak 2022

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Demet SEVER

Sosyal Bilgiler dersinin en önemli amaçlarından biri iyi bir vatandaş yetiştirmektir. Günümüzde iyi bir vatandaşın sahip olması gereken özellikler incelendiğinde, küresel vatandaşlık özellikleri karşımıza çıkmaktadır. Küresel vatandaşların, Sosyal Bilgiler dersiyle birlikte kazandırılmak istenen bilgi, beceri, değer ve tutumlara sahip olması beklenmektedir. Bu araştırmanın amacı, Anadolu Üniversitesi, Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Öğretim Programı'nın küresel vatandaşlığın gerektirdiği bilgi, beceri, değer ve tutumlarını ne ölçüde kapsadığını belirlemektir. Bu çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden durum çalışması- tek durum deseni kullanılmıştır. Veriler, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilgiler Öğretmenliği alanındaki 8 öğretim üyesi ile gerçekleştirilen yarı yapılandırılmış görüşmeler ve Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Lisans programı derslerinin Oxfam (2006)'nın ortaya koyduğu küresel vatandaşlık boyutlarından yararlanılarak oluşturulmuş değerlendirme formu kullanılarak incelenmesi ile elde edilmiştir. Verilerin analizinde içerik analizi ve betimsel analizden yararlanılmıştır. Araştırma sonucunda Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nın küresel vatandaşlık boyutları sınırlı olarak kapsadığı, derslerin içerikleri ve öğrenme çıktılarının yanında ders sayısının da küresel vatandaşlık eğitimi için yeterli olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Araştırma sonucunda küresel vatandaşlık kapsamında ders sayısının artırılması, öğretim elemanlarına küresel vatandaşlık ile ilgili hizmet içi eğitimler verilmesi önerilmiştir.

Anahtar sözcükler: Küresel vatandaşlık, Sosyal bilgiler, Vatandaşlık eğitimi.

ABSTRACT

ANADOLU UNIVERSITY SOCIAL SCIENCES TEACHER UNDERGRADUATE PROGRAM IN THE SCOPE OF GLOBAL CITIZENSHIP

Serenay AYGÜN

Curriculum and Instruction Department

Anadolu University, Institute of Educational Sciences, January 2022

Supervisor: Assistant Professor Demet SEVER

One of the most important objectives of the Social Studies lesson is to educate good citizens. When the characteristics that a good citizen should have today are examined, the characteristics of global citizenship emerge. Global citizens are expected to have the knowledge, skills, values and attitudes that are desired to be gained with the Social Studies lesson. The purpose of this research is to examine to what extent Anadolu University Social Studies Teaching Curriculum covers the knowledge, skills, values and attitudes required by global citizenship. In this study, case study-single case design, one of the qualitative research methods, was used. The data were obtained via semi-structured interviews with 8 lecturers in the field of Social Studies Teaching at Anadolu University. In addition, Social Studies Teaching Under Graduate Program was analyzed by means of an evaluation form created by using the dimensions of global citizenship revealed by Oxfam (2006). Content analysis and descriptive analysis were used in the analysis of the data. As a result of the research, it has been concluded that Anadolu University Social Studies Curriculum covers the dimensions of global citizenship to a limited extent, the content of the courses and the learning outcomes as well as the number of courses are not sufficient for global citizenship education. As a result of the research, it has been suggested to increase the number of lessons within the scope of global citizenship and to give in-service trainings to lecturers on global citizenship.

Key words: Citizenship education, Global citizenship, Social sciences.

ÖNSÖZ

Öncelikle uzun ve zorlu olan bu sürecin her noktasında yanımda olan ve hiçbir konuda desteğini esirgemeyen danışmanım Dr. Öğretim Üyesi Demet Sever’e teşekkür ederim. Hem ders hem tez dönemimde yanımda olan ve desteğini hep hissettiren Prof. Dr. Meral Güven’e ve tezimde emeği olan tüm hocalarıma teşekkür ederim.

Bugüne kadar karşılaştığım her zorlukta yanımda olan, güvenini ve desteğini bir an olsun eksik etmeyen babam Nurettin Albayrak’a annem Serpil Albayrak’a ve kardeşim Kubilay Albayrak’a ve her anımı destekleyen, her an yanımda olan eşim Talha Aygün’e gösterdikleri fedakarlıklardan dolayı teşekkürlerimi sunuyorum. Başarılarımı sizinle paylaşabildiğim için bile çok şanslı olduğumu düşünüyorum. Tüm başarılarda beraber olmak dileğiyle.

Serenay AYGÜN

20/01/2022

ETİK İLKE VE KURALLARA UYGUNLUK BEYANNAMESİ

Bu tezin bana ait, özgün bir çalışma olduğunu; çalışmamın hazırlık, veri toplama, analiz ve bilgilerin sunumu olmak üzere tüm aşamalarında bilimsel etik ilke ve kurallara uygun davrandığımı; bu çalışma kapsamında elde edilen tüm veri ve bilgiler için kaynak gösterdiğimi ve bu kaynaklara kaynakçada yer verdiğimi; bu çalışmanın Anadolu Üniversitesi tarafından kullanılan “bilimsel intihal tespit programıyla tarandığını ve hiçbir şekilde “intihal içermediğini” beyan ederim. Herhangi bir zamanda, çalışmamla ilgili yaptığım bu beyana aykırı bir durumun saptanması durumunda, ortaya çıkacak tüm ahlaki ve hukuki sonuçları kabul ettiğimi bildiririm.

Serenay Aygün

İÇİNDEKİLER

Sayfa

BAŞLIK SAYFASI	i
JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI.....	ii
ÖZET	iii
ABSTRACT.....	iv
ÖNSÖZ	v
ETİK İLKE VE KURALLARA UYGUNLUL BEYANNAMESİ	vi
İÇİNDEKİLER	vii
TABLolar DİZİNİ.....	ix
ŞEKİLLER DİZİNİ	xii
1.GİRİŞ	1
1.1.Vatandaşlık Kavramı.....	2
1.2 Küreselleşme Kavramı.....	3
1.3. Vatandaşlıktan Küresel Vatandaşlığa.....	6
1.4. Küresel Vatandaşlık Kavramı	8
1.5. Küresel Vatandaşlık Özellikleri.....	9
1.6. Küresel Vatandaşlık Eğitimi	13
1.7.Sosyal Bilgiler Dersinde Küresel Vatandaşlık Eğitimi	19
1.8. Problem Durumu	24
1.9. Araştırmanın Amacı	27
1.10. Araştırmanın Önemi.....	28
1.11. Araştırmanın Varsayımları.....	28
1.12. Araştırmanın Sınırlılıkları	29
1.13. Tanımlar.....	29
2. İLGİLİ ARAŞTIRMALAR	30
2.1. Uluslararası Alanyazında Yapılmış Araştırmalar	30
2.2. Ulusal Alanyazında Yapılmış Araştırmalar	34
3.YÖNTEM	41
3.1.Araştırmanın Yöntemi.....	41
3.2.Araştırmanın Katılımcıları	42
3.3. Veri Toplama Araçları	44

	<u>Sayfa</u>
3.3.1.Değerlendirme Formu	44
3.3.2. Yarı yapılandırılmış görüşme formu	44
3.4. Verilerin Toplanması	45
3.5. Verilerin Analizi	46
3.5.1. Doküman İncelemesinin Analizi	46
3.5.2. Yarı Yapılandırılmış Görüşmelerin Analizi	46
3.6. Araştırmanın İnanırlık ve Tutarlılığı.....	47
3.7. Araştırma Etiği.....	47
4.BULGULAR.....	48
4.1. Doküman Analizi Bulguları	48
4.2. Görüşme Bulguları.....	70
5.SONUÇ	99
5.1. Doküman Analizi Sonuçları	99
5.2. Görüşme sonuçları	101
6.1. TARTIŞMA VE ÖNERİLER.....	103
KAYNAKÇA.....	110
EKLER	

TABLÖLAR DİZİNİ

Sayfa

Tablo 3.1. Güncellenen Programla Beraber Eklenen, İsmi Değişen, Seçmeli Olan ve Kaldırılan Dersler	43
Tablo 3.2. Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Lisans Programında Küresel Vatandaşlık Boyutuyla İlişkili Bulunmayan Dersler.....	43
Tablo 4.1. Eğitim Psikolojisi Dersi Değerlendirme Tablosu	49
Tablo 4.2. Atatürk İlke ve İnkılapları Dersi Değerlendirme Tablosu	50
Tablo 4.3. Genel Fiziki Coğrafya Dersi Değerlendirme Tablosu	51
Tablo 4.4. Atatürk İlke ve İnkılapları 2 Dersi Değerlendirme Tablosu	52
Tablo 4.5. Siyaset Bilimi Dersi Değerlendirme Tablosu	53
Tablo 4.6. İslam Öncesi Türk Tarihi ve Kültürü Dersi Değerlendirme Tablosu	54
Tablo 4.7. Sosyal Antropoloji ve Medeniyet Tarihi Dersi Değerlendirme Tablosu	55
Tablo 4.8. Genel Beşerî ve Ekonomik Coğrafya Dersi Değerlendirme Tablosu	56
Tablo 4.8. Türk Eğitim Tarihi Dersi Değerlendirme Tablosu	57
Tablo 4.10. Öğretim İlke ve Yöntemleri Dersi Değerlendirme Tablosu	58
Tablo 4.11. Sosyal Bilgiler Öğrenme ve Öğretim Yaklaşımları Dersi Değerlendirme Tablosu.....	59
Tablo 4.12. Türkiye Fiziki Coğrafyası Dersi Değerlendirme Tablosu	60
Tablo 4.13. İlk Türk İslam Devletleri Tarihi Dersi Değerlendirme Tablosu	61
Tablo 4.14. Orta çağ Tarihi Dersi Değerlendirme Tablosu	62
Tablo 4.15. Topluma Hizmet Uygulamaları Dersi Değerlendirme Tablosu.....	63
Tablo 4.16. Bilim Teknoloji ve Toplum Dersi Değerlendirme Tablosu.....	64

Sayfa

Tablo 4.17. Genel Beşeri ve Ekonomik Coğrafya Dersi Değerlendirme Tablosu.....	65
Tablo 4.18. Vatandaşlık Bilgisi Dersi Değerlendirme Tablosu	66
Tablo 4.19. Türk Eğitim Sistemi ve Okul Yönetimi Dersi Değerlendirme Tablosu	67
Tablo 4.20. Yeni ve Yakınçağ Tarihi Dersi Değerlendirme Tablosu	68
Tablo 4.21. Sınıf Yönetimi Dersi Değerlendirme Tablosu	69
Tablo 4.22. İnsan Hakları ve Demokrasi Dersi Değerlendirme Tablosu	70
Tablo 4.23. Vatandaşlık Teması	71
Tablo 4.24. Küresel Vatandaşlık Teması	72
Tablo 4.25. Küreselleşme ile Küresel Vatandaşlık İlişkisi Teması	74
Tablo 4.26. Bilişsel Özellikler Teması	75
Tablo 4.27. Beceriler Teması	78
Tablo 4.28. Değerler Teması	80
Tablo 4.29. Öğretmenlerin Küresel Vatandaş Olarak Yetiştirilmesi Teması	81
Tablo 4.30. Öğrencilerin Yorum ve Yönelimleri Teması	83
Tablo 4.31. Program Değerlendirmesi Teması	84
Tablo 4.32. Katkı Sağlayan Dersler	86
Tablo 4.33. Derslerde Yapılanlar Teması	87
Tablo 4.34. Programın Amaçları Teması	89
Tablo 4.35. Yeni Kazanımlar Teması	90
Tablo 4.36. İçerikte Değişiklik Teması	91

Sayfa

Tablo 4.37. Yararlanılan Yöntemler Teması.....	92
Tablo 4.38. Ölçme ve Değerlendirme Teması	93
Tablo 4.39. Karşılaşılan Sorunlar Teması	94
Tablo 4.40. Öneriler Teması	96
Tablo 5.1. Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Programındaki Derslerin Küresel Vatandaşlıkla İlgili Boyutları	100

ŞEKİLLER DİZİNİ

Sayfa

Şekil 1.1. Küresel Vatandaşlığın Bileşenleri	11
Şekil 1.2. Küresel Vatandaşlık Eğitimi Kavram Haritası (Gibson ve Arkadaşları).....	18
Şekil 1.3. Sosyal Bilgiler Dersinin Bileşenleri	20
Şekil 1.4. Sosyal Bilgiler Tarifinde Pasta Metaforu	20

1.GİRİŞ

Teknoloji ve küreselleşme, bir döngü içerisinde bulunan ve birbirini destekleyen kavramlardır. Küreselleşmeyle birlikte bilgi, daha ulaşılabilir hale gelirken aynı zamanda teknolojinin gelişimine de hız kazandırmıştır. Teknolojinin gelişmesiyle birlikte sınırlar ortadan kalkmış ve toplumlar arası etkileşim artmıştır. Küreselleşme ve teknoloji alanındaki gelişmeler iletişim, ulaşım, eğitim, ekonomi gibi birçok alanda değişim ve gelişimi de beraberinde getirmiştir.

Küreselleşmeyle beraber yeni kavramlar ortaya çıkmış, bazı kavramlar ise değişikliğe uğramıştır. Örneğin “vatandaşlık” kavramı Antik Yunan’da yalnızca belli bir kesime tanınan haklar olarak değerlendirilirken, Fransız Devriminden sonra yayımlanan İnsan Hakları Bildirgesi’nin kabul edilmesiyle beraber tüm bireylerin siyasal ve sosyal haklara sahip olması olarak değerlendirilmiştir (Balbağ, 2016, s.5). Bir ülkeye aidiyet ve hak durumunu belirten “vatandaşlık” kavramı zamanla yeterli gelmemiş ve bir vatandaş nasıl olmalı sorusuna verilen cevabın değişmesiyle birlikte dijital vatandaşlık, çevresel vatandaşlık, sosyal vatandaşlık, ekolojik vatandaşlık, etkin vatandaşlık, çokkültürlü vatandaşlık ve küresel vatandaşlık gibi vatandaşlık kavramlarıyla çeşitlenmiştir.

Vatandaşlık anlayışının değişmesiyle birlikte, yetiştirilmek istenen vatandaşın özellikleri de değişikliğe uğramıştır. Özellikle uluslar için temel amaç: ulusu oluşturan ve ulusun devamlılığını sağlayacak olan vatandaşların çağa uyum sağlayabilmesi, değişiklikleri yakalayabilmesi ve diğer toplumlardan geri kalmadan değişen dünyaya ayak uydurabilen ve değişime katkı sağlayan bireyler yetiştirilmesidir. Bunun için zamanın ihtiyaçları göz önüne alınmalı ve gereken bilgi ve donanıma sahip bireyler yetiştirilmelidir. Bunu da ancak iyi bir eğitim sistemi mümkün kılmaktadır. Küreselleşmenin eğitim üzerindeki etkisinin en basit şekilde anlatımı; eğitimi, ortaya çıkan yenedünyanın şartlarında istihdam edebilecek bireyler yetiştirebilecek şekilde değiştirmesidir (Vuranok, 2016, s.245).

Türk eğitim sistemine bakıldığında “vatandaşlık” kavramının özellikle ortaokul Sosyal Bilgiler dersinde ele alındığı görülmektedir. Sosyal Bilgiler dersi amaçlarından biri öğrencilerin “Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olarak vatanını ve milletini seven, haklarını bilen ve kullanan, sorumluluklarını yerine getiren, millî bilince sahip birer vatandaş olarak yetişmelerini sağlamaktır (MEB, 2018, s.8).” Günümüzdeki vatandaş, ülkesine karşı hak ve sorumluluklarının bilincinde olmakla birlikte dünyaya karşı olan sorumluluklarının da farkında olan ve düşüncelerini eyleme dökabilen bireyler olmalıdır.

Vatandaşlık eğitiminde, hedeflenen bilgi, beceri ve değerlerin belirlenmesinden sonra yapılması gereken, bu özelliklerin en etkili biçimde öğrencilere kazandırılmasıdır. Ancak burada sorulması gereken en önemli sorulardan biri öğretmenlerin bu konuda ne düzeyde yeterli olduklarıdır. Aileden sonra öğrenciler için en büyük rol model olan ve küresel vatandaşlar yetiştirme sürecinde önemli sorumlulukları bulunan öğretmenlerin de öncelikle birer küresel vatandaş olmaları beklenmektedir.

Küresel vatandaşlık eğitimi elbette ki yalnızca bir derse bağlı kalınarak verilebilecek bir eğitim değildir. Hemen her alanda bireylerin sahip olması gereken yeterlikleri belirleyici rol oynayan küreselleşme kavramına ve dolayısıyla küresel vatandaşlık boyutlarına tüm derslerde değinilmeli, gereken bilgi, beceri, değer ve tutumlar tüm dersler aracılığıyla öğrenciye aktarılmalıdır. Öte yandan, öğrenme alanları içerisinde etkin vatandaşlık ve küresel bağlantılar içeriğine sahip olan Sosyal Bilgiler dersinin, küresel vatandaşlık temel anlayışının ve yeterliliklerinin kazandırılacağı derslerin başında geldiği söylenebilir (MEB, 2018, s.12).

Sosyal Bilgiler dersi kapsamında küresel vatandaşlık eğitiminin etkili biçimde verilebilmesi, dersin öğretim programına olduğu kadar, öğretim sürecinde sahip oldukları özelliklerle öğrencileri kültürleyen öğretmenlerin küresel vatandaşlık ve öğretici yeterliklerine de bağlıdır. Dolayısıyla Sosyal Bilgiler dersi öğretmen adaylarının hizmet öncesi eğitim süreçlerinde küresel vatandaş olarak yetiştirilmeleri gerekmektedir. Bu bağlamda, eğitim fakültesi lisans programlarının küresel vatandaşlık boyutlarını hangi düzeyde kapsadığının belirlenmesi önemli görülmektedir.

1.1. Vatandaşlık Kavramı

Vatandaşlık, bir devletin üyeliğini ve bu üyeliğin beraberinde getirdiği hak ve yükümlülükleri ifade eden geniş bir kavramdır. Vatandaşlık kavramının kökeni Roma hukukuna dayanmaktadır. Roma hukukuna göre: “Vatandaş, bireyin devlete ve hukuki düzene bağlı olma şeklini gösteren bir ölçüt ve statüdür”. Vatandaşlık için belirlenen bağlılık ölçütü bugün hala hukukçuların referans noktasıdır ve “devlete aidiyet” düşüncesinden ortaya çıkmaktadır (Temalat, 2011, s.2).

Bireyin bir devlete ait olduğuna işaret eden vatandaşlık kavramı, doğumla beraber elde edilen bir haktır ve devletin bireylerini, başka bir devletin bireylerinden ayırmak için kullanılmaktadır (Nomer, 1989’den akt. Balbağ, 2006, s.7). Başka bir deyişle, kimin içeride (devlete ait), kimin dışarıda kaldığını belirleyen kavramdır (Dağ, 2012, s.106).

Vatandaşlık kavramı kişiye verilen bir kimlik veya bir üyelik olarak da görülebilmektedir. Ortak kültürel bağlara sahip bireylerin belirli bir topluluğa olan üyeliğini göstermek için kullanılan bir kavramdır ve devletin verdiği üyeliği ifade etmektedir. Bu statüye sahip olan herkes verilen tüm hak ve sorumluluklar açısından eşit sayılmaktadır (Marshall, 1964; akt. Aktaş, Şengönül ve Öztekin, 2017, s.185).

Vatandaşlık, siyasi topluluklar için de olmazsa olmaz unsurlardan biridir. Bu nedenle bireyin siyasi topluluğa olan hukuki bağını da ifade etmektedir. Aynı zamanda devlet ve birey arasında olan bu ilişki, haklar ve yükümlülükler açısından değerlendirilerek vatandaşlık kavramının devlet ile olan ilişkisinin anlatılmasında da kullanılmaktadır (Aktaş, Şengönül ve Öztekin, 2017, s.184 akt. Topuzkamış, 2013).

Devletler, vatandaşlık anlayışlarını farklı temellere dayanarak şekillendirmişlerdir. Vatandaşlığa yüklenen anlam dönemin ekonomik, sosyolojik ve siyasi gelişmelerine bağlı olarak değişmiştir. Bu nedenle de tarih boyunca vatandaşlık için farklı tanımlar yapılmıştır (Balbağ, 2006, s.5). Örneğin Amerika ve Fransa, vatandaşlığın temelini toprağa dayandırırken, İsrail ve Almanya ise etnik kan bağıyla ilişkilendirmiştir. Türkiye ise Fransa ve Amerika gibi vatandaşlığın temelini toprağa dayandırırken, AB'ye uyum süreciyle beraber ulusallık politikasından çok, ulus ötesinde bir anlayışa yönelmiş, böylece vatandaşlık anlayışı değişmeye başlamıştır (Dağ, 2012, s.106).

Paylaşılan tanımlardan da görüldüğü gibi vatandaşlık kavramı dayandığı temellerin çeşitliliğine bağlı olarak farklı biçimlerde de ele alınabilmektedir. Bununla birlikte soyut bir yapıda, duyuşsal bir kazanım olarak karşımıza çıkan vatandaşlık, özelde ülkelerin ekonomik, siyasi ve sosyolojik alanlarda karşılaştıkları değişimlerden, genelde ise tüm dünyayı etkileyen değişim ve gelişmelerden de etkilenmektedir. Bugün doğrudan ya da dolaylı olarak her alanda yaşanan değişime tepki veren ülke etkinliklerinin “küreselleşme” kavramının etkisine bağlı olarak biçim değiştirdiği söylenebilmektedir.

1.2. Küreselleşme Kavramı

Küreselleşme, son zamanlarda yaşanan toplumsal değişim ve gelişimleri anlamlandırmak amacıyla ortaya atılmış bir kavramdır (İçli, 2001, s. 163). Özellikle 20. yüzyılın son çeyreğinden itibaren teknoloji ve kitle iletişim araçlarının gelişmesiyle zaman ve mekânla ilgili sınırlamalar ortadan kalkmış ve toplumlar daha yakın ilişkiler kurmaya başlamıştır. Bu ilişkilerle beraber siyasi, kültürel ve ekonomik alanda da

etkileşim hız kazanmış, bu durum “Küreselleşme” kavramını alanyazında sıklıkla kullanılır hale getirmiştir (Çermik, Çalışoğlu ve Tahiroğlu, 2016, s.775).

“Küresel (global)” kavramı köken olarak 400 yıl öncesine gitmekteyken “Küreselleşme” daha yeni bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır. Küreselleşme ilk olarak 1966 yılında American Journal of Sociology dergisinde yayınlanan bir makalede kullanılmıştır (Delanty, 2000’den akt. Balbağ, 2006). Tarihsel olarak 19.yy. sonlarına doğru başlayan küreselleşme süreci 1980’den itibaren hız kazanmıştır (Bayar, 2010, s.27). Bugün bakıldığında vatandaşlık kavramı için olduğu gibi küreselleşme kavramı için de birden çok tanım yapıldığı görülmektedir. Bunun sebebi çeşitli alanlardaki araştırmacıların küreselleşmeye yönelik farklı bakış açılarına sahip olmalarıdır.

Küreselleşme, bazı kesimlerde kaçınılmaz ve engellenemez bir kavram olarak görülürken bazı kesimlerde ise toplumsal, ekonomik ve kültürel bağımsızlığı tehdit eden bir kavram olarak görülmektedir (Karip, 2005, s.198). Küreselleşme kavramı en basit tanımıyla “uzak ile yakın mekânlar arasındaki mesafe göz ardı edilerek, ülkelerin ve insanların birbirine yakınlaşması ve birbirleri ile ekonomik ve sosyal etkileşim halinde bulunmalarıdır (Kıvılcım, 2013, s.219)”.

Küreselleşme kavramıyla ilgili en önemli problem kavramın çok boyutlu yapısının göz ardı edilmesi ve tek bir ideolojiye uygun olarak açıklanmaya çalışılmasıdır. Bazıları için küreselleşme insan hakları ve demokratikleşmeyle ilgili bulunurken, bazıları için sömürgecilik, kapitalizm ve emperyalizm ile ilişkilendirmektedir. Ancak küreselleşmeyle ilgili tüm yaklaşımların tek boyutlu olduğunu söylemek mümkün değildir. Bunun yanında kavramın çok boyutlu yapısını göz önünde bulunduran yaklaşımlarda mevcuttur (Aydeniz, Silinir ve Karhan, 2012, s.1013).

Kongar (2001), küreselleşmenin diğer siyasi ve sosyolojik kavramlar gibi karışık bir yapıda olduğunu söylemiş ve ortaya çıkışında iki ana ayağının olduğundan söz etmiştir. Birincisi teknoloji devrimiyle beraber ileri teknolojinin kullanılması, ikincisi ise Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliğinin çökmesidir. Ortaya çıkan bu iki olay sonrasında küreselleşme olgusu ortaya çıkmıştır. Seyrek (2002)’ye göre ise yine küreselleşmenin oluşumunda iki temel nokta bulunmakta; ancak Kongar’ın (2001) tespitinden farklı olarak bunların birincisi, Bretton Woods sisteminin çökmesi (Amerikan dolarının tüm dünyada rezerv para olması), ikincisi ise Soğuk savaşın 1991 yılında sona ermesidir.

Çelik (2012) ise küreselleşmeye yönelik bakış açılarını muhalifler ve taraftarlar olmak üzere iki gruba ayırarak açıklamıştır. Çelik'e göre küreselleşme taraftarları küreselleşme sürecinin olumlu yönlerini ön planda tutan tanımlamalar yaparken, muhalifler ise küreselleşme ile kapitalizmin uluslararası gelişimi ve değişim süreci olduğu düşüncesi üzerinde odaklanmışlardır. Küreselleşme taraftarlarına göre küreselleşme kavramı, dünyanın küçülerek daha yoğun hale gelmesi ve küçük bir köye dönüşmesi ve bununla beraber mal ve hizmetlerin üretim, dağıtım ve pazarlamanın uluslararası bir hal almasıdır. Küreselleşmeyle beraber bilginin toplanması, değerlendirmesi ve kullanması süreçleri daha hızlı ve verimli bir hale gelmektedir. Küreselleşme muhaliflerine göre ise küreselleşme milli kültür ve kimlikleri yıpratmaya ve yeni alt kimlik ve kültürler ortaya çıkarmaya çalışmaktadır.

Küreselleşme olgusuna muhaliflere benzer şekilde yaklaşan Falk ise küreselleşmeyi “yırtıcı” sıfatıyla ele almaktadır. Falk bu benzetmeyle birlikte küreselleşmenin bazı yönlerinin insani olmadığını düşünerek eleştirmektedir. Falk'ın tezine göre küreselleşme insani değerleri yıpratmaktadır. Bu yüzden de küreselleşmenin ideolojik temellerine karşı durulmasını önermektedir (Falk, 2005'ten akt. Alpaslan, 2008, s.146).

Küreselleşmeyle ilgili farklı yaklaşımlar bulunmaktadır ancak kavramın daha iyi anlaşılabilmesi için çok boyutluluğunun ve dinamizminin farkında olunarak daha bütüncül bir yaklaşımla ele alınmasına ihtiyaç duyulmaktadır. Küreselleşme kavramına bütüncül şekilde bakabilenlerden biri Jeffrey Sach'dır. Sach küreselleşmeyi kazananlar ve kaybedenler üzerinden anlatmaya çalışmıştır. Sach küreselleşme sürecinde kazananların, kaybedenlerden çok daha fazla olduğunu iddia etmekle birlikte sürecin sorunsuz olmadığını da belirtmiştir (Sachs, 1998, s.108).

Küreselleşmenin farklı şekillerde tanımlanıp anlamlandırılması, küreselleşmenin geniş kavramsal yapısından kaynaklanmasıyla birlikte küreselleşmeden ne şekilde yararlanıldığı ve ne şekilde etkilendiğiyle de ilişkilidir. Küreselleşme kavramı için her alanda etkisini sürdürdüğü ve bundan birçok alanın etkilendiği söylenebilmektedir. Bu durum, ülkelerin geleceğini de şekillendirmektedir. Bu süreç, ülkesine destek olabilen ve küreselleşen dünyaya ayak uydurabilen bireylerin yetiştirilmesini zorunlu kılmakla beraber, eğitim sistemlerinin de buna uygun olarak düzenlenmesini gerektirmektedir. Küreselleşmeyle beraber toplumları etkileyen sorunlar da küresel bir boyut kazanmış olup, bu sorunların çözümü için eğitim sistemleriyle birlikte kendini yalnızca yaşadığı ülkeye değil dünyaya ait hisseden küresel vatandaşların yetiştirilmesi ve bireylerin

sorunlara tüm insanlığın yararına çözüm önerileri üretebilir özelliklere sahip olmaları önemli bir gereklilik olmuştur.

1.3. Vatandaşlıktan Küresel Vatandaşlığa

Vatandaşlık kavramı tanımlanmaya çalışılırken, farklı bakış açılarından yola çıkılmış ve birbirinden farklı birçok tanım ortaya koyulmuştur. Örneğin Smith (2002, s. 109); vatandaşlığın dört farklı anlamını şu şekilde ortaya koymuştur; ilk olarak vatandaş siyasi haklara sahip, siyasi tartışmalara eşit olarak katılım sağlayan bir topluluk üyesidir. İkinci olarak; modern dünyada daha sık bahsedilen “yasal” olarak tanınan insanlardır ve siyasi bir topluluğun üyesidir. Burada vatandaşlığın devlete karşı daha etkili olduğundan söz edilmiştir. Üçüncü olarak; daha alışılmış hale gelen ancak modernlikten uzak olan, spor kulübü ya da üniversitenin yanı sıra daha büyük bir politika topluluğuna dahil olmaktır. Sonuncu olarak ise; vatandaşlık kavramının verilen tanımlara ek olarak yalnızca bazı grupları değil, belirli standartları belirlemek için de kullanıldığı belirtilmiştir. Daha açık bir deyişle, kim düzeni koruyor, siyasi refaha katkıda bulunuyor ve sosyal katkıda bulunuyorsa bunların gerçek vatandaşlar olduğundan bahsedilmiştir.

Günümüzde vatandaşlık kavramı iki farklı yaklaşım etrafında toplanmıştır. Bunlardan birincisi Atina’nın aktif vatandaşlar modelidir. Aktif vatandaş modeli; bireylerin kendilerinden daha üst düzeyde yer alan topluluğun, ortak karar verme sürecindeki katılım yükümlülüğüdür. İkincisi ise bireyin toplumdan daha üstün olduğunun ve çiğnenemez haklara sahip olduğunun kabul edildiği aydınlanmanın yaşandığı vatandaş modelidir. Bu iki yaklaşım küreselleşme kavramının gelişim sürecini, değişimini ve kazandığı yeni anlamları ortaya koyması açısından önemlidir ve bugün yapılan vatandaşlık tanımlarının ikinci yaklaşıma daha yakın olduğu söylenebilir (Gülalp, 2007’den akt. Çolak, 2015, s.11).

Vatandaşların haklarına sahip olması yolundaki en önemli adımlardan biri ise 1215 yılında imzalanan Magna Carta anlaşmasıdır. Anlaşmanın özellikle 39. ve 40. maddeleri, bireylerin haklarını koruması yönüyle önemli bulunmaktadır. Bu maddelerde özgür vatandaşların yasalara göre yargılanmadan önce cezalandırılmayacağından ve hak ve adaletin kimseye satılamayacağından söz edilmektedir (Magna Charta, 2009’dan akt. Çolak, 2015, s.12)

Küresel vatandaşlığın, bir diğer adıyla dünya vatandaşlığının ortaya çıkışı da M. Ö 4.yy Antik Yunan’da Diyojen’e dayanmaktadır. Diyojen kendisinin dünya vatandaşı

olduğunu belirtirken bireyleri şehirlerle ya da devletlerle eşleştirmektense evrenin bir üyesi olduğu görüşü üzerine durmuştur (Linklater, 2002, s.317). Yakın dönemlerde yaşayan Sokrates'in de aynı şekilde evrenin vatandaşı olduğunu söylediği bilinmektedir (Heater, 2007'den akt. Çolak, 2005, s.18). Diyojen'in devamında Stoacılar, vatandaşları için yalnızca ülke içerisinde değil dünya çapında hak ve sorumluluklara sahip olduğunu söylemişlerdir. Ortak bir insanlık oluşturulması gerekiyorsa bunun için farklı insanların bir araya gelmesi ve evrensel kurallar ortaya koymaları gerektiği belirtilmiştir (Stokes, 2004, s. 19).

Vatandaşlık kavramı en başta sadece siyasi içerik taşımakta ve birey ile devlet arasındaki siyasi ilişkiyi açıklamaktayken, 20.yüzyıla gelindiğinde kavram ile ilgili daha çok sosyal içerikli tanımlamalar yapılmaya başlandığı görülmektedir. Marshall'ın (2000, s.86) 1950 yılında yayımlanan makalesinde (Citizenship and Social Class), vatandaşlığın 18. yüzyılda medeni, 19. yüzyılda siyasi, 20. yüzyılda ise sosyal hakların ortaya çıkmasıyla şekillendiğinden bahsedilmektedir.

20. yüzyılın ikinci yarısına gelindiğinde ise insan haklarıyla ilgili hukukun gelişmesi, uluslararası hukukun, ulusal hukuk karşısında öncelik kazanmaya başlaması ve ulus üstü oluşturulan bir siyasi yapı olarak Avrupa Birliği'nin ortaya çıkması, vatandaşlık kavramı ile mekân bağının kopmaya başlamasıyla ilgili sorgulamalara yol açmış ve artık ulusların ötesinde bir vatandaşlık anlayışının ortaya çıkacağına göstergesi olmuştur. Bu sorgulamalar sonrasında ulus devletten ve demokrasiden bahseden ve farklılıklar içeren kavramlar ortaya konulmuştur. Tüm bu çalışmaların ortak düşüncesi ise geleneksel vatandaş kavramı üzerinde tekrar düşünülmesi gerektiği biçimindedir (Alpaslan, 2008, s.11).

Küreselleşme etkisinin gittikçe arttığı günümüze gelindiğinde ise geleneksel vatandaşlık tanımı artık yeterli bulunmamakta, küresel vatandaş kavramı üzerine çok boyutlu çalışmalar yapılmaktadır. Küreselleşme, günümüzde küresel vatandaş olmayı zorunlu hale getirmektedir. Yakın zamanda Çin'de ortaya çıkan ve tüm dünyayı etkisi altına alan Koronavirüs Salgını göz önüne alındığında küresel vatandaş olmanın bir gereklilik halini aldığı açıkça görülmektedir. Çin sınırları içerisinde bir kentte ortaya çıkmış olan bu hastalık, küreselleşmenin etkisiyle birlikte tüm dünyaya hızla yayılmış ve bir anda tüm dünyanın ortak sorunu haline gelmiştir. Bu sorun için farklı ülkelerden bilim insanları çözüm bulmak için çabalamış, küresel anlamda yaşanan sorunu aşmak üzere eyleme geçmekten kaçınmamışlardır. Bu dönemde insanlar arasındaki dayanışma,

devletlerarasındaki yardımlaşmaya dönüşmüştür. Sözü edilen pandemi süreci küresel vatandaşlığın gerekliliği için dramatik bir örnek olup, küresel vatandaş olmanın önemi açıkça ortaya koyulmaktadır.

1.4. Küresel Vatandaş Kavramı

Küreselleşmenin pek çok alanda sağladığı değişim ile birlikte dünyadaki zaman ve mekân sınırları ortadan kalkmış ve bu durum herkes için daha ulaşılabilir olanaklar sunmaya başlamıştır. İnsanlar birbirleriyle daha yakın ilişkiler kurmaya başlamış, kültürler ve toplumlar arasındaki etkileşim artmıştır (Bornman ve Schoonraad, 2001, s.93). Küreselleşme başlangıçta ekonomik ilişkileri ve ticareti anımsatan bir kavramken bugün sosyal alanlarda da yerini bulmuştur. Bu durum, kültürel olarak yeni bir dünya düzeninin oluşmasına ortam hazırlamıştır (Uydaş, 2014, s.11). Örneğin; küreselleşme öncesinde dünyanın herhangi bir yerinde gerçekleşen olay yalnızca o bölge sakinleri tarafından bilinirken, bugün olay nerede olursa olsun tüm dünya tarafından bilinmekte ve olaya karşı küresel bağlamda tepkiler verilmektedir.

Küreselleşmeyle beraber gelişen ve değişen insan ihtiyaçları, vatandaşlık kavramında da yenileşmeyi gerekli kılmıştır. Küreselleşmeden önce, hali hazırda devlet düzenine uyan davranışları göstermesi beklenen vatandaşları, bu süreçle beraber sadece kendi ülkesine karşı değil tüm insanlığa karşı sorumlu bireyler olarak yetiştirme eğilimi ortaya çıkmıştır (Kan, 2009, s.25). Bugün, yalnızca kurulmuş düzene uyan birey değil, sorunları fark eden, sorunlara çözüm önerisi getiren, yalnızca bugününü değil yarınını da düşünen, en önemlisi de artık yalnızca kendini kendi ülkesine karşı sorumlu değil üzerinde yaşadığı dünyaya karşı sorumlu hisseden vatandaşların yetiştirilmesi beklenmektedir. Bu özelliklere sahip vatandaşlar alanyazında küresel vatandaşlık kavramıyla tanımlanmaktadır.

Küresel vatandaşlık kavramı, özellikle iletişim ve ulaşım teknolojilerindeki gelişmeler ile farklı kültürden insanların daha fazla etkileşim içerisine girmesiyle ortaya çıkmıştır. Önceki dönemlerde kullanılan at arabalarının yerini uçaklar, mektupların yerini e-postalar almıştır. Bu durum farklılıklarla yüzleşmeyi ve evrensel değerlerin benimsenmesini zorunlu kılmıştır. Artık bireylerin gerçekleşen olaylara tüm dünyanın gözünden bakması ve farklı bakış açılarıyla değerlendirmesi gerekmektedir (Kan, 2009, s.26).

Oxfam (Durmuş, 2017, s.10 akt. Oxfam, 2012)'ın yapmış olduğu tanımlamaya göre, küresel vatandaş;

- Dünya vatandaşı olarak kendi sorumluluğunun ve rolünün farkındadır.
- Farklılıklara saygılı ve değer veren kişidir.
- Dünyanın işleyişiyle alakalı bir fikri olan kişidir.
- Sosyal adalete uyan ve adaletsizliğe karşı kayıtsız kalmayan kişidir.
- Yerel ve ulusal, farklı düzeylerdeki topluluk çalışmalarında yer alan kişidir.
- Yaptığı davranışların ve eylemlerin sorumluluğunu alabilen kişidir.
- İnsanlar ve diğer canlılar için dünyaya saygı duyan ve onları korumayı bir görev haline getiren kişidir.

Küresel vatandaş, yalnızca kendi ülkesinin değil, üzerinde yaşadığı ve sorumluluğunu aldığı bir dünyanın vatandaşıdır. Aynı zamanda küresel vatandaş, yaşanan olaylara dünyanın ve insanlığın gözüyle bakabilen ve gelecek nesiller için sürdürülebilir bir yaşam bırakmak için çalışan evrensel bir kişiliktir (Uydaş ve Genç, 2015, s. 417). Özden ve Erbay'ın (2018, s.79) ifadelerine göre de küresel vatandaş “kendini sürdürülebilir toplumun bir parçası olarak gören ve eylemleri ile topluluğu destekleyen kişi olarak tanımlanmaktadır”.

1.5. Küresel Vatandaşlık Özellikleri

Dünyanın hızla değişmesiyle birlikte vatandaşlıkla ilgili, bir ülkenin vatandaşı olmaktan, dünya vatandaşı olmaya doğru yeni bir anlayışın benimsendiği görülmektedir. İngiltere’de 1970’lerden beri öğretmenler, gençlerin kültürel çeşitlilik ve küreselleşme bağlamında adalet ve eşitlik ilkelerini anlamalarını sağlayabilmek amacıyla küresel eğitim projeleri yürütmektedirler (Osler ve Vincent, 2002, s.29). İngiltere’nin küresel eğitim anlayışını geliştirmek amacıyla 1973 yılında Robin Richardson başkanlığında “Dünya Çalışmalar Projesi” başlatılmıştır (Starkley, 1994, s.179). Bu projeyle birlikte küresel eğitim kavramsal olarak geliştirilmiş ve daha birçok eğitim programı geliştirme projelerine teşvikte bulunulmuştur (Richardson, 1979; Fisher ve Hick, 1985; Pike ve Selby,1988). Aynı dönemde ırkçılık ve cinsiyet karşıtı eğitim, çevre eğitimi, siyasal eğitim, barış eğitimi ve insan hakları gibi birçok alana öncüllük eden ve fırsat eşitliği ve sosyal adalete bağlılık duyarak çalışanlara “öncü eğitimciler” ismi verilmiştir (Holden, 2000, s.75).

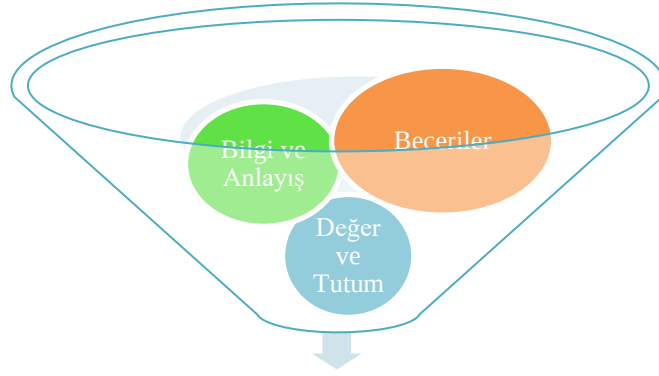
Steiner, öğretmenlerin öğrencileri derse katmalarının ve onlara karşı eşit bir şekilde davranmanın öneminden bahsetmiş ve geliştirilen öğretim programı ile istenilen her şeyin

iyi bir şekilde öğretilbileceğini ileri sürmüştür. Hicks ve Steinner (1989 akt. Holden, 2000) bu yaklaşımı şu şekilde açıklamaktadır: Dünya çalışmaları kendini deneysel ve katılımcı öğrenmeye adanmıştır. Çocukların en iyi sonuçları alması söz konusudur. Pasif yöntemler çocukları eleştirel düşünmeye ve tartışmaya teşvik etmezken, aktif öğrenmenin öğrencinin daha üst seviyede ilgisini çekeceği ve daha etkili olacağı düşünülmektedir. 1980'lerin ortalarında İngiltere ve Galler'de yer alan eğitimcilerin yarısından fazlası Dünya Çalışmaları Projesinde yer almaktaydı. 1980'lerden sonra "Dünya Çalışmaları" kavramı yerini "Küresel Eğitim" kavramına bırakmaya başlamıştır (Holden, 2000, s.76).

Oxfam (1997), İngiltere'de bulunan eğitimcilere de danışarak küresel vatandaşlık eğitimi amacıyla bir öğretim programı geliştirmiştir. Oxfam (2006, s.5) küresel vatandaşlık ile ilgili düşüncelerini aşağıdaki şekilde ifade etmiştir:

- Küresel vatandaşların iyimser olmak için özel bir zihniyete ve gelecekte neler olacağı ve bunları nasıl değiştirebileceğini düşünmelerini sağlayacak özel niteliklere sahip olduklarını düşünüyorum.
- Küresel vatandaş daha geniş olan dünya topluluğuna katkıda bulunan kişidir. Küresel vatandaşlar yalnızca kalabalığı takip etmezler, onlar kendileri ve insanlar için fark yaratmak isterler ama bunu kendi başlarına yapamayacaklarını da bilirler.
- Küresel vatandaş olmak, empati kurabileceğiniz, kendinizi başkalarının yerine koyabileceğiniz, benzer rüyalara sahip olup herkesin eşit olmasını istediğiniz anlamına gelir.
- Küresel vatandaş olmak, dünyadaki güncel olayları bilmek demektir.

Yukarıdaki açıklamalara dayalı olarak Oxfam (2006)'a göre küresel vatandaşların sahip olmaları beklenen yeterlikler, "bilgi ve anlayış", "beceriler", "değer ve tutumlar" boyutları altında sınıflandırılmıştır (Şekil 1.1)

Küresel Vatandaşlık

Şekil 1.1. Küresel Vatandaşlığın Bileşenleri (Oxfam, 2006, s.8)

Oxfam tarafından küresel bir vatandaşın sahip olması gereken özellikler Tablo 1.1’de gösterilmiştir.

Tablo 1.1. Küresel vatandaşın sahip olması gereken özellikler (Oxfam, 2006, s.8).

Bilgi ve Anlayış	Beceri	Değer ve Tutum
Sosyal Adalet ve Eşitlik	Eleştirel ve Yaratıcı Düşünme	Kimlik Duygusu ve Özsaygı
Kimlik ve Çeşitlik	Empati Yapabilme	Sosyal Adalet ve Eşitlik Sorumluluğu
Küreselleşme ve Karşılıklı Bağımlılık	Öz farkındalık ve Yansımaya	İnsanlara ve insan Haklarına Saygı
Sürdürülebilir Gelecek	İletişim	Değer Çeşitliliği
Barış ve Mücadele	İş birliği ve Çatışmaların Çözümü	Çevreye Duyarlılık ve Sürdürülebilir Kalkınmaya Bağlılık
İnsan Hakları	Karmaşıklık ve Belirsizliği Yönetebilme	İnsanların Değişime Yol Açabileceği İnanç
Güç ve Yönetim		

Oxfam, gençlerin hem şimdiki hem de gelecek yaşantılarındaki öğrenme, düşünme ve eylemlerinin küresel geleceğin başarısının kaynağı olduğuna inanmaktadır. Bundan dolayı küresel vatandaşlık eğitimini gençler için bir değişim aracı olarak görmekte ve becerilerini geliştirmeleri için bir fırsat olarak görülmesi gerektiğini düşünmektedir.

Tablo 1.1’de küresel vatandaşın sahip olması gereken özellikler üç boyutta verilmiştir. Bir bireyin küresel vatandaş olabilmesi için öncelikle küresel vatandaşlığın ne olduğunu ortaya koyan bilişsel altyapıya, sonrasında ise sahip olduğu bilgileri eyleme geçirecek olan beceriye ve son olarak kişinin sahip olduğu değerleri ve tutumları yansıtan duyuşsal özelliklere sahip olması beklenmektedir. Bu tabloda da bilgi ve anlayış boyutu bireylerin vatandaşlık bilgi, beceri ve değerlerini geliştirebilmeleri için gerekli bilgileri içermektedir. Gereken bu bilgiler ise sosyal adalet ve eşitlik, barış ve mücadele, insan hakları gibi konuları kapsamaktadır. Beceriler boyutunda ise bireylerin küresel dünyaya ayak uydurmalarını sağlayacak, gelişmelerle birlikte yaşamalarına olanak tanıyacak beceriler verilmektedir. Bu beceriler üst düzey düşünme becerileri, grupla çalışma, katılım ve iletişim becerilerinden oluşmaktadır. Küresel vatandaşlık gereklerinden olan bu bilgi ve becerilerin yanında her bireyin taşıması gereken insani değerler de bulunmalıdır. Bunların bazıları empati yapabilme, her görüşe saygı gösterebilme, sorumluluk alabilme, çevreye karşı duyarlı ve farklılıklara karşı saygılı olabilmedir. Küresel vatandaş olmak yalnızca kendini, kendi ülkesini ve ülkesindeki insanları düşünmek değil, dünyaya karşı sorumluluk alarak tüm dünyadaki insanlar için bir şeyler istemek ve harekete geçmek demektir. Bunun gerçekleşmesi için de bireylerin bu sorumlulukla yetiştirilmesi gerekmektedir. Küresel vatandaşlık eğitiminin bunu amaçladığını söylemek mümkündür.

Oxfam (1997), oluşturduğu öğretim programı ile dünya üzerinde kabul görürken, bazı araştırmacılar tarafından da eleştirilmiştir. Dünya Çalışmalar Projesi, becerilerin eylemde bulunulmadıkça etkili olamayacağını ve bu tür eylemler için de politik beceriler gerektiğini ileri sürmüştür. Politik karar alma, okulda, evde ve toplum içinde her zaman devam etmektedir. Demokratik tüm toplumlarda da vatandaşlar politik becerilere ihtiyaç duymaktadır (Fisher ve Hicks, 1985, s.28). Küresel vatandaşlığın kilit noktası, politik süreçleri anlamak, nasıl bir etki yaratacağını tahmin etmek ve siyasi okuryazarlık geliştirmektir.

Osler ve Vincent (2002) etkili bir küresel eğitim programının, toplumun içindeki ve dünya genelinde faaliyet gösteren anti-demokratik güçleri de kabul etmesi gerektiğini söylerken, Tasneem (2005) Oxfam programında eksik bir unsur bulunduğunu ve o eksik unsurun da, küresel vatandaşlık için katılım becerilerin siyasi okuryazarlık yoluyla nasıl kullanılabileceğinin tartışılması olduğunu söylemektedir.

Oxfam (1997) tarafından oluşturulan öğretim programı, küresel vatandaşlık eğitiminde olması gereken yeterlilikleri kapsamakta ve dünya üzerinde kabul görmektedir. Buradan hareketle Oxfam'ın belirlediği özellikler, kendisine yapılan eleştiriler göz önüne alınarak gereken eklemeler yapıldıktan sonra, sosyal bilgiler öğretmenliği lisans programının değerlendirme ölçütlerinden biri olarak kullanılmıştır.

1.6. Küresel Vatandaşlık Eğitimi

Küreselleşen dünyada bireyleri küresel vatandaş olarak yetiştirmek, uluslararası ölçütlere uygun yapılandırılan bir eğitim sistemi ve küresel vatandaşlığın önemini kavramış eğitim kadrosu ile mümkündür. Yetişen yeni neslin uluslararası arenada rekabet gücünün olması, onlara bilişsel, duyuşsal ve psikomotor alanda küresel vatandaşlığın gerektirdiği bilgi, beceri, tutum ve değerleri kazandıracak bir eğitim sistemiyle sağlanabilmektedir.

Eğitim sistemlerinin genç nüfuslarına küresel özellikleri kazandıracak biçimde değiştirilmesi gereği bugün her ülke tarafından kabul görmüştür. Bireyler üretirken özelde yaşadıkları toplum ve ulusa katkı sağladığını düşünse de genelde bu eylemler sonucundaki ürünler küresel anlamda da karşılık bulmaktadır. Bu nedenle, eğitim sürecinde, kişilerin sadece kendi yaşadıkları çevre için yararlı olma sorumluluğu ile yetiştirilmesi değil, tüm insanlığa hizmet edecek özelliklerle donatılmış biçimde yetiştirilmesi amaç edinilmelidir. Günümüzde dünyanın herhangi bir yerinde gerçekleşen bilimsel bir gelişme, teknolojiyle birlikte tüm insanlığın yararlanabileceği bir şekil almaktadır. Küresel vatandaşlık eğitiminin önemi, bahsedilen örnekler gibi daha birçok olay ile daha iyi anlaşılmaktadır.

Osler ve Vincent (2002, Akt. Lapeyese, 2003, s.494) küresel vatandaşlık eğitimiyle ilgili; insan hakları, demokrasi eğitiminin ve barışın küresel vatandaşlık eğitimi olarak tanımlanarak her öğrencinin eğitim programında merkez bileşenlerden biri olması gerektiğini söylemiştir. Banks (2004) ise vatandaşlık eğitimi ile ilgili küresel vatandaşlığın gerektirdiği bilgi, beceri ve değeri kazandırmanın yanında farklı toplumları, etnik grupları, farklı din ve dil yapılarını tanıyıp sürdürülebilir ve daha yaşanabilir bir toplum için çabalamalarına yardımcı olması gerektiğini düşünmektedir.

Oxfam (2006), dünyada olup bitenlerin, gençlerin ve çocukların hayatını geçmişte olduğundan daha da çok etkilemeye hatta şekillendirmeye başladığını düşünmektedir. 21. yy. öncesinde bireyler büyük oranda doğup büyüdükleri toplum içinde yaşamlarını

sürdürürlerken, bugün doğan çocukların pek çoğu dünyanın herhangi bir coğrafyasındaki yaşama potansiyeli ile birlikte gözlerini açmaktadırlar. Küresel vatandaşlık eğitimiyle beraber onlara gereken bilgi, beceri, anlayış, değer ve tutumlar kazandırılması, eğitimin işlevlerinden biri olan bireyin kendini gerçekleştirme noktasında da büyük önem taşımaktadır. Küresel vatandaşlık eğitimiyle beraber bireyler istedikleri takdirde yalnızca kendi mutlulukları için değil diğer insanların mutlulukları için de çalışıp katkıda bulunabileceklerini öğrenirler.

Küresel vatandaşlık eğitimi destekleyici ve faydalı bir eğitimidir. Oxfam (2006)' ın belirttiği ölçütlere bakıldığında eğitim, aktif katılım sağlanarak gerçekleştirilmelidir. Küresel vatandaşlık eğitimiyle beraber öğrencilerin katılım sağlayarak aktif öğrenmeleri sağlanmaktadır. Aktif katılımı ile beraber öğrencilerin öncelikle kendilerine karşı güvenleri artacak ve saygı, iletişim, sorun çözme ve üst düzey düşünme becerileri gelişecektir. Tüm bunların gelişmesi ise okuldaki başarının artmasını sağlayacaktır. Eğitimle beraber günümüz çocukları yarının yetişkinleri olduklarında değişen dünyaya uyum sağlayacaklardır ancak küresel vatandaşlık eğitimi ile çocuklar dünya ile ilgilenecek, dünya vatandaşlarıyla iletişim kuracak, empati kurmaktan ve dünyanın sorunlarıyla ilgilenecekten çekinmeyecektir (Oxfam, 2006).

Bu yüzden günümüzde küresel vatandaşlık eğitimi için eğitim sistemlerinde daha çok gelişim ve değişime ihtiyaç duyulmaktadır. Vatandaşlık kavramına yönelik en çok kazanımı Sosyal Bilgiler dersi içermektedir. Dolayısıyla küresel vatandaşlığın ve gerektirdiği yeterliklerin öğretileceği derslerden birinin de Sosyal Bilgiler dersi olduğu söylenebilmektedir. Sosyal Bilgiler dersinin öğretmenleri dünyaya karşı bakış açılarını genişletmeleri, demokratik bir anlayışa sahip olmaları ve sahip oldukları vizyonu genişletmeleri için öğrencilerine fırsatlar verilmelidir (Rapoport, 2009, s.94).

Oxfam 1997 yılında Küresel Vatandaşlık Öğretim Programını yayınlamasından sonra eğitimcilerle birlikte çalışarak Oxfam küresel vatandaşlık rehberini gözden geçirmiş ve güncellemiştir. Education for Global Citizenship A Guide for Schools adıyla bilinen çalışma içerisinde küresel vatandaşlığın bilgi ve anlayışına dayanan bir eğitim programının nasıl olması gerektiğinden söz edilmiştir (http 2). Daha önce küresel vatandaşların sahip olması istenen özelliklerin sınıflandırılmasında benimsenen başlıklar, programların sahip olması gereken özellikleri açıklamak için de kullanılmıştır. Küresel vatandaş eğitim programlarının “bilgi ve anlayış”, “beceriler” ve “değer ve tutumlar”

başlıkları altında sahip olması önerilen özellikler sırasıyla Tablo 1.2, 1.3. ve 1.4’ de verilmiştir.

Tablo 1.2. *Küresel Vatandaş Eğitim Programında Olması Gereken Bilgi ve Anlayış (Oxfam, 2006. s.8)*

Bilgi ve Anlayış	
Sosyal adalet ve eşitlik	Sosyal adalet ve eşitlik anlayışının verilebilmesi için; Sosyal adalet ve eşitlikle ilgili zorluk ve ikilemlerden yararlanılmalıdır. Bunun yanında sosyal adalete karşı farklı bakış açıları ve bunu başarmanın yollarından söz edilmelidir.
Kimlik ve çeşitlilik	Kimliğin çok yönlü ve esnek yapısından söz edilmeli, dünyayı ve egemen kültürleri görme ve anlaması için teşvik edilmelidir.
Küreselleşme ve karşılıklı dayanışma	Küreselleşmenin farklı ölçülerdeki zenginlik ve eşitsizlik üzerine etkilerinden, küresel yönetime karşı olan eleştirilerden söz edilmelidir. Hükümet ve toplumlar için küreselleşmenin getirdiği fırsat ve zorluklar üzerinde durulmalıdır.
Sürdürülebilir kalkınma	Kalkınma için birey ve toplulukların katılımının önemi ve güçlenmedeki rolünden bahsedilmelidir.
Barış ve çatışma	Bazı çatışmaların çözümünün neden diğerlerinden daha karmaşık olduğu ve ulusal ve uluslararası düzeyde değişim için şartlar yaratmak için çalışmanın gücünden bahsedilmelidir.
İnsan hakları	İnsan haklarının tarihi ve felsefesinden bahsedilmelidir. İnsan haklarının doğası, evrenselliği ve bölünmezliğinden söz edilmelidir.
Güç ve denetim	Bireylerin, grupların ve kamu ve özel kuruluşların küresel denetime nasıl katıldığı, ulus devletlerarasındaki eşit olmayan güç ilişkilerinin küresel sorunları nasıl etkilediği ve vatandaşlığı ve sivil katılımı engelleyen faktörler üzerinde durulmalıdır.

Oxfam (2006, s.8) tarafından küresel vatandaş yetiştirmek üzere geliştirilen bir eğitim programının “bilgi ve anlayış” boyutunda öncelikle sosyal adalet ve eşitlik, kimlik ve çeşitlilik, küreselleşme ve karşılıklı dayanışma, sürdürülebilir kalkınma, barış ve çatışma, insan hakları, güç ve denetim boyutlarını kapsayacak şekilde yapılandırılması önerilmiştir.

Tablo 1.3. *Küresel Vatandaş Eğitim Programında Olması Gereken Beceriler (Oxfam, 2006, s.8)*

Beceriler	
Eleştirel ve Yaratıcı Düşünme	Küresel zorluklarla mücadele için farklı yaklaşımlar değerlendirilmelidir. Sahip olunan gücün karar vermeyi, bilgi inşa etmeyi ve yönetimi nasıl etkilediği değerlendirilmelidir. Fikirler sentezlenmeli ve küresel sorunlara çözüm önerileri geliştirilmelidir.
Empati Yapma	İnsanların sosyal ve ekonomik koşullarını görme ve seçim yapma şekillerini değerlendirebilmelidir. Örnek olarak verilen konularda çok çeşitli aktörlerin motivasyonlarındaki karmaşıklığı anlayabilmelidir.
Öz farkındalık/ Yansıtma	Kendi değerlerini analiz etmeli, netleştirmeli ve meydan okuyabilmelidir.
İletişim	Bir başkasının bakış açısı dinlenmeli ve değerlendirilmelidir. Kültürler arası iletişimin zorlukları tanımlanmalı ve ele alınmalıdır.
İş birliği ve Çatışma Çözümleme	Akranlarıyla ya da yetişkinlerle etkin bir şekilde müzakere edilebilmeli, anlaşmazlık durumunda arabuluculuk yapılmalıdır. Herhangi bir çatışmayı çözmek ya da yönetmek için farklı stratejiler kullanılmalıdır.
Karmaşıklığı ve Belirsizliği Yönetebilme	Kendi hayatı için sorumluluk alabilmeli ve doğru seçimler yapabilmelidir. Değişiklik gösteren talep ve ilişkilerle başa çıkabilmelidir.
Bilgilendirilmiş ve Yansıtıcı Eylem	Çeşitli aktörlerin küresel meseleler üzerindeki etkilerinden bahsedilmeli ve ilgili siyasi süreçlere katılım sağlanmalıdır. Küresel meseleler araştırılmalı ve yansıtıcı eylemlerde bulunulmalıdır.

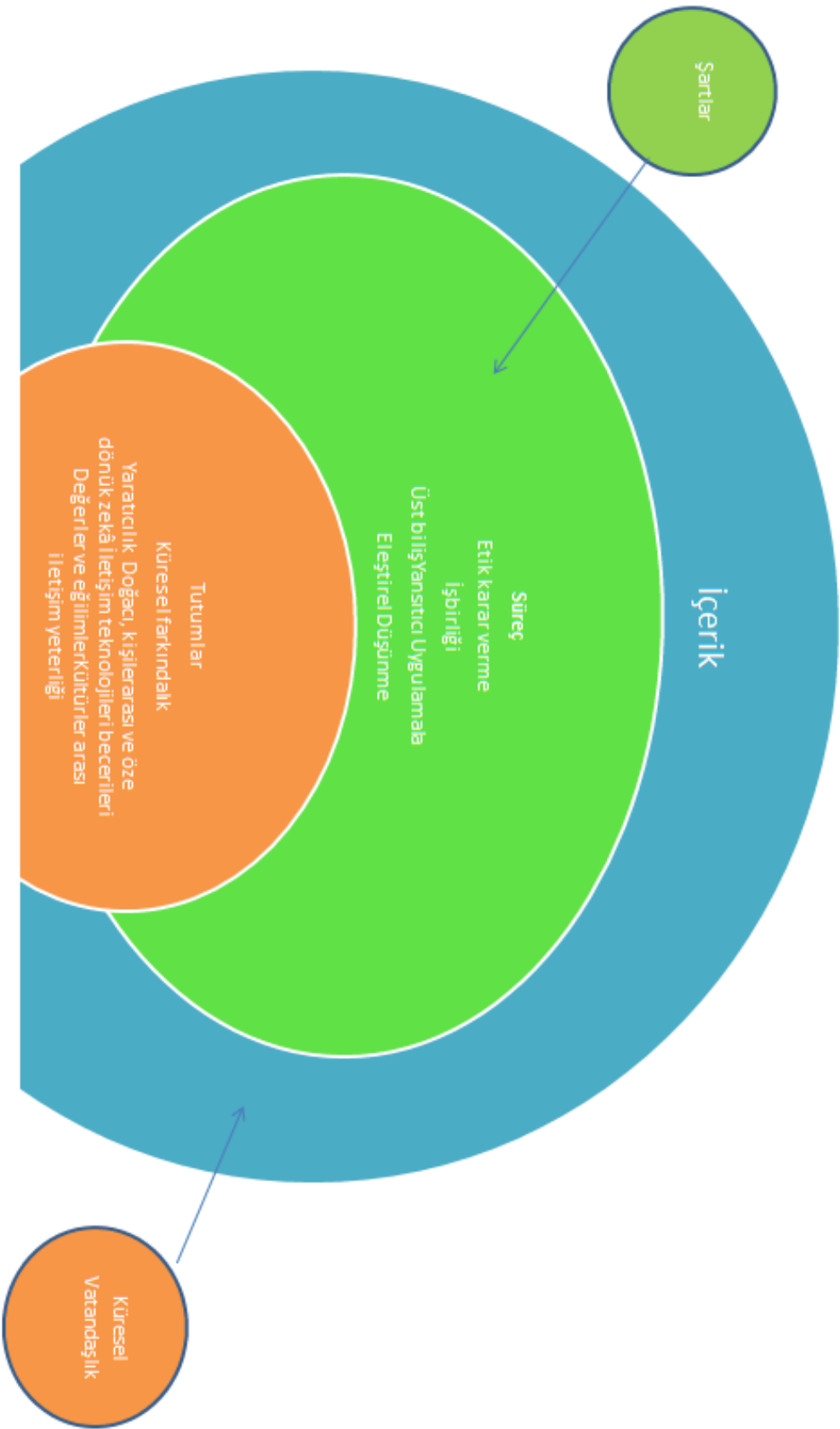
Oxfam (2006, s.8) tarafından küresel vatandaş yetiştirmek üzere geliştirilen programın “beceriler” boyutunun eleştirel ve yaratıcı düşünme, empati yapma, öz farkındalık, iletişim, iş birliği ve çatışma çözümleme, karmaşıklığı ve belirsizliği yönetebilme, bilgilendirilmiş ve yansıtıcı eylem boyutlarını kapsayacak şekilde oluşturulması önerilmiştir.

Tablo 1.4. *Küresel Vatandaş Eğitim Programında Olması Gereken Değer ve Tutumlar (Oxfam, 2006, s.8)*

Değer ve Tutumlar	
Kimlik Duygusu ve Öz Saygı	Kişisel kimliğin çok yönlü ve esnek yapısı takdir edilmelidir.
Sosyal Adalet ve Eşitlik Sorumluluğu	Demokrasi, eşitlik, sosyal adalet ve yoksulluğun ortadan kaldırılması ilkelerine bağlı olunmalıdır.
İnsana ve İnsan Haklarına Saygı	İnsan haklarına karşı saygı oluşturulmalıdır.
Değer Çeşitliliği	Önyargıların farkına varılmalı ve bunların üstesinden gelinmelidir. Farklı geçmişe sahip insanlarla çalışılmalı ve bunun değeri takdir edilmelidir.
Çevreye Duyarlılık ve Sürdürülebilir Kalkınma Sorumluluğu	Sürdürülebilir kalkınmanın teşvik edilmesinde başkalarına destek olma ve öncülük etme isteği oluşmalıdır.
İnsanların Değişime Yol Açabileceği İnancı	Başkalarının karar alma sürecine katılımı için aktif destek verilmelidir.
Değişimin Parçası Olmaya İsteklilik	Yerel, ulusal veya küresel çapta değişim sağlamak için başkalarıyla birlikte çalışmaya istekli olmalıdır.

Oxfam (2006, s.8) tarafından küresel vatandaş yetiştirmek üzere geliştirilen bir eğitim programının “değer ve tutumlar” boyutunda temel olarak kimlik duygusu ve özsaygı, sosyal adalet ve eşitlik sorumluluğu, değer çeşitliliği, çevreye duyarlılık ve sürdürülebilir kalkınma sorumluluğu, insanların değişime yol açabileceği ve değişim parçası olmaya isteklilik gibi boyutları kapsar biçimde yapılandırılması önerilmiştir.

Gibson ve arkadaşları (2008, s.15) da küresel vatandaşlık eğitiminin gerekliliğinden ve küresel vatandaşlık eğitiminin verilebilmesi için bazı önkoşulların sağlanmasından söz etmişlerdir. Gibson ve arkadaşlarının küresel eğitime ilişkin önkoşullardan yararlanarak oluşturdukları kavram haritası Şekil 1.2’de verilmiştir.

Şekil 1.2. Küresel Vatandaşlık Eğitimi Kavram Haritası (Gibson ve Arkadaşları)

1.7. Sosyal Bilgiler Dersinde Küresel vatandaşlık Eğitimi

Sosyal Bilgiler kavramı ilk olarak Amerika Birleşik Devletleri'nde (ABD) 19. yüzyıl başlarında ortaya çıkmıştır. O dönemde “sosyal” sözcüğü popülerleşmiş ve her yeniliğin başında kullanılmıştır. Buna örnek olarak sosyal araştırmalar ve sosyal verimlilik gibi kavramlar örnek verilebilmektedir (Doğanay, 2008, s.78 akt. Hertzberg, 1981). Bu dönemde dünyanın farklı bölgelerinden göç eden insanların Amerikalılaştırılabilmesi için yeni bir eğitim programına ihtiyaç duyulmuştur. Bu ihtiyaçtan hareketle Sosyal Bilgiler dersinin ortaya çıkışı ABD'nin çalışmalarıyla hızlanmıştır (Aktan ve Saylan, 2013). 1914 yılında başlayan yeni program çalışmaları, 1915 yılında “Vatandaşlık Bilgisinin Öğretimi” adlı bir raporun yayımlanmasıyla daha da hız kazanmıştır. Türkiye’de ise Sosyal Bilgiler dersi ilk olarak 1926 yılında ilkokul ve ortaokullarda “Yurt Bilgisi” adıyla verilmeye başlanmıştır (Bursa, 2019, s.2).

Sosyal bilgilerin ortaya çıkmasından itibaren, sosyal bilgilerin ne olduğu ve ne olması gerektiği hakkında tartışmalar yürütülmüştür. Bu nedenle sosyal bilgiler için birden çok tanım bulunmaktadır. Örneğin; sosyal bilgilerin öncülerinden sayılan Edgar Bruce Wesley, 20. yüzyılın başlarındayken “sosyal bilgileri pedagojik amaçlarla sosyal bilimleri basitleştirerek kaynaştıran bir ders” olarak tanımlamıştır. Yine sosyal bilgiler alanının şekillenmesinde öncü rol oynayan ABD Sosyal Bilgiler Ulusal Konseyi ekibi ise 1922 yılında sosyal bilgileri “yetkin vatandaşı desteklemek için sosyal ve insani bilimleri birleştiren bir alan” olarak tanımlamıştır (İnan, 2019, s.2). Sönmez’in (1997, s.3) sosyal bilgiler tanımı “toplumsal gerçekle kanıtlamaya dayalı bağ kurma süreci ve bunun sonunda elde edilen dirik bilgilerdir” şeklindedir. Üzerinde durulan tanımlar bağlamında Sosyal Bilgiler dersinin birden fazla bileşeni içerdiği söylenebilmektedir. Dersi oluşturan bileşenleri Martorelle (1998) Şekil 1.3.’teki gibi ortaya koymuştur.

Şekil 1.3. Sosyal Bilgiler Dersinin Bileşenleri (Martorelle, 1988).

Sosyal Bilgiler tek bir ders olarak ele alınsa da Arkeoloji, Sosyoloji, Psikoloji, Siyaset Bilimi, Tarih, Coğrafya, Ekonomi alanlarının tümünü içermektedir.

İnan (2019) sosyal bilgileri “kavrayış düzeyleri gözetilerek sosyal bilimlerin gerçek hayat ve yaşanan toplumla ilgili seçilmiş konulara yer veren bir derstir” şeklinde tanımlamış ve bir pasta metaforu kullanmıştır. Metafor Şekil 1.4’ de gösterilmiştir.

Şekil 1.4. Sosyal Bilgiler Tarifinde Pasta Metaforu (İnan, 2009)

İnan (2009), sosyal bilgiler için sosyoloji, siyaset bilimi, hukuk, tarih, coğrafya alanlarını bir pasta yapımında kullanılan malzemeler olarak görmüş ve her birinden azar azar gerekli kısımlarının alınması gerektiğinden bahsetmiştir. Bu alanlardaki dozu da “aşçı” yani öğretmenin ayarlaması gerektiğinden söz etmiştir. Dersin sunumu ise pasta servisi şeklinde tasvir etmiştir. Aslında burada farkına varılması gereken konu, sosyal bilgilerin içerdiği tüm bu alanların direkt olarak değil azar azar gerekli miktarlarda birleştirilerek verilmesidir. Bunun sebebi, sosyal bilgiler eğitimindeki öğrencilerin yaş düzeylerine uygun bir şekilde verilip, onları toplum hayatına hazırlamak ve uyumlu hale getirmektir. Böylelikle öğrencilere toplumsal birer birey oldukları hatırlatılmaktadır.

Eğitim hayatının başlangıcı olan ilkokul döneminin, öğrencilerin bilişsel, duyuşsal ve sosyal olarak hızlı gelişim gösterdiği basamak olduğu için öğrenim yaşamlarındaki en önemli dönemlerden biri olduğu söylenebilmektedir. Bu dönemde çocuklar ilk defa kuralları olan bir sisteme giriş yaparlar, farklı hayat deneyimleri olan, farklı alışkanlıklara sahip, farklı kültür ve inanıştan gelen çocuklarla tanışıp, birbirlerine ve okul kurallarına uyum sağlamaya çalışırlar. Burada eğitimin toplumsallaştırma işlevleri devreye girmektedir. Çünkü eğitimin amaçlarından biri de toplumsallaştırmadır. Bireyin kişilik kazanması, topluma uyum sağlaması ve toplumla ilgili problemlerden haberdar olmasında ilköğretim döneminde verilen Sosyal Bilgiler dersi büyük önem taşımaktadır. Bu dersle birlikte öğrenciler öncelikle vatandaş olarak görev ve sorumluluklarının farkına varmakta, insan ilişkilerini anlar ve toplumsal sorunları öğrenmektedirler (Özmen, 2015, s.11 akt. Aykaç ve Başar, 2005).

Sosyal bilgiler çocuklara, içinde yaşadıkları toplumun özelliklerini, değerlerini, kültürünü kavratarak etkili bir vatandaş olabilmeleri için destekler. Sosyal Bilgiler dersinin amacı, çocukları hem toplumsal hem küresel sorunlardan haberdar etmek, kişisel ve toplumsal sorunların çözümü için çalışmasını sağlamak, analiz etme ve karar verme süreçlerinde öğrencilere yardımcı olmaktır (Bilgili, 2008, s.5).

Günümüz koşullarında sosyal ve ekonomik alanda etkin rol oynayabilecek bireyler yetiştirmek, uluslararası rekabet edilebilirlikle de doğrudan ilişkilendirilmiştir. Bu durum ülkelerin sorumluluk sahibi, problem çözebilen, karar verme becerisi gelişmiş, eleştirel ve yenilikçi düşünebilen, değer ve sosyal becerilere sahip bireyler yetiştirebilmek için uygun bir eğitim modeli arayışına girmesine sebep olmaktadır. Sosyal Bilgiler, öğrencilerin vatandaşlık ve sosyal değerlerinin geliştirilmesi ve hayata hazırlanması amacıyla oluşturulmuş bir derstir. “Bu bağlamda, Türkiye’de Sosyal Bilgiler eğitimi,

çocuğun kişilik gelişimi, hayatı için eğitimi, sağlıklı, güçlü ve etkin bir birey olması açılarından çok önemlidir.” Sosyal Bilgiler eğitiminin bireyin kişilik gelişimindeki, toplumsallaşmasındaki ve karakter yapısını oluşturtmasındaki yeri ve sağlam bir değerler yapısına sahip olması görmezden gelinemez (Yaşar, 2008 s.237). Bununla birlikte Sosyal Bilgiler, bulunduğu toplumun gelişiminde etkili bir şekilde rolü olan, toplumsal kurallara uyan ve adaletli vatandaşların yetiştirilmesinde hayati bir görev üstlenmektedir (Topkaya, 2016, s.640).

Yapılan tanımlara bakıldığında Sosyal Bilgiler için sosyal alanların bir araya getirilmesi ve kaynaştırılarak iyi bir vatandaş yetiştirmeye odaklanılması üzerinde durulduğu görülmektedir. Türkiye’de Sosyal Bilgiler dersinin özel amaçları incelendiğinde karşımıza çıkan ilk madde; *“Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olarak vatanını ve milletini seven, haklarını bilen ve kullanan, sorumluluklarını yerine getiren, millî bilince sahip birer vatandaş olarak yetiştirmeleri”* şeklinde verilmektedir. Buradan hareketle sosyal bilgilerin öncelikli amacının bilinçli ve sorumluluk sahibi vatandaşlar yetiştirmek olduğu söylenebilmektedir. Diğer amaçlara bakıldığında; *“ülkesini ve dünyayı ilgilendiren konulara duyarlılık göstermeleri”* ve *“doğru ve güvenilir bilgiye ulaşma yollarını bilen bireyler olarak eleştirel düşünme becerisine sahip olmaları”* önemli görülmektedir. Bunların yanında;

“Atatürk ilke ve inkılaplarını kavrayarak, milli, demokratik ve çağdaş değerleri yaşatmaya istekli olmaları, Hukuk kurallarının herkes için eşit ve bağlayıcı olduğunu gerekçeleriyle bilmeleri, Türk kültürü ve tarihini oluşturan süreçlere hakim olup, kültürel mirasın korunması ve geliştirilmesinin gerekliliğini kabul etmeleri, İnsan ve çevrenin etkileşimiyle mekanı algılama becerilerinin gelişmesi, doğayı ve çevreyi koruyarak sürdürülebilirlik anlayışına sahip olmaları, doğru bilgiye ulaşabilen eleştirel düşünceye sahip bireyler olmaları, ekonominin temel kavramlarını öğrenerek uluslararası ekonomideki yerimizi kavrayabilmeleri, her mesleğin gerekliliğini bilmeleri ve saygı duymaları, mekânsal ve dönemsel farklılıkları algılamaları, bilim ve teknolojiye gelişmeler ışığında bilgi ve iletişim kaynaklarını doğru şekilde kullanmaları, bilgiye ulaşırken ve kullanırken bilimsel ahlaki gözetmeleri, toplumsal ilişkileri düzenlemede ve karşılaştığı sorunları çözmede sosyal bilimler kavramlarından yararlanmaları, bireysel ve toplumsal sorunlar için çözüm önerileri üretebilmeleri, erdemli insan olmanın yollarını öğrenmeleri, özgür bir birey olarak kendilerinin farkında olmaları”

Sosyal Bilgiler dersinin diğer özel amaçlarındandır (MEB, 2018, s.8).

Sosyal Bilgiler dersi ile beraber verilmek istenen becerilerden bazıları ise şu şekildedir (MEB, 2018, s.9);

“Araştırma, çevre okuryazarlığı, değişim ve sürekliliği algılama, dijital okuryazarlık, eleştirel düşünme, empati, girişimcilik, gözlem, harita okuryazarlığı, iletişim, iş birliği, kalıp ve önyargıları fark etme, kanıt kullanma, karar verme, öz denetim, problem çözme, politik okuryazarlık, sosyal katılım, yenilikçi düşünme, zaman ve kronolojiyi algılama”.

Sosyal Bilgiler dersinin özel amaçları ve temel becerileri incelendiğinde küresel vatandaşlık için gerekli görülen bilgi, beceri ve değerleri içerdiği söylenebilmektedir. Türk eğitim sisteminde ilkokullarda 5 ve 8. sınıflar arasında, alan öğretmenleri tarafından verilen İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersi Programı incelendiğinde, “birey ve toplum”, “kültür ve miras”, “insanlar, yerler ve çevreler”, “bilim, teknoloji ve toplum”, “üretim, dağıtım ve tüketim”, “etkin vatandaşlık” ve “küresel bağlantılar” adlı 7 öğrenme alanının yer aldığı görülmektedir. Öğrenme alanları içerisinde “birey ve toplum” ile “etkin vatandaşlık” alanlarında vatandaşlık kavramının üzerinde durulduğu görülmektedir. “Birey ve toplum”, “bilim, teknoloji ve toplum”, “etkin vatandaşlık” ve “küresel bağlantılar” öğrenme alanlarının ise küresel vatandaşlık ile bağlantılı olduğu söylenebilmektedir.

Tezgel (2008)’e göre; Günümüz koşullarına uygun olarak yetiştirilecek küresel vatandaşlar için okullarda verilen vatandaşlık eğitiminde üç boyut amaçlanmalıdır; bunlar bilişsel, duyuşsal ve davranışsal boyutlardır. Bu üç boyut birbiri ile iç içedir ve şu amaçları hedeflemektedir:

- Öğrencilerde, eleştirebilen ve sorgulayan bir düşünce yapısı oluşturma,
- Tüm öğrencilerin kendine ve herkese karşı saygılı olması gerektiği bilincine varması,
- Öğrencilere eşitlik, adalet, hoşgörü ve dürüstlük gibi değerlerin benimsetilmesi,
- Öğrencilerin hak ve sorumluluklarını bilmesi,
- Öğrenciler tarafından insana ve gruplara ait hakların uygulanabilirliğinin incelenmesi,
- Öğrencilere, farklı kültürlere, inanışlara ve farklı etnik yapılara karşı kabullenme bilinci oluşturulması,
- Öğrencilere haklarının, insan haklarının, ulusal ve uluslararası düzenlemeleri ve süreçlerin tanıtılması,
- Öğrencilere karar alma süreçlerine katılım sağlamanın öneminin kavratılması,
- İnsan hakları alanındaki ihlallere odaklanıp çözümü için yardımda bulunma.

Tezgel (2008)’e göre küresel vatandaşlık eğitimi için oluşturulan amaçlar incelendiğinde de bu amaçların, diğer derslerle beraber desteklenerek Sosyal Bilgiler dersi ile gerçekleştirilebileceği söylenebilmektedir. Sosyal Bilgiler dersi eğitim sistemi içerisinde büyük önem taşımaktadır.

Küresel vatandaşlık eğitimi ile bireye kazandırılması hedeflenen bilgi, beceri ve değerlerin çoğu Sosyal Bilgiler dersindeki amaçların içerisinde yer almaktadır. Sosyal Bilgiler dersinin temel amaçlarından biri de öğrencilerin değişen koşullara uyum sağlayabilecek bireyler olarak yetiştirilmesidir. Sosyal Bilgiler dersiyle beraber öğrenciler, küreselliğin getirdiği değişikliklere ayak uydurabilir, dahası değişikliği destekleyici hale gelebilmektedirler. Küresel vatandaşların bilişsel olarak demokratik ve çeşitliliklerin kabulünde bir yapıya sahip olması beklenirken Sosyal Bilgiler dersinde etkinliklerle beraber demokratik bilinç işlenmektedir. Küresel vatandaşlar hem kendilerine hem de kendilerine benzemeyen her bireye karşı saygılı ve eşitlikçidir. Küresel vatandaşlar üst düzey düşünme, empati yapabilme, kavrama ve analiz etme becerilerine sahip bireylerdir. Sosyal Bilgiler dersi de bu bilgi, beceri ve değerleri kazandırmayı amaçlamaktadır.

1.8. Problem Durumu

Günümüzde teknoloji ve bilim alanında yaşanan hızlı gelişmeler birçok alanda değişikliğe sebep olmaktadır. Gerçekleşen değişimler beraberinde küreselleşme kavramını ortaya çıkarmaktadır. “Küreselleşme ekonomik, küresel ve siyasi ölçekte bütünleşme; teknolojik gelişmelerde, sermaye dolaşımında, fikir ve görüşlerde evrenselleşme ve küresel düzeyde kullanılma, ulus-devlet sınırlarını aşan yeni ilişki biçimlerinin ortaya çıkması, mekanların birbirine yaklaşması ve dünyanın küçülerek tek bir pazar haline gelmesidir (Kaçmazoğlu, 2002, s.49)”. Küreselleşme ile birlikte yaşanan değişim ve gelişimlerin sonuçları yalnızca meydana geldiği toplumu değil, tüm dünya toplumlarını etkilemektedir. Bu durum eğitim, ekonomi, bilim gibi alanları etkilediği gibi zaman zaman kavramlar üzerinde de değişikliklere sebep olmaktadır. Değişikliğe uğrayan kavramlardan biri de vatandaşlık kavramıdır.

Ülkeler dünya içerisinde kendi devamlılığını sağlayabilmek için, vatandaşlarının gerekli bilgi ve beceriye sahip olmasını beklemektedir. Değişen dünyadaki ihtiyaç ve beklentiler arasındaki dengenin sağlanabilmesi için gereken bilgi, beceri, değer ve tutumların bireylere kazandırılması gerekmektedir (Öcal ve Yiğittir, 2007, s.52). Küreselleşmenin etkisiyle beraber sürekli değişim ve gelişim içerisinde olan toplumların beklentileri zamanın ve bireylerin ihtiyaçları doğrultusunda değişiklik göstermektedir. Örneğin vatandaş bir devlete ait olma, bireye verilen bir kimlik olarak görülürken küreselleşmeyle birlikte yerini küresel vatandaşlık anlayışına bırakmış ve küresel

anlamda belirli bilgi, beceri, değer ve tutuma sahip bireylerden söz edilmeye başlanmıştır. Eğitim, hayat boyu devam eden bir süreçtir. Toplumlar gerekli bilgi, beceri, değer ve tutumlara sahip bireyler yetiştirmek amacıyla iyi bir eğitim sistemi amaçlamaktadırlar. Bu amaçla verilen vatandaşlık eğitimi de vatandaşlık anlayışındaki gelişmeler ve değişimler doğrultusunda şekillenmiştir (Balbağ, 2016, s.1).

Toplumların yetiştirmek istedikleri ve ihtiyaç duydukları vatandaş; dünya sorunlarına karşı duyarlı ve farkındalığa sahip bireylerdir. Ülkeleri küreselleşen dünyaya ayak uydurabilen ve hatta küreselleşmeden etkilenen değil, küreselleşmeye yön verme amacı güden bireyler yetiştirme süreçleri iyi bir eğitim sistemini zorunlu kılmaktadır.

Küreselleşmenin etkisiyle birlikte gelişen dünyada bireylerin sahip olmaları gereken özellikler değişirken, vatandaşlık için de yeni gerekler ortaya çıkmıştır. Küreselleşmenin beraberinde getirdiği gereklerle birlikte ortaya atılan küresel vatandaşlık kavramı günümüzde olması gereken vatandaşın özelliklerini belirtmektedir. Ülkemizde vatandaşlık eğitimi, Sosyal Bilgiler dersi ile beraber verilmektedir. Temel amacı iyi ve etkili vatandaşlar yetiştirmek olan Sosyal Bilgiler dersinin güncel amacı, iyi ve etkili bir vatandaşın yanında teknolojik hayata adapta olabilen, varlığını hissettiren, çözüm önerisinin yanında çözüme ulaştırabilen ve farklılıklara karşı duyarlı ve saygılı bir vatandaş yetiştirme şeklinde geliştirilmiştir. Artık vatandaşların, belli bilgi, beceri, değer ve tutuma sahip bireyler olması ve küreselleşen dünyaya ayak uydurması beklenmektedir. Buradan hareketle yaşantımızın her alanında etkisini hissettiren küreselleşme kavramının etkilediği ve etkilendiği alanlardan birinin de eğitim olduğu söylenebilmektedir (Çalışkan, 2003).

Küreselleşen dünyada okulların bir vizyon geliştirip, dünyaya uyum sağlayabilen, gerekli bilgi, beceri, değer ve tutuma sahip bireyler yetiştirme zorunluluğu doğmuştur. Bu zorunluluk hem bireysel hem toplumsal değerlere, bunların yanında evrensel değerlere dayalı olarak, yenedünyanın ihtiyaç duyduğu bilgi, beceri ve değerleri kazandırabilecek bir eğitim sistemini de gerekli kılmaktadır. Küresel boyutta bu vizyon ve eğitim sistemine sahip olan ülkeler her alanda rekabet gücüne sahip olarak ön plana çıkacaktır (Çalık ve Sezgin, 2005, s. 65).

Küreselleşen dünyaya ayak uydurabilmek için gereken bilgi, beceri, değer ve tutumlar önceki bölümlerde sözü edildiği üzere Oxfam (2006) tarafından belirlenmiş ve küresel vatandaşlık eğitiminde kazandırılması gereken bilgi, beceri, değer ve tutumlar aşağıdaki gibi sıralanmıştır;

Bilgi ve Anlayış olarak;

1. Sosyal adalet ve eşitlik
2. Kimlik ve çeşitlilik
3. Küreselleşme ve karşılıklı bağımlılık
4. Sürdürülebilir gelecek
5. Barış ve mücadele
6. İnsan hakları
7. Güç ve yönetim

Beceriler olarak;

1. Eleştirel ve yaratıcı düşünme
2. Empati yapabilme
3. Öz farkındalık ve yansırma
4. İletişim
5. İş birliği ve çatışmaların çözümü
6. Karmaşıklık ve belirsizliği yönetebilme

Değer ve Tutumlar olarak;

1. Kimlik duygusu ve özsaygı
2. Sosyal adalet ve eşitlik sorumluluğu
3. İnsanlara ve insan haklarına saygı
4. Değer çeşitliliği
5. Çevreye duyarlılık ve sürdürülebilir kalkınmaya bağlılık
6. İnsanların değişime yol açabileceği inancı (Oxfam, 2006, s.8)

Küresel vatandaşlık için gereken bilgi, beceri ve değerlere sahip bireylerin yetiştirilmesinde erken yaşlarda verilen eğitim önem taşımaktadır. Bu dönemde öğrencilere verilmek istenen vatandaşlık becerilerinin kazandırılabilmesi için yararlanılan derslerden biri de Sosyal Bilgiler dersi. Sosyal Bilgiler dersi, öğrencileri ilkokuldan itibaren hayata hazırlayan ve iyi bir vatandaş olarak yetiştirmeleri için vatandaşlık eğitiminin verildiği derstir. Sosyal bilgiler dersi vatandaşlık bilgi, beceri ve değerlerini kazandırmak amacıyla sosyal bilimlerde bulunan ders içeriklerinin öğrenci yaş düzeyine uygun hale getirilerek bütünleştirilmesidir (Çengelci, 2013, s.220). Vatandaşlık eğitiminin en iyi şekilde verilebilmesi için iyi bir program ve bu programı etkili şekilde uygulayabilecek nitelikli bir öğretmene ihtiyaç duyulmaktadır. Özellikle Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin, öğrencilerin yaşadıkları topluma ve zamana uyum

sağlamaları; dünyaya karşı farklı bakış açıları, demokratik anlayışlarını geliştirmelerinde dikkatli olması ve öğrencilere fırsatlar sunmaları gerekmektedir (Egüz, 2016, s.33 akt. Rapoport, 2009). Küresel vatandaş yetiştirmeyi amaçlayan öğretmenlerin öncelikle kendilerinin birer küresel vatandaş olarak yetişmeleri ve öğrencilere rol model olmaları beklenmektedir. Bu açıdan yeni neslin küresel vatandaşlık bilgi, beceri, tutum ve değerlerini içeren etkili eğitim alabilmeleri için Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin eğitimine de daha fazla önem verilmelidir.

Eğitim sistemimizde yetiştirmek istenen birey sorgulayıcı, üst düzey düşünme becerilerine sahip, farkındalığı yüksek, farklılıklara ve dünya sorunlarına karşı duyarlı ve çağa ayak uydurabilen bir birey olmasına rağmen, öğretim programlarında küresel vatandaş yetiştirme üzerinde yeterince odaklanılmadığı görülmektedir. Öğretim programlarının öngörülen amaçları öğrencilerine kazandırması ve istenen niteliklerle donatılmış bireyler yetiştirebilmesi boyutunda en önemli görev programların uygulayıcıları olan öğretmenlerindir. Buradan hareketle bu araştırmada Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının birer küresel vatandaş olmaları gerekliliğinden yola çıkılarak Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Lisans Programı ele alınmış ve programda yer alana derslerin küresel vatandaşlık boyutlarını ne ölçüde kapsadığı incelenmiştir.

1.9. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı “Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Lisans Programının, küresel vatandaşlığın boyutlarını ne ölçüde kapsadığını ortaya koymaktır.” Araştırmanın amacına ulaşması aşamasında aşağıdaki alt problemlere yer verilmiştir;

- Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Lisans Programı dersleri içerik ve öğrenme çıktılarında küresel vatandaşlığın boyutlarını ne düzeyde kapsamaktadır?
- Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilgiler Öğretmenliği bölümü öğretim elemanları Sosyal Bilgiler Lisans Programını küresel vatandaşlık eğitimi açısından nasıl değerlendirmektedir?

1.10. Araştırmanın Önemi

Türkiye’de Sosyal Bilgiler dersi ile birlikte verilen küresel vatandaşlık eğitimi üzerine yapılan çalışmalar sınırlı sayıdadır. Vatandaşlık eğitimi ve Sosyal Bilgiler

eğitimiyle ilgili yapılan araştırmalarda daha çok ğrenci ve ğretmen görüşleri incelenmiş, algı ve tutum ölçeklerinden yararlanılmıştır. Çalışmalarda küresel vatandaşlık kavramı üzerine odaklanıldığı, ancak öğretmenlik programlarıyla ilgili herhangi bir çalışma yapılmadığı görülmektedir. Bu alışma sonucunda, küresel bir vatandaş olarak yetiştirilmek istenen Sosyal Bilgiler ğretmen adayları için programın küresel vatandaşlık eğitimi açısından eksik yönleri belirlenecek ve öneriler ortaya koyulacaktır.

Küresel vatandaşlık kavramının ne olduğunu bilmek, bireyleri küresel vatandaş olarak yetiştirmek için yeterli görülmemektedir. Küresel vatandaşlar yetiştirebilmek, küresel vatandaşlığı kişilik biçimine getirmiş öğretmenleri gerekli kılmaktadır. Dolayısıyla araştırma, özellikle küresel vatandaşlar yetiştirme boyutunda önemli görülen Sosyal Bilgiler ğretmenliği Lisans programlarının küresel vatandaş yetiştirme konusunda ne kadar kapsayıcı olduğunun ortaya koyulması açısından önem taşımaktadır.

Araştırma, bir ğretim programının küresel vatandaşlık boyutları kapsamında incelenmesi yönüyle alan için yeni bir örnek oluşturmaktadır. Çalışmanın, bu alanda yapılacak diğer araştırmalar için yol gösterici olacağı, araştırmacılar içinse ğretim programları ile ilgili yapılacak diğer çalışmalar için örnek oluşturacağı düşünülmektedir. Sosyal Bilgiler ğretmenliği Lisans programının küresel vatandaşlık boyutları kapsamında incelenmesi sonucunda ğretmen adaylarının küresel vatandaş olarak yetişmeleri önündeki program engellerinin belirlenip ortaya koyulması ve çözümüne dair önerilerde bulunulması, topluma küresel vatandaşların kazandırılması için değerli ve önemli görülmektedir.

1.11. Araştırmanın Varsayımları

Araştırmanın varsayımları aşağıdaki gibidir:

- Araştırmanın güvenilir, tarafsız olduğu ve yapılacak görüşmelerde çalışma grubuna dâhil olan katılımcıların cevaplarını gerçekçi ve samimi bir şekilde verdikleri varsayılmıştır.
- Anadolu niversitesi web sitesindeki ders paketlerinin güncel bilgileri kapsadığı varsayılmıştır.

1.12. Araştırmanın Sınırlılıklar

Bu araştırmanın sınırlılıkları şu biçimdedir:

- Araştırma yalnızca Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesinde gerçekleşmiştir.
- Araştırmanın doküman analizi süreci 2018-2019 öğretim yıllarında Anadolu Üniversitesi web sayfalarında yer alan Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Programı bilgi paketlerinden elde edilen dokümanları ile sınırlıdır
- Araştırmada nitel veri toplama boyutu kapsamında kullanılan yarı yapılandırılmış görüşmeler, Anadolu Üniversitesinde görev yapan öğretim elemanlarıyla sınırlıdır.

1.13. Tanımlar

Vatandaş: Vatandaşlık, bireyin bir devlete ait olduğuna işaret eden bir kavramdır. “(Nomer, 1989’dan akt. Balbağ, 2006, s.7).

Küreselleşme: Küreselleşme, dünyanın küçülmesi biçiminde ekonomiden eğitime birçok alanda dünya ile entegrasyonu ifade eden bir kavramdır (Çelebi, 2016, s.1).

Küresel Vatandaş: Küresel vatandaş, yalnızca kendi ülkesinin değil, üzerinde yaşadığı ve sorumluluğunu aldığı bir dünyanın vatandaşıdır. Aynı zamanda küresel vatandaş, yaşanan olaylara dünyanın ve insanlığın gözüyle bakabilen ve gelecek nesiller için devam edilebilir bir yaşam bırakmak için çalışan evrensel bir kişiliktir (Uydaş ve Genç , 2015, s. 417).

Sosyal Bilgiler: Sosyal bilgiler; ilköğretim okullarında iyi ve sorumlu vatandaş yetiştirebilmek için sosyal bilimler disiplinlerinden seçilmiş bilgilere dayanarak öğrencilere toplum yaşamıyla ilgili temel bilgi, beceri, tutum ve değerlerin kazandırılmaya çalışıldığı bir çalışma alanıdır (Erden, 1996).

2. İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Bu bölümde Küresel Vatandaşlığa yönelik uluslararası ve ulusal alanyazında yapılmış olan araştırmalara yer verilmektedir.

2.1. Uluslararası Alanyazında Yapılmış Araştırmalar

Bu bölümde küresel vatandaşlık alanında yapılan çalışmalara yer verilmiştir.

Tidikis ve Dunbar (2019) tarafından yapılan “Openness to experience and creativity: When does global citizenship matter?” adlı çalışmada amaç: deneyime açıklık, yaratıcılık ve küresel vatandaşlık arasındaki ilişkiyi gözlemlemektir. Araştırmada deneyime açıklık ile küresel vatandaşlık sonuçlarının olumlu bir ilişki içerisinde olacağı hipotezi ortaya atılmıştır. Çoğu kadından oluşan 407 lisans öğrencisi araştırmacının katılımcılarını oluşturmaktadır. Araştırmada öncelikle deneyime açıklık ile yaratıcılık arasındaki ilişkiden ve bu konuda yapılan çalışmalardan bahsedilmiş, küresel vatandaşlık ile bağlantısı kurulmuştur. Ortaya atılan beş yaratıcılık alanı (günlük, kendi, performans, bilimsel ve sanatsal) Kaufman Yaratıcılık Etki Alanları Ölçeği kullanılarak ölçülmüştür. Küresel vatandaşlığın ölçülmesi amacıyla 7’li likert ölçek kullanılmıştır. Araştırmanın sonucunda ortaya atılan deneyime açıklık ile küresel vatandaşlık sonuçları ilişkili bulunmuş ve hipotez desteklemiştir. Deneyime açıklığın gruplar arası empatiye sosyal adalete ve çevreye önem verme zihniyetiyle uyduğu ortaya koyulmakta ve yaratıcılık türlerinin farklı bilişsel becerilere dayandığı belirtilmektedir.

Gaus (2021) tarafından yapılan “Global (Citizenship) Education as inclusive and diversity learning in Religious Education” adlı çalışmada Almanya’da Kalkınma ve Küresel Vatandaşlık eğitimi dersinin tüm eğitim programlarında yer aldığından bahsedilmekte ve küresel eğitimin, din eğitimi ile nasıl verilebileceği üzerinde durulmaktadır. Gaus’a göre insanlara küresel bir toplum yaratmak değil, şekillendirme görevi verilmektedir. İnsanların karşı karşıya kaldıkları değişim ve çeşitlilik dikkate alınması gereken bir zorluktur. Bunların içerisinde yabancı dini kültürler, dini görüşler ve dinler de bulunmaktadır. Araştırmada küresel vatandaşlığın nasıl olması gerektiğinden, din eğitimi ile küresel vatandaşlığın ilişkisinden, çeşitliliğe olan duyarlılıktan söz edilmektedir. Din eğitiminin küresel vatandaşlık eğitimine dahil edilmesi konusunda tartışmalar bulunmaktadır ancak küresel vatandaşlığın yanı sıra din eğitiminin modern toplum için vazgeçilmez olduğu belirtilmektedir. Bu iki eğitim birbirini tamamlamakla kalmayıp birbirlerine fayda sağlayabilmektedir. Küresel vatandaşlık eğitimi genel

sorunları ele alırken ve güç kaynağıyken din eğitimi, özelleştirilerek yansıtılmasında yardımcı olmaktadır. Araştırmada Hristiyanlıktan ve insanların, toplumun bir arada barışçıl ve kapsayıcı bir toplum ortaya çıkarmasından örnekler verilmektedir.

Holling (2020) tarafından yapılan “COVID-19: The Changing Face of Global Citizenship and the Rise of Pandemic Citizenship” adlı çalışmada Covid-19 salgınının ortaya çıkmasıyla beraber “covidiot” ve “pandemik vatandaşlık” gibi farklı kelimelerin ortaya çıktığından bahsedilmektedir. Salgının devamı ile beraber küresel vatandaşlığın ne olduğunun sürekli olarak güncellenmesi gerektiğinden söz edilmektedir. Araştırmada böylesine küresel sağlığa odaklanılmasının nasıl bir dünya yarattığını incelenmektedir. Holling’e göre pandemi vatandaşı olmak, küreselleşmenin iyisi ve kötüsü ile ne anlama geldiğini anlamamıza yardımcı olmaktadır. Pandemi vatandaşlığı ayrı bir vatandaşlık değil, küresel vatandaşlık ile derinden bağlantılıdır. Pandemi vatandaşlığından dünyamızda ortaya çıkan yeni durumlara uyum sağlamayarak ve evrimin bir parçası olarak vatandaşlığın yükselişi olarak söz edilmektedir. Yapılan eylemler artık kişiye değil dünyaya aittir.

Rubab, Aziz, Usman ve Amjad (2020) tarafından yapılan “Global Citizenship Education: Values to be taught in the Light of the Rising Identity Crisis” adlı çalışmada son derece yerel bir kimliğe sahip olan Pakistan için küreselleşmenin nasıl bir soruna yol açtığı incelenmektedir. Araştırmada küreselleşmenin yerel kültürler için tehdit olarak kabul edildiğinden bahsedilmektedir. Eğitimi ilk yıllarından itibaren verilmeye başlanan “biz” ve “onlar” ayrımı Pakistan’ın homojen bir ulusal kimlik oluşturmaya ve yabancılaşmasına yol açmaktadır. Bireyler yerel kimliklerini, ulusal kimliklerinin önünde tutma eğilimindedirler ancak küresel vatandaşlık eğitimi bir araç olarak kullanılarak insanların hayatına anlam katabilmekte ve bir kimlik oluşturmalarına yardımcı olabilmektedir. Araştırmaya göre küresel bir kültür eğitiminin teşvik edilmesi gereklidir. Artık küreselleşmenin bir gerçek olduğu kabul edilmeli ve küresel vatandaşlık eğitimiyle bütünün bir parçası olunmalıdır. Çeşitlilik korunmalı ve takdir edilmeli, dünya daha sürdürülebilir bir hale getirilmelidir. Araştırmanın sonucunda küreselleşmenin faydalarının yanında zorluklarının da olduğundan, bu zorluklardan birinin de bir bölgeye ait olma duygusunun kaybı olduğundan söz edilmektedir. Küresel vatandaşlık eğitiminin bu hassas boşluğu doldurarak öğrencilerin kimlikleri üzerinde düşünmelerini sağlayacakları belirtilmektedir.

Reysen vd. (2020) tarafından yapılan “Perceived Impact Of Globalization And Global Citizenship Identification” adlı çalışmada küreselleşmenin bireyler üzerindeki etkisi incelenmektedir. Yapılan araştırmalar küreselleşmenin olumlu veya olumsuz görülmesi üzerinde odaklanmaktadır. Bu araştırmada yapılmak istenen ise küreselleşmenin birey üzerindeki psikolojik etkisinin ortaya koyulmasıdır. Küreselleşme ve küresel kimlik arasındaki ilişki hem bireyler hem de ülkeler düzeyinde incelenmiştir. Araştırma küreselleşmenin benlik üzerindeki etkisinin pozitif olacağı varsayımına dayanmaktadır. Araştırmanın sonucunda, küreselleşmenin algılanan etkisi ile küresel vatandaşlık kimliği arasındaki ilişkiyi incelenmiş ve geçmişte yapılan araştırmalarla paralel olarak küreselleşmenin algılanan etkisinin, küresel vatandaşlarla özdeşleşme ile ilişkili olduğu ortaya koyulmuştur. Araştırmacılar, bireylerin kendilerini küreselleşmeden ne kadar etkilenmiş olarak algılasa, o kadar çok kimlikle özdeşleştiklerini bulmuşlardır. Bireyler farkındalık kazandıkça küresel kimlikleriyle özdeşleşmekte, toplum yanlısı değer ve davranışları onaylamaktadır.

Leithead ve Humble (2020) tarafından yapılan “How children living in poor informal settlements in the Greater Accra Region, Ghana, perceive global citizenship” adlı çalışmada Reysen ve Katzarska-Miller tarafından tasarlanan küresel vatandaşlık modeli (Yapısal Eşitlik Modellemesi), Gana’nın Accra Bölgesinde gayri resmi yaşayan 141 yoksul çocuğa 3 farklı ortaokulda uygulanmıştır. Kolay ulaşılabilir örneklemden kullanılmıştır. Öğrencilere 2,5-3 saat süren Küresel Vatandaşlık eğitimleri verilmiştir. Veriler, anket ve yarı yapılandırılmış görüşmeler yoluyla toplanmıştır. Çalışma sonucunda toplanan veriler ve yapısal eşitlik modeliyle orta derecede uyum bulunmuştur. Bu, Reysen ve Katzarska-Miller tarafından tasarlanan modelin yeterli olduğunu göstermektedir. Bu araştırma Küresel Vatandaşlığın soyut bir kavram olmadığını, belli bir dereceye kadar ölçülebileceğini ortaya koymaktadır. Modeli daha anlamlı hale getirilebilmesi için eklenebilecek özellikler önerilmiştir, bunlar; çocuklar arası yapılan tartışmalar, gruplar arası yardım konusunda iş birliği, demokrasi anlayışı, siyasi sistemler, barış ve çatışmadır.

Shuttleworth (2020) tarafından yapılan “Framing the Pandemic Within Global Citizenship Education” adlı çalışmada Koronavirüs salgınının sosyal bilimlerin nasıl çalıştığının yeniden düşünülmesi için bir fırsat olduğundan söz edilmektedir. Salgını anlatırken küresel vatandaşlık eğitiminden yararlanmak ve küresel sağlık kavramını tüm insanlara yerleştirmekten bahsedilmektedir. Yazara göre küresel ısınma ve salgınlar

güncel bir konu olarak ele alınmamalıdır. Bu konular onlarca yıl süregelen sorunlar olmuşlardır. Sosyal Bilgiler öğretmenleri küresel vatandaşlık eğitiminden yararlanmalı, konulara küresel olarak yaklaşmalı, küresel sağlık hakkında bilgi edinmeli ve bilmesi gerekenler ile bildikleri arasındaki boşluğu kapatmalıdırlar.

Estelles ve Fischman (2021) tarafından yapılan “Who Needs Global Citizenship Education? A Review of the Literature on Teacher Education” adlı çalışmada amaç öğretmen eğitiminde, küresel vatandaşlık eğitimi çerçeveleyen ve idealleştiren örtük anlayışlarını analiz etmektir. Çalışmada 2003-2018 arasında hakemli dergilerde yayımlanan çalışmalar incelenmiş, öğretmen eğitiminde küresel vatandaşlık eğitiminin nasıl tanımlandığına dair kalıplar belirlenmiştir. Araştırmada vatandaşlık eğitimi kavramının karmaşık bir yapıya sahip olduğundan, öğretmenlerin küresel vatandaşlık eğitimine iyimser olarak yaklaştığından ancak öğretmenlerin küresel vatandaşlık eğitimini uygulamak için güven ve pedagojik beceriler açısından eksik olduğundan söz edilmektedir. Ancak küresel vatandaşlık eğitiminin hem eğitimcilere hem de akademisyenlere ilham verdiği söylenmektedir.

Miller (2014) tarafından yapılan “Global Citizenship: Fostering Concern or Nihilism?” adlı çalışmada küresel vatandaşların adil bir dünya için çalışmaya zorlandıklarından, adil olmayan bir üniversite bölümüne yerleştirilme yerine kendi emeğiyle bir yerlere gelmelerinden, yalnızca kendilerini değil dünyadaki herkesi düşünerek çalışmalarından söz edilmektedir. Çalışmada kim daha fazla güce sahip olduğunu hissetmeye daha yakındır? Küresel sorunlar kozmopolitliği ve güç duygularını besliyor mu? Soruları sorulmaktadır. Veriler, internet üzerinden 374 kişiye uygulanan bir anket yardımıyla toplanmıştır. Katılımcıların 73’ü küresel sorunlar kursunu almışlardır. Araştırma sonucunda katılımcıların %86’sının kendini küresel vatandaş olarak gördüğü, %94’ünün haber kaynağı olarak internet ve e-postayı kullandığı, Birleşik Milletler dışında ziyaret edilen ülke sayısının %2.99 olduğu, %24’ünün aşırı yoksulluğun azaltılması gerektiğini düşündüğü, 1-10 arasında bir puanlama yapıldığında ise dünyayı değiştirme gücünü kendinde hissetme oranının 5.23 olduğu ortaya koyulmaktadır. Araştırmanın sonucunda daha fazla ülkeyi ziyaret eden katılımcıların kendinde dünyayı değiştirme gücünü bulduğu, küçük kasabalardan gelenlerin dünyayı değiştirme inancı düşük olduğu ortaya koyulmaktadır.

2.2. Ulusal Alanyazında Yapılmış Araştırmalar

Ülkemizde küresel vatandaşlık alanı ile ilgili yapılan çalışmalar sınırlı sayıdadır. Bu bölümde küresel vatandaşlık alanında yapılan çalışmalara yer verilmiştir.

Kan (2009) tarafından yapılan “Sosyal Bilgiler Eğitiminde Küresel Vatandaşlık” adlı çalışmada amaç; Sosyal Bilgiler dersinde küresel vatandaşlık eğitime neden yer verilmelidir sorusuna cevap bulmaktır. Araştırmada literatür taraması kullanılmıştır. Çalışmanın sonucunda Sosyal Bilgiler dersinde küresel vatandaşlık eğitime daha çok ağırlık verilmesinin gereğinden söz edilmiştir. Araştırmaya göre Sosyal Bilgiler dersinin doğası küresel vatandaşlık dersi için uygundur. Bireylerin iletişime açık ve farklı bakış açılarına sahip olmaları beklenmektedir. Sosyal Bilgiler dersi için şu önerilerde bulunmaktadır; okul ve personeli gerekli donanıma sahip olmalıdır, duyuşsal eğitime ağırlık verilmelidir, evrensel ve ahlaki değerlere ağırlık verilmeli, saygı, barış gibi insanlığın ortak duygularının öğretilmesine öncelik verilmelidir.

Kaya ve Kaya (2012) tarafından yapılan “Teknoloji Çağında Öğretmen Adaylarının Küresel Vatandaşlık Algıları” adlı çalışmada amaç; farklı bölümlerde eğitim gören öğretmen adaylarının teknoloji çağındaki küresel vatandaşlık algıları ile farklı değişkenler arasındaki ilişki ortaya koymaktır. Araştırmanın çalışma grubunu ilköğretim Matematik Öğretmenliği, Bilgisayar Öğretmenliği, Fen Bilgisi Öğretmenliği, Sosyal Bilgiler Öğretmenliği ve Türkçe öğretmenliğinden olmak üzere 446 öğretmen adayı oluşturmaktadır. Veriler Clarisse Olivieri Lima (2006) tarafından geliştirilen ve Kaya ve Kaya (2011) tarafından Türkçe’ye uyarlanan Teknoloji Çağında Küresel Vatandaşlık Ölçeği aracılığıyla toplanmış ve SPSS 17.0 programı ile analiz edilmiştir. Araştırma bulguları erkek öğrencilerin kız öğrencilere göre küreselleşmeyi daha olumlu biçimde karşıladıklarını ve başkalarına yardım etme konusunda daha duyarlı olduklarını ortaya koymuştur. Ek olarak, yabancı dil bilen öğrencilerin, bilmeyen öğrencilere oranla teknoloji çağında küresel vatandaşlık algılarının daha yüksek olduğu belirlenmiştir.

Ersoy (2013) tarafından Yapılan “Sosyal Bilgiler Dersinde Küresel Vatandaşlık Eğitimi: Uluslararası Çatışma ve Savaşlara İlişkin Türk Öğretmen ve Öğrencilerin Deneyimleri” adlı çalışmada amaç; Sosyal Bilgiler dersinde yer alan uluslararası çatışma, savaş olayları ve sahip oldukları sorunlar hakkında öğrenci ve öğretmen algılarını etkileyen faktörleri belirlemektir. Çalışmanın verileri Sosyal Bilgiler dersinde yürütülen katılımcı gözlemler, öğrenci ve öğretmenlerde yapılan yarı yapılandırılmış görüşmeler yoluyla toplanmıştır. Verilerin yorumlanmasında tematik analiz kullanılmıştır.

Araştırmanın çalışma grubunu farklı sosyo ekonomik özelliklere sahip 2 okulda bulunan 6 öğretmen ve 25 öğrenci oluşturmaktadır. Çalışmanın sonucunda öğrencilerin yaşlarının, cinsiyetlerinin, kültürel ve sosyoekonomik düzeylerinin bu konuların öğretiminde önemli bir etkisi olduğundan söz edilmektedir. Tartışmalı konularda öğretmenlerin tutumlarının, öğrencilerin üzerinde büyük etkiye sahip olduğu ortaya koyulmaktadır. Öğrenci, öğretmenin fikirlerinden etkilenmekte ve basmakalıp, önyargılara dayanan bir görüş benimsemektedir. Öğretmenler, öğrencilere güncel tartışma ve savaşlardan örnekler vererek barış hakkında çözüm önerileri için öğrencileri düşünmeye teşvik etmelidir. Öğrencilerin öğretmenler tarafından rehberliğe ihtiyaçları vardır. Öğretmenlerin savaş, çatışma ile ilgili konularda konuşamamasının sebebi olayların siyasetle ilgili olup baskı altında olmaları olarak ortaya koyulmuştur. Küresel meselelerin ele alınmama sebeplerinden biri de öğretmen eğitimindeki eksiklikler olabileceği belirtilmektedir. Bu konuların tartışılabilmesi için siyasi ortamın düzenlenerek öğretmenlere akademik özgürlük verilmesi gerektiğinden söz edilmiştir.

Göl (2013) tarafından yapılan “Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Küresel Vatandaşlık Tutum Düzeylerinin Farklı Değişkenler Açısından İncelenmesi” adlı yüksek lisans tezinde amaç; Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının küresel vatandaşlık tutum düzeylerinin belirlenmesidir. Araştırmanın çalışma grubunu ilköğretim anabilim dalında öğrenim gören 216 öğretmen adayı oluşturmaktadır. Veriler kişisel bilgi formu ve araştırmacı tarafından oluşturulan “Küresel Vatandaşlık Tutum Ölçeği” aracılığıyla toplanmıştır. Araştırmanın sonucunda öğretmen adaylarının küresel vatandaşlığa yönelik olumlu tutuma sahip oldukları ve cinsiyete, sınıf değişkenine, coğrafi bölgeye, siyasal olayları takip düzeyine, sivil toplum örgütlerine katılım düzeyine ve baba eğitim düzeyine göre bir farklılık olmadığı ortaya koyulmuştur.

Çakmak, Bulut ve Taşkiran (2015) tarafından yapılan “Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının İnternet Kullanım Durumları ile Küresel Vatandaşlık Algıları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi” adlı çalışmada amaç; küresel vatandaşlık algılarını ve internet kullanım durumlarını belirlemektir. Araştırmanın çalışma grubunu 179 Sosyal Bilgiler öğretmen adayı oluşturmaktadır. Araştırmanın verileri Morais ve Ogden (2011) tarafından geliştirilen ve Şahin ve Çermik tarafından Türkçeye uyarlanmış Küresel Vatandaşlık Ölçeği ile Tavşancıl ve Keser (2002) tarafından geliştirilen “İnternet Kullanımına Yönelik Tutum Ölçeği” aracılığıyla toplanmıştır. Veriler SPSS 17.0 ile analiz edilmiştir. Araştırmanın sonucunda kadın katılımcıların erkeklere göre internet

kullanımına yönelik tutumlarının daha yüksek olduğu ortaya koyulmuştur. İnternet kullanımına yönelim tutum arttıkça küresel vatandaşlık düzeyinde de artma görülmüştür.

Çolak (2015) tarafından yapılan “Sosyal Bilgiler ile Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitimi Derslerinde Küresel Vatandaşlık” adlı doktora tezinde amaç; Türkiye’de Sosyal Bilgiler dersleri ile Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitimi dersi kapsamında küresel vatandaşlık eğitiminin nasıl gerçekleştirildiğini ortaya çıkarmaktır. Araştırmanın öğrenci çalışma grubunu 30 ilköğretim okulundan rastlantısal olarak seçilen 1247 öğrenci ve 100 öğretmen oluşturmaktadır. Veriler; analiz formu, açık uçlu anket, yarı yapılandırılmış mülakat formu ile toplanmıştır. Araştırma sonucunda Sosyal Bilgiler ile Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitimi öğretim programlarında küresel vatandaşlık veya küresel vatandaşlık eğitimi kavramlarının programda dolaylı yollarda bulunduğu ortaya koyulmuştur. Araştırmaya katılan öğrenci ve öğretmenler küresel vatandaşlık ile ilgili olumlu görüş bildirmişlerdir. Öğrencilerin küresel vatandaşlık ile ilgili bilgileri büyük oranda eksik bulunmuştur. Küresel vatandaşlık hakkında yetersiz bilgiye sahip olan öğretmenler için ise MEB hizmet içi eğitim düzenleyebileceği yönünde öneride bulunulmuştur.

Balbağ (2016) tarafından yapılan “İlkokul Sosyal Bilgiler Dersi Bağlamında Öğrenci ve Öğretmenlerin Küresel Vatandaşlık Algıları” adlı doktora tezinde amaç; ilkokul 4. sınıf öğrenci ve öğretmenlerin küresel vatandaşlık algılarının ve bununla beraber Sosyal Bilgiler dersindeki uygulamaların belirlenmesidir. Çalışma grubunun oluşturulmasında tabakalı örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu açımlayıcı faktör analizi için 288, doğrulayıcı faktör analizi için 234 4. sınıf öğrencisi oluşturmaktadır. Veriler kişisel bilgi formu, yarı yapılandırılmış görüşmeler ve araştırmacı tarafından oluşturulan temelini Morais ve Ogden (2008) den alan “Küresel Vatandaşlık Algı Ölçeği” aracılığıyla toplanmıştır. Araştırmanın verileri SPSS 15.0 ile MAXQDA programları yardımıyla analiz edilmiştir. Araştırmanın sonuçlarında öğrencilerin yüksek düzeyde küresel vatandaşlık algısına sahip oldukları ortaya koyulmuştur. Araştırma sonuçlarına göre öğrencilerin algı düzeyleri; eğitimlerine devam ettikleri okullara, ailelerin aylık gelirlerine, öğrencilerin yurt dışına çıkma düzeylerine göre değişiklik göstermektedir.

Egüz (2016) tarafından yapılan “Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Küresel Vatandaşlık Eğitimine Yönelik Algıları” adlı çalışmada amaç; Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının küresel vatandaşlık eğitimine yönelik algılarını ortaya koymaktır. Araştırmanın çalışma grubunu 10 Sosyal Bilgiler öğretmen adayı oluşturmaktadır. Veriler

yarı yapılandırılmış görüşme formu ile toplanmış ve betimsel analiz kullanılmıştır. Araştırmanın sonucunda öğretmen adaylarının çoğunun küresel vatandaşlık algılarının yeterince gelişmediği ve öğrencilerin ders kitaplarında yer alan kısıtlı ve alışlagelmiş ifadeleri kullandıkları tespit edilmiştir. Öğretmen adaylarının en çok yoğunlaştıkları kavramlar ise; hak, sorumluluk, görev bilinci, saygı, evrensel ve kültürel değerler şeklindedir.

Ersoy (2016) tarafından yapılan “Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitimi Dersine İlişkin Sosyal Bilgiler Öğretmenleri ve Öğrencilerinin Algısı” adlı çalışmada amaç; sosyal bilgiler öğretmenleri ve öğrencilerinin vatandaşlık ve demokrasi eğitimine ilişkin algılarını anlamaktır. Çalışma fenomenoloji deseninde tasarlanmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu 10 sosyal bilgiler öğretmeni ve 15 sekizinci sınıf öğrencisi oluşturmaktadır. Veriler katılımcı gözlem ve yarı yapılandırılmış görüşmelerle toplanılmış ve tematik analiz yapılmıştır. Araştırmanın sonucunda; vatandaşlık ve demokrasi eğitimi dersinin ilköğretim programında yeterli düzeyde olmadığı, içeriğinin vatandaşlık yeterlilikleri kazandırmak için yeterli bulunmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Bunun yanında öğrenci ve öğretmenlerin memnuniyet düzeylerinin düşük olduğu belirtilmiştir.

Günel (2016) tarafından yapılan “Türkiye’de Küresel Bakış Açısının Sosyal Bilgiler Eğitimine Kaynaştırılması: Sosyal Bilgiler Öğretmen Adayları” adlı çalışmada amaç; Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının küresel bakış açısını nasıl algıladıklarını ve Sosyal Bilgiler eğitim programının küresel bakış kazandırması açısından nasıl değerlendirdiklerini ortaya koymaktır. Araştırma olgu bilimsel desen ile tasarlanmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu 11 Sosyal Bilgiler öğretmen adayı oluşturmaktadır. Veriler katılımcı günlükleri ve 2 yarı yapılandırılmış görüşme yoluyla toplanmış ve Nvivo 10 programı kullanılarak analiz edilmiştir. Araştırma bulguları; öğrencilerin küresel bakış ile ilgili tanımlamalarını, öğrencilerin inanış şekillerinin etkilediğini ortaya koymaktadır. Öğrenciler Sosyal Bilgiler dersinin küresel bakış açısıyla işlenmesini ön yargılarını kırması, farklı etnik ve dini yapılar hakkında bilgi sahibi etmesi açısından yararlı görürken, öğretmen eğitimi programlarını kazanımları sağlama yönünden yetersiz bulmuşlardır.

Şahin, Şahin ve Gögebakan Yıldız (2016) tarafından yapılan “Sosyal Bilgiler Eğitimi Programı ve Dünya Vatandaşlığı: Öğretmen Adaylarının Perspektifinden” adlı çalışmanın amacı; Sosyal Bilgiler Eğitimi Programı uygulamalarında dünya

vatandaşlığına yer verilmesi ile Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının “dünya vatandaşlığı yeterlilik algıları” arasındaki ilişkinin incelenmesidir. Araştırmanın çalışma grubunu Türkiye’nin yedi coğrafi bölgesinden tesadüfi olarak seçilen üniversitelerdeki Sosyal Bilgiler Öğretmenliği programında öğrenim gören 375 son sınıf öğrencisi oluşturmaktadır. Veriler araştırmacı tarafından geliştirilen “Sosyal Bilgiler Eğitimi ve Uygulamalarında Dünya Vatandaşlığı Ölçeği” ve “Dünya Vatandaşlığı Yeterlilik Algıları Ölçeği” ile toplanmıştır. Veriler SPSS 16.0 ile analiz edilmiştir. Çalışmanın sonucunda; Sosyal Bilgiler eğitim programında dünya vatandaşı olan bireyler yetiştirilmesi hedeflense de bu durum ders içinde seçilen metinlere, etkinliklere ve değerlendirme süreçlerine yeteri kadar yansıtılmamaktadır. Bunun yanında anne-babası üniversite mezunu olan ve Anadolu lisesinden mezun öğretmen adaylarının dünya vatandaşlığı yeterlilik algıları daha yüksek çıkmıştır. Son olarak kullanılan iki ölçek arasında düşük pozitif yönlü bir ilişki olduğu ortaya koyulmuştur.

Balbağ ve Türkcan (2017) tarafından yapılan “İlkokul 4. Sınıf Öğrenci ve Öğretmenlerinin Küresel Vatandaşlık Algıları” adlı çalışmada amaç; ilköğretim 4. Sınıf öğrenci ve öğretmenlerinin küresel vatandaşlık algıları ile Sosyal Bilgiler dersindeki uygulamaların ortaya çıkarılmasıdır. Araştırmanın çalışma grubunu 30 4. sınıf ilköğretim öğrencisi ve 15 öğretmen oluşturmaktadır. Veriler kişisel bilgi formu ve yarı yapılandırılmış görüşmeler yoluyla toplanmış ve tümevarım yoluyla analiz edilmiştir. Araştırmada öğrenciler dünya vatandaşlığını aidiyet ve topluluk olarak öğretmenler ise evrensellik, farklı insanlar ve kimlik şeklinde yorumlamışlardır. Öğrenciler vatandaşların bazı bilgi ve becerilere sahip olmaları gerektiğinden söz etmişlerdir. Öğrencilerin söz ettiği boyutlar Oxfam’ın belirlediği bilgi, beceri ve değerler ile örtüşmüş ancak bilgi ve anlayış boyutu eksik kalmıştır. Öğrencilerin dünya ile ilgili bilgileri Sosyal Bilgiler dersinde öğrendikleri ortaya çıkmıştır. Öğretmenler küresel vatandaşlığı “dünyanın başka bir yerinde yaşayan insanların sorunlarının onları da ilgilendirmesi gerektiğini ancak öyle küresel vatandaş olunabilir” şeklinde tanımlamışlardır.

Durmuş (2017) tarafından yapılan “Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Küresel Vatandaşlık ve Çokkültürlü Eğitime Yönelik Tutumlarının İncelenmesi” adlı yüksek lisans tezinde amaç; sosyal bilgiler öğretmen adaylarının küresel vatandaşlık ve çokkültürlü eğitime yönelik tutumlarının farklı değişkenlere bağlı olarak değişip değişmediğinin incelenmesi ve öğretmen adaylarının küresel vatandaşlık ve çokkültürlü eğitime yönelik olan tutumları arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığının

incelenmesidir. Araştırmanın çalışma grubunu Sosyal Bilgiler Programında öğrenim gören 249 öğrenci oluşturmaktadır. Veri toplama aracı olarak Göl (2013) tarafından oluşturulan “Küresel Vatandaşlık Tutum Ölçeği” ile Yavuz ve Anıl (2010) tarafından oluşturulan “Öğretmen Adayları İçin Çok Kültürlü Eğitime Yönelik Tutum Ölçeği” kullanılmıştır. Elde edilen bulgular şu şekildedir; öğretmen adaylarının küresel vatandaşlık tutum ortalamaları tamamen olumlu düzeydedir. Çokkültürlü eğitime yönelik tutumları ise olumlu kabul edilebilecek düzeydedir. Öğretmen adaylarının küresel vatandaşlık tutumları ve çokkültürlü eğitime yönelik tutumlarında cinsiyete ve yaşa göre anlamlı bir fark ortaya çıkmıştır. Çokkültürlü eğitime yönelik tutum ve küresel vatandaşlık tutumlarının her ikisinde de sınıf düzeyinde, aile yerleşim yerlerinde, anne ve baba eğitim düzeylerinde, anne ve baba mesleklerinde, kitap okuma oranlarında, gazete okuma düzeyleri ve mezun olunan lise türünde anlamlı bir farklılık görülmemiştir. Sonuç olarak ise öğretmen adaylarının küresel vatandaşlık tutumları ile çokkültürlü eğitime yönelik tutumlarında orta düzeyle anlamlı bir ilişki olduğu ortaya koyulmaktadır.

Günaydın (2019) tarafından yapılan “Okul Yöneticilerinin Küresel Vatandaşlık Tutumlarının İncelenmesi” adlı yüksek lisans tezinde amaç; ilköğretim ve ortaöğretim okullarında çalışan yöneticilerin küresel vatandaşlık düzeylerini belirlemek ve cinsiyet, branş, mesleki kıdem, lisansüstü eğitim, okul türü, yurtdışına çıkma durumu gibi farklı değişkenlere göre göre farklılaşıp farklılaşmadığını tespit etmektir. Araştırmanın çalışma grubunu 233 yönetici oluşturmaktadır. Veriler kişisel bilgi formu, Küresel Vatandaşlık Bilgi Formu ve görüşmeler aracılığıyla toplanmıştır. Verilerin analizinde SPSS 22.0 kullanılmıştır. Araştırmanın sonucunda cinsiyete, yaşa, mesleki kıdeme, sivil toplum örgütlerine katılım düzeyine, branş dağılımına, sosyal sorumluluk projelerine katılım düzeylerine, çalışmakta olduğu okul türüne, öğrenim görülen okul türüne göre anlamlı bir farklılaşma görülmemiştir. Ancak yurt dışına çıkma ve siyasete olan ilgilerine göre anlamlı bir farklılık görüldüğü ortaya koyulmuştur.

Zing (2019) tarafından yapılan “Eğitsel Oyunlara Dayalı Sosyal Bilgiler Öğretiminde İlkokul Öğrencilerinin Küresel Vatandaşlığa İlişkin Algı ve Görüşleri” adlı yüksek lisans tezinde amaç; eğitsel oyunlara dayalı Sosyal Bilgiler öğretiminde ilkokul öğrencilerinin küresel vatandaşlığa ilişkin algı ve görüşlerinin incelenmesidir. Araştırmanın çalışma grubunu Eskişehir ilinde bir 4. Sınıf oluşturmaktadır. Veriler kişisel bilgi formu, görüşme ve ön test ve son test olarak “Küresel Vatandaşlık Algı Ölçeği” kullanılarak toplanmıştır. Sonuç olarak öğrencilerin Küresel Vatandaşlık Algı

Ölçeğinden aldıkları öntest ve sontest puanları arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Yani eğitsel oyunlara dayalı Sosyal Bilgiler öğretiminin küresel vatandaşlık algısını geliştirmede anlamlı bir etkisi olduğu ortaya konulmuştur.

Çolak, Karapınar ve Öztürk (2019) tarafından yapılan “Sosyal Bilgiler Derslerini Veren Öğretmenlerin Küresel Vatandaşlığa ve Küresel Vatandaşlık Eğitimine Bakışları” adlı çalışmada amaç; Sosyal Bilgiler eğitimi veren öğretmenlerin küresel vatandaşlığa ve küresel vatandaşlık eğitime dair görüşlerini almaktır. Araştırmanın çalışma grubunu rastgele seçilen 15 Sosyal Bilgiler öğretmeni oluşturmaktadır. Veriler yarı yapılandırılmış görüşmeler ile toplanmış ve içerik analizi yapılmıştır. Araştırmanın bulgularında öğretmenler küresel vatandaşlığı “kendini dünyaya ve insanlığa ait hisseden, dünya sorunlarına duyarlı, hak ve sorumluluk bilinci çerçevesinde katılımcı olan, ayrımcılık yapmayan ve diğer insanlarla dayanışmaya önem veren bir birey” şeklinde tanımlamışlardır. Öğretmenler, dünya sorunlarının çözümünde karşılıklı bağımlılıktan bahsetmiş ve küresel vatandaşlık eğitiminin gerekliliğinden söz etmişlerdir. Son olarak ise Sosyal Bilgiler derslerini, küresel vatandaşlığa hizmet açısından yetersiz olduğunu sonucuna ulaşılmışlardır.

3. YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeli, çalışma grubu, veri toplama araçları, verilerin toplanması ve verilerin analizine ilişkin bilgiler yer almaktadır.

3.1 Araştırmanın Modeli

Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Lisans Programının küresel vatandaşlık boyutlarını ne ölçüde kapsadığını ortaya koymayı amaçlayan bu araştırmada, programın incelenmesi ve öğretmen görüşlerine ulaşılabilmesi için nitel paradigma benimsenmiştir. Nitel araştırmalar insanların hayatlarını nasıl anlamlandırdıklarını, hayatları boyunca karşılaştıkları durumlara karşı nasıl tepki verdikleri, bir olayın nedeninin ve sonucunun birbiri ile olan ilişkisine odaklanmaktadır (Merriam, 2015). Nitel araştırma yöntemlerinde derinlemesine ve ayrıntılı bilgiye yer verilmekte, daha çok keşfetmeye, var olanı ortaya çıkarmaya ve biraz daha içe bakışa odaklanılmaktadır.

Bu araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden durum çalışması deseni kullanılmıştır. Yin (2003, s.1) durum çalışmasını “niçin ve nasıl soruları ön plana çıktığında, araştırmacının olaylar üzerinde çok az müdahale şansı olduğunda ve gerçek yaşamla ilgili fenomenlere odaklanıldığında tercih edilen bir strateji” biçiminde tanımlamıştır. Durum çalışmaları, karmaşık deneysel çalışmalar yerine bir olayı, kişiyi, kurumu ya da durumu derinlemesine inceleyen özgün çalışmalardır (Paker, 2015 s.119). Durum çalışmasının en önemli özelliği, incelenen durumun kendine özgü sebepleri dolayısıyla seçilmesidir ve durumun kendi bağlamı içerisinde ele alınmasıdır (Ersoy, 2016, s.3). Büyüköztürk ve diğerleri (2009, s.22) durum çalışmasının amacının bir duruma ait ayrıntıları inceleyerek olaylara açıklık getirerek durumu değerlendirmek olduğunu belirtmişlerdir.

Durum çalışmasında, Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Lisans Programının küresel vatandaşlık kavramının boyutlarını ne düzeyde kapsadığı belirleneceği için “tek durum deseni” kullanılmıştır. Bu soruya yanıt bulmak amacıyla hem öğretim programının doküman incelemesi hem de programın öğreticilerinin görüşlerine başvurulacağından; bir başka deyişle, birden fazla analiz birimi ile çalışılacağından “iç içe geçmiş tek durum deseni” işe koşulmuştur (Yin, 2003, s. 39).

Araştırma 3 aşamada planlanmıştır. Birinci aşamada Oxfam (1997)’ın “Education For Global Citizenship” çalışmasında belirlediği bilgi, beceri, değer ve tutumlar boyutlarının bulunduğu bir değerlendirme formu oluşturulmuş ve bu form dikkate

alınarak Anadolu Üniversitesinin internet sayfasında yer verilen Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Öğretim Programındaki derslerin içerik ve öğrenme çıktıları incelenmiştir.

İkinci aşamada Sosyal Bilgiler Anabilim Dalında eğitim veren Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilgiler Öğretmenliği öğretim üyelerinin görüşlerinin alınması için yarı yapılandırılmış bir görüşme formu hazırlanmış ve yarı-yapılandırılmış görüşmeler gerçekleştirilmiştir.

Üçüncü ve son aşamaya gelindiğinde, doküman analizinden ve açık uçlu görüşmelerden alınan veriler bir araya getirilmiş ve Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Lisans Programındaki küresel vatandaşlık boyutlarına bakılarak var olan durum incelenmiş, yorumlanmış ve raporlanmıştır.

3.2. Araştırmanın Katılımcıları

Araştırmada Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Lisans Programının incelenmesinin yanında Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilgiler Eğitimi Anabilim Dalında görev yapan 10 öğretim üyesinden gönüllülük esasına dayalı olarak 8'i ile yarı yapılandırılmış görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Görüşmelerin gerçekleştirildiği öğretim üyelerinden 2'si profesör, 4'ü doçent diğer 2'si ise öğretim görevlisi kadrosunda yer almaktadır.

Araştırmanın bir diğer veri kaynağı Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Lisans Programı 2019-2020 Bilgi Paketidir. Öğretmenlik lisans programlarının güncellenmesi nedeniyle Anadolu Üniversitesinin web sitesinde bulunan 2019-2020 dönemi öncesinde kullanılan bilgi paketi ile 2019-2020 döneminde kullanılan bilgi paketi karşılaştırılmış ve kaldırılan, seçmeli olan, isim değişikliği yapılan ve programa yeni eklenen dersler belirlenmiştir. Bu dersler Tablo 3.1'de gösterilmektedir.

Tablo 3.1. Güncellenen Programla Beraber Eklenen, İsmi Değişen, Seçmeli Olan ve Kaldırılan Dersler

Eklenen Dersler	İsmi Değişen Dersler
Sosyal Bilgiler Öğretimi 1	Siyasi Coğrafya- Siyasi Coğrafya ve Türkiye Jeopolitiği
Eğitimde Ahlak ve Etik	Özel Eğitim- Özel Eğitim ve Kaynaştırma Meslek Bilgisi
Sosyal Bilgiler Öğretimi 2	Rehberlik- Okullarda Rehberlik
Afetler ve Afet Yönetimi	Sanat ve Estetik- Sanat ve Müze Eğitimi
Karakter ve Değer Eğitimi	Medya Okuryazarlığı- Medya Okuryazarlığı ve Eğitimi
Öğretmenlik Uygulaması Dersi 2	
Seçmeli Olan Dersler	Kaldırılan Dersler
Cağdaş Dünya Tarihi	Özel Öğretim Yöntemleri 1
Program Geliştirme	Özel Öğretim Yöntemleri 2
Proje Geliştirme	

Öte yandan, doküman analizi sonucunda içerik ve öğrenme çıktıları başlıklarında küresel vatandaşlığın boyutlarıyla ilişkisi bulunmayan dersler Tablo 3.2’ de verilmiştir.

Tablo 3.2. Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Lisans Programında Küresel Vatandaşlık Boyutuyla İlişkili Bulunmayan Dersler

Dersin Adı- Kodu	Dersin Dönemi	Dersin Türü
Sosyal Bilgilerin Temelleri-SBÖ105	1	Zorunlu/ Alan Eğitimi
Osmanlı Tarihi ve Uygarlığı 1- SBÖ311	5	Alan Eğitimi/Zorunlu
Ölçme ve Değerlendirme-ÖMB217	5	Zorunlu/Meslek Bilgisi
Sosyal Bilgilerde Sözlü ve Yazılı Edebiyat İncelemeleri-SBÖ202	6	Alan Eğitimi/Zorunlu
Osmanlı Tarihi ve Uygarlığı 2- SBÖ312	6	Alan Eğitimi/Zorunlu
Sosyal Bilgilerin Temelleri-SBÖ105	1	Zorunlu/ Alan Dersi
Ölçme ve Değerlendirme-ÖMB217	5	Zorunlu/Meslek Bilgisi
Sosyal Bilgilerde Sözlü ve Yazılı Edebiyat İncelemeleri-SBÖ202	6	Alan Eğitimi/Zorunlu

3.3. Veri Toplama Araçları

Araştırmada kullanılan veri toplama araçları sırasıyla, öğretim programının incelenmesinde işe koşulacak değerlendirme formu ve öğretim üyeleriyle görüşmelerde

kullanılacak yarı-yapılandırılmış görüşme formudur. Bu veri toplama araçlarının araştırma sürecindeki rolü aşağıda ayrıntılı bir biçimde açıklanmıştır.

3.3.1. Değerlendirme Formu

Araştırmanın amacına yönelik yapılan alanyazın taramasından hareketle öncelikle Oxfam (2006)'ın ortaya koyduğu, küresel vatandaşlığın boyutlarından yararlanılarak Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Lisans Programının, “İçerik” ve “Öğrenme Çıktıları” bölümlerinin küresel vatandaşlığın boyutlarını ne ölçüde kapsadığını ortaya koymak amacıyla bir değerlendirme formu oluşturulmuştur. Araştırmacı tarafından hazırlanan değerlendirme formu başka bir uzman tarafından yapısal, biçimsel ve belgenin aslına uygunluğu yönlerinde kontrol edildikten sonra, forma son biçimi verilmiştir. Oxfam tarafından hazırlanan küresel vatandaşlık boyutlarından yararlanılmasının sebebi, alan yazında bulunan küresel vatandaşlık özellikleri ele alındığında, bu belgenin oldukça kapsayıcı bulunmasıdır. Bununla birlikte, küresel vatandaşlık alanında yapılan pek çok çalışmada da Oxfam'ın belirlediği boyutlar temel alınmıştır. Öte yandan, küresel vatandaşlık ile ilgili yapılan alanyazın taramasına dayalı olarak Oxfam'ın ortaya koyduğu bilgi, beceri, değer ve tutumlar içerisinde eksik olduğu düşünüldükçe değerlendirme formuna “Politik Okuryazarlık” becerisi de eklenmiştir. Oluşturulan değerlendirme formu (Ek-1) ile Anadolu Üniversitesi internet sayfasında bilgi paketi bağlantısında bulunan, 2019-2020 Öğretim yılında güncellenen Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Lisans Programı'nın sözü edilen bölümlerine yönelik doküman incelemesi yapılmıştır.

3.3.2 Yarı -Yapılandırılmış Görüşme Formu

Görüşme, daha çok keşif odaklı bir veri toplama yöntemidir. Belli bir amaçla, araştırmacının bir ya da daha fazla kişiyle soru sorma ve cevap alma şeklinde gerçekleştirdiği diyaloga görüşme adı verilmektedir (Yıldırım, 2017, s.123). Görüşmenin amacı, görüşmecinin düşüncelerini, duygularını ve bakış açısını derinlemesine keşfetmektir. Bu amaçla yarı yapılandırılmış görüşme formu özellikle araştırmada önemli olan belirli kişiler için tercih edilen yöntemdir (Baş ve Akturan, 2017, s.113).

Nitel araştırmalarda en sık kullanılan veri toplama yöntemlerinden biri olan görüşme, içeriği bakımından yapılandırılmış, yapılandırılmamış ve yarı yapılandırılmış şeklinde sınıflandırılmaktadır. Bu araştırmanın veri toplama sürecinde ise yarı

yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşmeler, hazırlanan sorulara ek olarak sonda sorular sormaya, daha derinlemesine bilgi almaya ve görüşme esnasında ortaya çıkan duruma göre alternatif sorular sormaya olanak vermektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2013, s.130). Bu çalışma için yarı yapılandırılmış görüşme formunun tercih edilmesinin sebebi de yarı-yapılandırılmış görüşmelerin yapılandırılmış ya da yapılandırılmamış görüşmelere göre görüşme öncesinde belirlenen sorularla çizilmiş bir çerçeve kapsamında daha derinlemesine görüşme yapmaya fırsat tanınmasıdır.

Araştırmacı tarafından hazırlanan görüşme formuna 1 Ekim 2019- 15 Kasım 2019 tarihleri arasında Anadolu Üniversitesinde görev yapan nitel araştırma alanında uzman 5 öğretim üyesinden alınan dönütler sonrasında son biçimi verilmiştir. Yarı yapılandırılmış görüşme formu (EK- 2) 11 açık uçlu sorudan oluşmaktadır.

3.4 Verilerin Toplanması

Araştırmanın gerçekleştirilebilmesi için Anadolu Üniversitesi Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu'ndan gerekli izin alınmıştır. Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Lisans Programı, Anadolu Üniversitesi'nin internet sayfasında yer alan bilgi paketindeki paylaşımlar temel alınarak, tüm derslerinin “içerik” ve “öğrenme çıktıları” bağlamında incelenmiştir. İlk incelemeden sonra, yapı ve içerik olarak aşinalık kazanılan boyutlar, hazırlanan değerlendirme formu temel alınarak Ekim 2019 ile Mart 2020 tarihleri arasında doküman incelemesine yöntemiyle tekrar değerlendirilmiştir.

Programın incelenmesi süreciyle eş zamanlı olarak, Sosyal Bilgiler Öğretmenliği programında görev yapan öğretim üyeleri ile yarı-yapılandırılmış görüşmeler gerçekleştirilmiştir. 26 Kasım 2019 tarihinde başlayan görüşmeler 7 Şubat 2020 tarihinde sona ermiştir. Gönüllülük esasına dayalı olarak 8 öğretim üyesiyle kendilerinin belirlediği yer ve saatte gerçekleştirilen görüşmeler ortalama 200 dakika sürmüştür.

3.5 Verilerin Analizi

3.5.1 Doküman incelemesinin analizi

Doküman incelemesi, araştırmanın problemine ilişkin fotoğraf, günlük, video gibi yazılı ya da görsel materyallerin incelendiği bir veri toplama tekniğidir. (Yıldırım, 2017 s. 141). Doküman incelemesi sırasında çoğunlukla içerik analizi işe koşulur. Özellikle sosyal bilimler alanında sıklıkla kullanılan içerik analizi, bazı belirlenmiş kodlamaların

kullanılarak, daha küçük kategoriler ile özetlendiği, sistematik bir tekniktir (Büyüköztürk, 2014, s. 259). Bu çalışmanın ilk bölümü de doküman incelemesi yoluyla elde edilen verilerin betimsel analizlerine dayanmaktadır. Bu analiz türünde veriler, araştırma sorularının ortaya koyduğu temalar ya da araştırmada kullanılan veri toplama araçlarında yer alan sorular dikkate alınarak sunulabilmektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2018, s. 239).

Çalışma için öncelikle araştırmacı tarafından Oxfam’ın ortaya koyduğu küresel vatandaşlık boyutlarını içeren bir değerlendirme formu oluşturulmuştur. Alanyazına bakıldığında Oxfam’ın ortaya koyduğu bilgi, beceri, değer ve tutumlar içerisinde eksik olduğu düşünülerek değerlendirme formuna “Politik Okuryazarlık” becerisi eklenmiştir. Sonrasında Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Lisans Programının, Anadolu Üniversitesinin web sitesi bilgi paketinde yer alan “içerik” ve “öğrenme çıktıları” boyutları detaylı biçimde incelenmiş ve küresel vatandaşlığın boyutlarıyla ilişkili bölümler değerlendirme formunda belirtilmiştir.

3.5.2. Yarı yapılandırılmış görüşmelerin analizi

Çalışmanın ikinci bölümünü oluşturan yarı yapılandırılmış görüşme formuyla elde edilen verilerin analizi sürecinde ilk olarak araştırmacı tarafından katılımcıların izinleri doğrultusunda kaydedilen görüşmelerin yazıya dökümü gerçekleştirilmiştir. Dökümü yapılan verilerin doğru biçimde yazıya aktarılıp aktarılmadığı farklı bir araştırmacı tarafından rastlantısal olarak seçilen görüşme kayıtlarının dinlenmesiyle onaylanmıştır. Ardından veriler içerik analiz süreciyle analiz edilmiştir bu araştırmada temalara, araştırmada kullanılan yarı yapılandırılmış görüşme formundan yola çıkılarak ulaşılmıştır. Araştırmacı ve tez danışmanı olası ulaşılacak temalara yönelik yapılandırılan kod anahtarına dayalı olarak NVivo 12.0 Nitel Veri Analizi Programı aracılığıyla ayrı ayrı analizlerini gerçekleştirmişlerdir. Ulaşılan temalar ve sahip oldukları yoğunluklar araştırmacıların görüş birliğine varmak üzere yaptıkları toplantıyla son biçimini almıştır.

3.6 Araştırmanın İnanırlılık ve Tutarlılığı

Araştırmalarda kullanılan yöntem, bir araştırmanın geçerliliği ve güvenilirliğinin sınanması aşamasında farklılığa sebep olmaktadır. Örneğin nicel bir çalışmada istenen güvenilirlik ve geçerlik, nitel çalışmada yerini inanırlılık ve tutarlılığa bırakmaktadır (Merriam, 2015).

Nitel araştırma yönteminin kullanıldığı bu araştırmanın veri toplama araçları, veri toplama süreci, katılımcı grubu ve verilerin analizi ayrıntılı bir şekilde açıklanmaya çalışılmıştır. Ayrıntılı betimlenen araştırma süreci ile araştırma bulgularının aktarılabilirliği sağlanmıştır. Bununla birlikte, görüşme sorularının hazırlanma sürecinde uzmanlardan görüş alınması ve doküman incelemesi sürecinde kullanılacak değerlendirme formunun yapılandırılmasında uzman incelemesi yönteminin işe koşulması ile araştırmanın inandırıcılığı desteklenmiştir. Görüşme verilerinin analizi sürecinde de araştırmacıdan bağımsız olarak nitel araştırma alanında uzman bir başka öğretim üyesi tarafından kod ve temalar yapılandırılmış ve araştırmacının ulaştıkları ile karşılaştırılarak tutarlılık incelemesi gerçekleştirilmiştir. Görüşme sürecinde katılımcıların amaçlı örnekleme yöntemi ile seçimiyle bulguların aktarılabilirliği artırılmıştır. Bunlara ek olarak, araştırma sürecinde hem doküman incelemesi hem de görüşme yönteminden yararlanılarak üçgenleme yapılmış, böylece inandırıcılık ve tutarlılık boyutları güçlendirilmiştir. Son olarak, araştırma bulguları katılımcı görüşmelerinden yapılan doğrudan alıntılarla birlikte sunulacak inandırıcılık desteklenmiştir.

3.7. Araştırma Etiği

Nitel araştırmalarda veri, araştırmacı ve katılımcı arasında çoğunlukla doğrudan bir etkileşim sonucunda toplandığından etik kuralların diğer araştırma paradigmalarına göre daha büyük önem taşıdığı söylenebilir (Oliver, 2010). Bu araştırmanın doküman incelemesi boyutunda kullanılan belgeler Anadolu Üniversitesi resmi internet sitesinden sağlanmıştır. Bu bağlamda, belgelerin doğruluğu güvence altına alınmıştır. Sosyal Bilgiler Öğretmenliği programında görev yapan 10 öğretim üyesinin 8'iyle gönüllülük esasına dayalı olarak gerçekleştirilen görüşmeler, katılımcıların tercihlerine bırakılan zaman ve mekânlarda yapılmıştır. Her görüşme öncesinde etik kurallara uygun olarak yapılandırılan onam formları katılımcıların olurlarına sunulmuş, katılımcılardan hem yazılı hem de sözlü izinler alınmıştır.

4. BULGULAR

Araştırmanın bu bölümünde, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Lisans Programının derslerine yönelik gerçekleştirilen doküman incelenmesinden ve Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilgiler Öğretmenliği alanında eğitim veren 8 öğretim üyesiyle yapılan görüşmelerden elde edilen bulgulara yer verilmiştir.

4.1. Doküman Analizi Bulguları

Anadolu Bilgi Paketi incelendiğinde, programın diğer boyutları olan “Yöntem ve Teknikler” ile “Ölçme ve Değerlendirme” boyutları ile ilgili verilerin hemen her derste birbirine benzer ve yetersiz olduğu ortaya koyulmuş; bu nedenle bu başlıklar altındaki verilerin incelenmesinin araştırma kapsamında önemli bulgular sunmayacağı düşünülmüştür. Bu nedenle doküman incelemesinde yalnızca “İçerik” ve “Öğrenme Çıktıları” boyutları ele alınmıştır.

Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Lisans Programında yer alan 3 genel kültür, 5 meslek bilgisi ve 14 alan eğitiminde olmak üzere toplam 22 ders “içerik” ve “öğrenme çıktıları” boyutlarında tek tek ele alınmış ve küresel vatandaşlık kavramı ile ilişkili görülen bölümleri değerlendirme formuna işaretlenmiştir. Aşağıda doküman analizi sürecinde her bir derse yönelik ulaşılan bulgular değerlendirme formu üzerinde yapılan işaretlemelere yer verilerek sunulmuştur.

Eğitim Psikolojisi dersinin içeriğinde kuramlar üzerine yoğunlaşmış ve küresel vatandaşlık boyutlarına değinilmemiştir. Dersin öğrenme çıktılarında ise beceriler boyutunda farklı kuramların incelenmesi, karşılaştırılması ve analiz edilmesinde eleştirel ve yaratıcı düşünmeden yararlanılmıştır. Eğitim Psikolojisi dersinde küresel vatandaşlığın yalnızca beceriler boyutundan yararlanıldığı söylenebilmektedir. Dersin hangi küresel vatandaşlık boyutlarını kapsadığı Tablo 4.1’de verilmektedir.

Tablo 4.1. *Eğitim Psikolojisi Dersi Değerlendirme Tablosu*

1. Yarıyıl- Eğitim Psikolojisi- ÖMB112- Meslek Bilgisi			
Boyutlar	Bilgi ve Anlayış	Beceri	Değer ve Tutum
İçerik	Sosyal Adalet ve Eşitlik	Eleştirel ve Yaratıcı D.	Kimlik duygusu ve öz saygı
	Kimlik ve çeşitlilik	Empati Y.	Sosyal adalet ve Eşitlik sorumluluğu
	Küreselleşme ve Karşılıklı Dayanışma	Öz farkındalık/ Yansıtma	İnsana ve insan haklarına saygı
	Sürdürülebilir kalkınma	İletişim	Değer çeşitliliği
	Barış ve Çatışma	İş birliği ve Çatışma çözümü	Çevreye duyarlılık ve sürdürülebilir kalkınma sorumluluğu
	İnsan hakları	Karmaşıklık ve Belirsizliği yönetebilme	İnsanların değişime yol açabileceği inancı
	Güç ve Denetim	Politik Okuryazarlık Bilgilendirilmiş Yansıtıcı Eylem	Değişimin parçası olmaya isteklilik
Öğrenme Çıktıları	Sosyal Adalet ve Eşitlik	Eleştirel ve Yaratıcı D. *	Kimlik duygusu ve öz saygı
	Kimlik ve çeşitlilik	Empati Y.	Sosyal adalet ve Eşitlik sorumluluğu
	Küreselleşme ve Karşılıklı Dayanışma	Öz farkındalık/ Yansıtma	İnsana ve insan haklarına saygı
	Sürdürülebilir kalkınma	İletişim	Değer çeşitliliği
	Barış ve Çatışma	İş birliği ve Çatışma çözümü	Çevreye duyarlılık ve sürdürülebilir kalkınma sorumluluğu
	İnsan hakları	Karmaşıklık ve Belirsizliği yönetebilme	İnsanların değişime yol açabileceği inancı
	Güç ve Denetim	Politik Okuryazarlık Bilgilendirilmiş Yansıtıcı Eylem	Değişimin parçası olmaya isteklilik

Atatürk İlke ve İnkılapları 1 dersi uzaktan eğitim yoluyla verilmektedir. Dersin içeriği, küresel vatandaşlığın boyutları açısından incelendiğinde yalnızca beceriler boyutunda, empati becerisi üzerinde durulduğu gözlenmektedir. Empati becerisi için Osmanlı Devleti'nin çöküşünün nedenleri, yenileşme hareketleri, Birinci Dünya Savaşına girilmesi ve bu dönemde yaşananların o döneme ait olarak düşünülmesi örnek verilebilmektedir. Öğrenme çıktıları boyutuna bakıldığında ise edinilen bilgilerin analiz ve sentezinden, değerlendirmelerin yapılmasından ve dönem şartlarına uygun düşünülmesinden bahsedilmiştir. Buna göre öğrenme çıktıları boyutunda eleştirel ve yaratıcı düşünme becerisi ve empati yapma becerisi üzerinde durulduğu söylenebilmektedir. Dersin hangi küresel vatandaşlık boyutlarını kapsadığı Tablo 4.2'de verilmektedir.

Tablo 4.2. Atatürk İlke ve İnkıpları Dersi Değerlendirme Tablosu

1.Yarıyıl-Atatürk İlke ve İnkıpları 1- TAR181-Genel Kültür			
Boyutlar	Bilgi ve Anlayış	Beceri	Değer ve Tutum
İçerik	Sosyal Adalet ve Eşitlik	Eleştirel ve Yaratıcı D.	Kimlik duygusu ve öz saygı
	Kimlik ve çeşitlilik	Empati Y. *	Sosyal adalet ve Eşitlik sorumluluğu
	Küreselleşme ve Karşılıklı Dayanışma	Öz farkındalık/ Yansıtma	İnsana ve insan haklarına saygı
	Sürdürülebilir kalkınma	İletişim	Değer çeşitliliği
	Barış ve Çatışma	İş birliği ve Çatışma çözümü	Çevreye duyarlılık ve sürdürülebilir kalkınma sorumluluğu
	İnsan hakları	Karmaşıklık ve Belirsizliği yönetebilme	İnsanların değişime yol açabileceği inancı
	Güç ve Denetim	Politik Okuryazarlık Bilgilendirilmiş Yansıtıcı Eylem	Değişimin parçası olmaya isteklilik
Öğrenme Çıktıları	Sosyal Adalet ve Eşitlik	Eleştirel ve Yaratıcı D. *	Kimlik duygusu ve öz saygı
	Kimlik ve çeşitlilik	Empati Y. *	Sosyal adalet ve Eşitlik sorumluluğu
	Küreselleşme ve Karşılıklı Dayanışma	Öz farkındalık/ Yansıtma	İnsana ve insan haklarına saygı
	Sürdürülebilir kalkınma	İletişim	Değer çeşitliliği
	Barış ve Çatışma	İş birliği ve Çatışma çözümü	Çevreye duyarlılık ve sürdürülebilir kalkınma sorumluluğu
	İnsan hakları	Karmaşıklık ve Belirsizliği yönetebilme	İnsanların değişime yol açabileceği inancı
	Güç ve Denetim	Politik Okuryazarlık Bilgilendirilmiş Yansıtıcı Eylem	Değişimin parçası olmaya isteklilik

Genel Fiziki Coğrafya dersinin içeriğinde küresel vatandaşlık boyutlarından yararlanılmamıştır. Öğrenme çıktılarına bakıldığında ise doğal ortamlarla ilgili sorunlardan ve yaşanan sorunlara karşı çözüm önerileri üretilmesinden söz edilmektedir. Buradan yola çıkarak derste beceriler boyutundan eleştirel ve yaratıcı düşünme becerisi, iş birliği ve çatışma çözümü becerisinden yararlanıldığı söylenebilmektedir. Dersin hangi küresel vatandaşlık boyutlarını kapsadığı Tablo 4.3'te verilmektedir.

Tablo 4.3. Genel Fiziki Coğrafya Dersi Değerlendirme Tablosu

1.Yarıyıl- Genel Fiziki Coğrafya-COĞ107-Alan Eğitimi			
Boyutlar	Bilgi ve Anlayış	Beceri	Değer ve Tutum
İçerik	Sosyal Adalet ve Eşitlik	Eleştirel ve Yaratıcı D.	Kimlik duygusu ve öz saygı
	Kimlik ve çeşitlilik	Empati Y.	Sosyal adalet ve Eşitlik sorumluluğu
	Küreselleşme ve Karşılıklı Dayanışma Sürdürülebilir kalkınma	Öz farkındalık/ Yansıtma	İnsana ve insan haklarına saygı
		İletişim	Değer çeşitliliği
	Barış ve Çatışma	İş birliği ve Çatışma çözümleme	Çevreye duyarlılık ve sürdürülebilir kalkınma sorumluluğu
	İnsan hakları	Karmaşıklığı ve Belirsizliği yönetebilme	İnsanların değişime yol açabileceği inancı
	Güç ve Denetim	Politik Okuryazarlık Bilgilendirilmiş Yansıtıcı Eylem	Değişimin parçası olmaya isteklilik
Öğrenme Çıktıları	Sosyal Adalet ve Eşitlik	Eleştirel ve Yaratıcı D. *	Kimlik duygusu ve öz saygı
	Kimlik ve çeşitlilik	Empati Y.	Sosyal adalet ve Eşitlik sorumluluğu
	Küreselleşme ve Karşılıklı Dayanışma Sürdürülebilir kalkınma	Öz farkındalık/ Yansıtma	İnsana ve insan haklarına saygı
		İletişim	Değer çeşitliliği
	Barış ve Çatışma	İş birliği ve Çatışma çözümleme *	Çevreye duyarlılık ve sürdürülebilir kalkınma sorumluluğu
	İnsan hakları	Karmaşıklığı ve Belirsizliği yönetebilme	İnsanların değişime yol açabileceği inancı
	Güç ve Denetim	Politik Okuryazarlık Bilgilendirilmiş Yansıtıcı Eylem	Değişimin parçası olmaya isteklilik

Atatürk İlke ve İnkılapları 2 dersi uzaktan eğitim yoluyla verilmektedir. Dersin içeriği küresel vatandaşlığın gerektirdiği boyutlar çerçevesince incelendiğinde yalnızca dönem şartlarına uygun olarak düşünülebilen siyasi devrimler, iç ve dış politikalar, temel politikaların ortaya çıkması gibi konuların yer aldığı görülmektedir. İçerik için yalnızca beceriler boyutundaki empati becerisinden yararlanıldığı söylenebilmektedir. Öğrenme çıktıları boyutuna bakıldığında ise yine elde edilen bilgiler yoluyla çıkarımda bulunma, sentez yapmadan yararlanılmış ve Atatürk dönemindeki dış politikanın değerlendirilmesi gibi dönem şartlarına uygun olarak düşünülmesi gerekli hale getirilmiştir. Dersin hangi küresel vatandaşlık boyutlarını kapsadığı Tablo 4.4'te verilmektedir.

Tablo 4.4. Atatürk İlke ve İnkılapları 2 Dersi Değerlendirme Tablosu

1. Yarıyıl-Atatürk İlke ve İnkılapları 2- TAR182- Genel Kültür			
Boyutlar	Bilgi ve Anlayış	Beceri	Değer ve Tutum
İçerik	Sosyal Adalet ve Eşitlik	Eleştirel ve Yaratıcı D.	Kimlik duygusu ve öz saygı
	Kimlik ve çeşitlilik	Empati Y. *	Sosyal adalet ve Eşitlik sorumluluğu
	Küreselleşme ve Karşılıklı Dayanışma Sürdürülebilir kalkınma	Öz farkındalık/ Yansıtma	İnsana ve insan haklarına saygı
		İletişim	Değer çeşitliliği
	Barış ve Çatışma	İş birliği ve Çatışma çözümleme	Çevreye duyarlılık ve sürdürülebilir kalkınma sorumluluğu
	İnsan hakları	Karmaşıklığı ve Belirsizliği yönetebilme	İnsanların değişime yol açabileceği inancı
	Güç ve Denetim	Politik Okuryazarlık Bilgilendirilmiş Yansıtıcı Eylem	Değişimin parçası olmaya isteklilik
Öğrenme Çıktıları	Sosyal Adalet ve Eşitlik	Eleştirel ve Yaratıcı D. *	Kimlik duygusu ve öz saygı
	Kimlik ve çeşitlilik	Empati Y. *	Sosyal adalet ve Eşitlik sorumluluğu
	Küreselleşme ve Karşılıklı Dayanışma Sürdürülebilir kalkınma	Öz farkındalık/ Yansıtma	İnsana ve insan haklarına saygı
		İletişim	Değer çeşitliliği
	Barış ve Çatışma	İş birliği ve Çatışma çözümleme	Çevreye duyarlılık ve sürdürülebilir kalkınma sorumluluğu
	İnsan hakları	Karmaşıklığı ve Belirsizliği yönetebilme	İnsanların değişime yol açabileceği inancı
	Güç ve Denetim	Politik Okuryazarlık Bilgilendirilmiş Yansıtıcı Eylem	Değişimin parçası olmaya isteklilik

Siyaset Bilimi dersinin içeriği küresel vatandaşlığın boyutları açısından incelendiğinde baskı gruplarının, seçkinlerin ve siyasal tartışmaların üzerinde durulduğu görülmektedir. Burada farklı güç dengelerinden söz edilmektedir. Buradan hareketle içerikte bilgi ve anlayış boyutundaki güç ve denetimden yararlanıldığı söylenebilmektedir. Öğrenme çıktıları incelendiğinde ise bilgi ve anlayış boyutunda güç ve denetimden, beceriler boyutunda ise politik okuryazarlık becerisinden yararlanıldığı görülmektedir. Dersin hangi küresel vatandaşlık boyutlarını kapsadığı Tablo 4.5'te verilmektedir.

Tablo 4.5. Siyaset Bilimi Dersi Değerlendirme Tablosu

2. Yarıyıl-Siyaset Bilimi-SİY106-Alan Eğitimi			
Boyutlar	Bilgi ve Anlayış	Beceri	Değer ve Tutum
İçerik	Sosyal Adalet ve Eşitlik	Eleştirel ve Yaratıcı D.	Kimlik duygusu ve öz saygı
	Kimlik ve çeşitlilik	Empati Y.	Sosyal adalet ve Eşitlik sorumluluğu
	Küreselleşme ve Karşılıklı Dayanışma	Öz farkındalık/ Yansıtma	İnsana ve insan haklarına saygı
	Sürdürülebilir kalkınma	İletişim	Değer çeşitliliği
	Barış ve Çatışma	İş birliği ve Çatışma çözümleme	Çevreye duyarlılık ve sürdürülebilir kalkınma sorumluluğu
	İnsan hakları	Karmaşıklık ve Belirsizliği yönetebilme	İnsanların değişime yol açabileceği inancı
	Güç ve Denetim *	Politik Okuryazarlık Bilgilendirilmiş Yansıtıcı Eylem	Değişimin parçası olmaya isteklilik
Öğrenme Çıktıları	Sosyal Adalet ve Eşitlik	Eleştirel ve Yaratıcı D.	Kimlik duygusu ve öz saygı
	Kimlik ve çeşitlilik	Empati Y.	Sosyal adalet ve Eşitlik sorumluluğu
	Küreselleşme ve Karşılıklı Dayanışma	Öz farkındalık/ Yansıtma	İnsana ve insan haklarına saygı
	Sürdürülebilir kalkınma	İletişim	Değer çeşitliliği
	Barış ve Çatışma	İş birliği ve Çatışma çözümleme	Çevreye duyarlılık ve sürdürülebilir kalkınma sorumluluğu
	İnsan hakları	Karmaşıklık ve Belirsizliği yönetebilme	İnsanların değişime yol açabileceği inancı
	Güç ve Denetim *	Politik Okuryazarlık * Bilgilendirilmiş Yansıtıcı Eylem	Değişimin parçası olmaya isteklilik

İslam Öncesi Türk Tarihi ve Kültürü dersinin içerik ve öğrenme çıktıları küresel vatandaşlığın boyutları açısından incelendiğinde kültür ve medeniyetten söz edildiği, kültür ve uygarlıkların üzerinde durulduğu ortaya koyulmaktadır. Buradan hareketle ders için içerik ve öğrenme çıktılarında bilgi ve anlayış boyutunda kimlik ve çeşitlilikten yararlanıldığı söylenebilmektedir. Dersin hangi küresel vatandaşlık boyutlarını kapsadığı Tablo 4.6’da verilmektedir.

Tablo 4.6. *İslam Öncesi Türk Tarihi ve Kültürü Dersi Değerlendirme Tablosu*

2.Yarıyıl-İslam Öncesi Türk Tarihi ve Kültürü-TAR132-Alan Eğitimi			
Boyutlar	Bilgi ve Anlayış	Beceri	Değer ve Tutum
İçerik	Sosyal Adalet ve Eşitlik	Eleştirel ve Yaratıcı D.	Kimlik duygusu ve öz saygı
	Kimlik ve çeşitlilik *	Empati Y.	Sosyal adalet ve Eşitlik sorumluluğu
	Küreselleşme ve Karşılıklı Dayanışma Sürdürülebilir kalkınma	Öz farkındalık/ Yansıtma	İnsana ve insan haklarına saygı
		İletişim	Değer çeşitliliği
	Barış ve Çatışma	İş birliği ve Çatışma çözümleme	Çevreye duyarlılık ve sürdürülebilir kalkınma sorumluluğu
	İnsan hakları	Karmaşıklık ve Belirsizliği yönetebilme	İnsanların değişime yol açabileceği inancı
	Güç ve Denetim	Politik Okuryazarlık Bilgilendirilmiş Yansıtıcı Eylem	Değişimin parçası olmaya isteklilik
Öğrenme Çıktıları	Sosyal Adalet ve Eşitlik	Eleştirel ve Yaratıcı D.	Kimlik duygusu ve öz saygı
	Kimlik ve çeşitlilik *	Empati Y.	Sosyal adalet ve Eşitlik sorumluluğu
	Küreselleşme ve Karşılıklı Dayanışma Sürdürülebilir kalkınma	Öz farkındalık/ Yansıtma	İnsana ve insan haklarına saygı
		İletişim	Değer çeşitliliği
	Barış ve Çatışma	İş birliği ve Çatışma çözümleme	Çevreye duyarlılık ve sürdürülebilir kalkınma sorumluluğu
	İnsan hakları	Karmaşıklık ve Belirsizliği yönetebilme	İnsanların değişime yol açabileceği inancı
	Güç ve Denetim	Politik Okuryazarlık Bilgilendirilmiş Yansıtıcı Eylem	Değişimin parçası olmaya isteklilik

Sosyal Antropoloji ve Medeniyet Tarihi dersinin içeriği küresel vatandaşlığın boyutları açısından incelendiğinde bilgi ve anlayış boyutunda kültürlerden ve kültürün tanımından söz edildiği görülmektedir. Buradan hareketle bilgi ve anlayış boyutunda kimlik ve çeşitlilikten yararlanıldığı görülmektedir. Dersin öğrenme çıktıları incelendiğinde ise bilgi ve anlayış boyutunda kimlik ve çeşitlilikten, değer ve tutumlar boyutunda ise farklı kültürel toplulukların ve değerlerinin keşfedilmesi sebebiyle değer çeşitliliğinden yararlanıldığı söylenebilmektedir. Dersin hangi küresel vatandaşlık boyutlarını kapsadığı Tablo 4.7’de verilmektedir.

Tablo 4.7. Sosyal Antropoloji ve Medeniyet Tarihi Dersi Değerlendirme Tablosu

2.Yarıyıl-Sosyal Antropoloji ve Medeniyet Tarihi-ANP106-Alan Eğitimi			
Boyutlar	Bilgi ve Anlayış	Beceri	Değer ve Tutum
İçerik	Sosyal Adalet ve Eşitlik	Eleştirel ve Yaratıcı D.	Kimlik duygusu ve öz saygı
	Kimlik ve çeşitlilik *	Empati Y.	Sosyal adalet ve Eşitlik sorumluluğu
	Küreselleşme ve Karşılıklı Dayanışma Sürdürülebilir kalkınma	Öz farkındalık/ Yansıtma	İnsana ve insan haklarına saygı
		İletişim	Değer çeşitliliği
	Barış ve Çatışma	İş birliği ve Çatışma çözümleme	Çevreye duyarlılık ve sürdürülebilir kalkınma sorumluluğu
	İnsan hakları	Karmaşıklığı ve Belirsizliği yönetebilme	İnsanların değişime yol açabileceği inancı
	Güç ve Denetim	Politik Okuryazarlık Bilgilendirilmiş Yansıtıcı Eylem	Değişimin parçası olmaya isteklilik
Öğrenme Çıktıları	Sosyal Adalet ve Eşitlik	Eleştirel ve Yaratıcı D.	Kimlik duygusu ve öz saygı
	Kimlik ve çeşitlilik *	Empati Y.	Sosyal adalet ve Eşitlik sorumluluğu
	Küreselleşme ve Karşılıklı Dayanışma Sürdürülebilir kalkınma	Öz farkındalık/ Yansıtma	İnsana ve insan haklarına saygı
		İletişim	Değer çeşitliliği *
	Barış ve Çatışma	İş birliği ve Çatışma çözümleme	Çevreye duyarlılık ve sürdürülebilir kalkınma sorumluluğu
	İnsan hakları	Karmaşıklığı ve Belirsizliği yönetebilme	İnsanların değişime yol açabileceği inancı
	Güç ve Denetim	Politik Okuryazarlık Bilgilendirilmiş Yansıtıcı Eylem	Değişimin parçası olmaya isteklilik

Genel Beşerî ve Ekonomik Coğrafya dersinin içeriğinde küresel vatandaşlığın boyutlarından yararlanılmamıştır. Ancak öğrenme çıktıları incelendiğinde dünyanın sosyo coğrafya ve ekonomik coğrafya sorunlarıyla ilgili analiz karşılaştırma ve sorunlara çözüm önerileri üretmekten bahsedilmiştir. Buradan hareketle öğrenme çıktılarında beceriler boyutunda eleştirel ve yaratıcı düşünme becerisi ve öz farkındalık /yansıtma becerisinde yararlanıldığı söylenebilmektedir. Dersin hangi küresel vatandaşlık boyutlarını kapsadığı Tablo 4.8’de verilmektedir.

Tablo 4.8. Genel Beşerî ve Ekonomik Coğrafya Dersi Değerlendirme Tablosu

2.Yarıyıl-Genel Beşerî ve Ekonomik Coğrafya-COĞ11-Alan Eğitimi			
Boyutlar	Bilgi ve Anlayış	Beceri	Değer ve Tutum
İçerik	Sosyal Adalet ve Eşitlik	Eleştirel ve Yaratıcı D.	Kimlik duygusu ve öz saygı
	Kimlik ve çeşitlilik	Empati Y.	Sosyal adalet ve Eşitlik sorumluluğu
	Küreselleşme ve Karşılıklı Dayanışma	Öz farkındalık/ Yansıtma	İnsana ve insan haklarına saygı
	Sürdürülebilir kalkınma	İletişim	Değer çeşitliliği
	Barış ve Çatışma	İş birliği ve Çatışma çözümleme	Çevreye duyarlılık ve sürdürülebilir kalkınma sorumluluğu
	İnsan hakları	Karmaşıklığı ve Belirsizliği yönetebilme	İnsanların değişime yol açabileceği inancı
	Güç ve Denetim	Politik Okuryazarlık Bilgilendirilmiş Yansıtıcı Eylem	Değişimin parçası olmaya isteklilik
Öğrenme Çıktıları	Sosyal Adalet ve Eşitlik	Eleştirel ve Yaratıcı D. *	Kimlik duygusu ve öz saygı
	Kimlik ve çeşitlilik	Empati Y.	Sosyal adalet ve Eşitlik sorumluluğu
	Küreselleşme ve Karşılıklı Dayanışma	Öz farkındalık/ Yansıtma *	İnsana ve insan haklarına saygı
	Sürdürülebilir kalkınma	İletişim	Değer çeşitliliği
	Barış ve Çatışma	İş birliği ve Çatışma çözümleme	Çevreye duyarlılık ve sürdürülebilir kalkınma sorumluluğu
	İnsan hakları	Karmaşıklığı ve Belirsizliği yönetebilme	İnsanların değişime yol açabileceği inancı
	Güç ve Denetim	Politik Okuryazarlık Bilgilendirilmiş Yansıtıcı Eylem	Değişimin parçası olmaya isteklilik

Türk Eğitim Tarihi dersinin içeriğinde küresel vatandaşlık boyutlarından yararlanılmamıştır. Dersin öğrenme çıktıları incelendiğinde ise yaşanan sorunlarla ilgili tartışmaya ve sorunların çözümü için düşünmeye yer verildiği görülmektedir. Buradan hareketle dersin öğrenme çıktılarında beceriler boyutunda eleştirel ve yaratıcı düşünme becerisinden ve iletişim becerisinden yararlanıldığı söylenebilmektedir. Dersin hangi küresel vatandaşlık boyutlarını kapsadığı Tablo 4.9’da verilmektedir.

Tablo 4.9. Türk Eğitim Tarihi Dersi Değerlendirme Tablosu

3.Yarıyıl-Türk Eğitim Tarihi-OKÖ206-Meslek Bilgisi			
Boyutlar	Bilgi ve Anlayış	Beceri	Değer ve Tutum
İçerik	Sosyal Adalet ve Eşitlik	Eleştirel ve Yaratıcı D.	Kimlik duygusu ve öz saygı
	Kimlik ve çeşitlilik	Empati Y.	Sosyal adalet ve Eşitlik sorumluluğu
	Küreselleşme ve Karşılıklı Dayanışma	Öz farkındalık/ Yansıtma	İnsana ve insan haklarına saygı
	Sürdürülebilir kalkınma	İletişim	Değer çeşitliliği
	Barış ve Çatışma	İş birliği ve Çatışma çözümleme	Çevreye duyarlılık ve sürdürülebilir kalkınma sorumluluğu
	İnsan hakları	Karmaşıklığı ve Belirsizliği yönetebilme	İnsanların değişime yol açabileceği inancı
	Güç ve Denetim	Politik Okuryazarlık Bilgilendirilmiş Yansıtıcı Eylem	Değişimin parçası olmaya isteklilik
Öğrenme Çıktıları	Sosyal Adalet ve Eşitlik	Eleştirel ve Yaratıcı D. *	Kimlik duygusu ve öz saygı
	Kimlik ve çeşitlilik	Empati Y.	Sosyal adalet ve Eşitlik sorumluluğu
	Küreselleşme ve Karşılıklı Dayanışma	Öz farkındalık/ Yansıtma	İnsana ve insan haklarına saygı
	Sürdürülebilir kalkınma	İletişim *	Değer çeşitliliği
	Barış ve Çatışma	İş birliği ve Çatışma çözümleme	Çevreye duyarlılık ve sürdürülebilir kalkınma sorumluluğu
	İnsan hakları	Karmaşıklığı ve Belirsizliği yönetebilme	İnsanların değişime yol açabileceği inancı
	Güç ve Denetim	Politik Okuryazarlık Bilgilendirilmiş Yansıtıcı Eylem	Değişimin parçası olmaya isteklilik

Öğretim İlke ve Yöntemleri dersinin içeriğinde küresel vatandaşlığın boyutlarından yararlanılmamıştır. Dersin öğrenme çıktıları incelendiğinde ders planlarının tasarlanması ve değerlendirilmesi sürecinden söz edilmiş ve yalnızca beceriler boyutunda eleştirel ve yaratıcı düşünme becerisinden yararlanıldığı söylenebilmektedir. Dersin hangi küresel vatandaşlık boyutlarını kapsadığı Tablo 4.10’da verilmektedir.

Tablo 4.10. Öğretim İlke ve Yöntemleri Dersi Değerlendirme Tablosu

3.Yarıyıl-Öğretim İlke ve Yöntemleri-ÖMB203-Meslek Bilgisi			
Boyutlar	Bilgi ve Anlayış	Beceri	Değer ve Tutum
İçerik	Sosyal Adalet ve Eşitlik	Eleştirel ve Yaratıcı D.	Kimlik duygusu ve öz saygı
	Kimlik ve çeşitlilik	Empati Y.	Sosyal adalet ve Eşitlik sorumluluğu
	Küreselleşme ve Karşılıklı Dayanışma	Öz farkındalık/ Yansıtma	İnsana ve insan haklarına saygı
	Sürdürülebilir kalkınma	İletişim	Değer çeşitliliği
	Barış ve Çatışma	İş birliği ve Çatışma çözümleme	Çevreye duyarlılık ve sürdürülebilir kalkınma sorumluluğu
	İnsan hakları	Karmaşıklığı ve Belirsizliği yönetebilme	İnsanların değişime yol açabileceği inancı
	Güç ve Denetim	Politik Okuryazarlık Bilgilendirilmiş Yansıtıcı Eylem	Değişimin parçası olmaya isteklilik
Öğrenme Çıktıları	Sosyal Adalet ve Eşitlik	Eleştirel ve Yaratıcı D. *	Kimlik duygusu ve öz saygı
	Kimlik ve çeşitlilik	Empati Y.	Sosyal adalet ve Eşitlik sorumluluğu
	Küreselleşme ve Karşılıklı Dayanışma	Öz farkındalık/ Yansıtma	İnsana ve insan haklarına saygı
	Sürdürülebilir kalkınma	İletişim	Değer çeşitliliği
	Barış ve Çatışma	İş birliği ve Çatışma çözümleme	Çevreye duyarlılık ve sürdürülebilir kalkınma sorumluluğu
	İnsan hakları	Karmaşıklığı ve Belirsizliği yönetebilme	İnsanların değişime yol açabileceği inancı
	Güç ve Denetim	Politik Okuryazarlık Bilgilendirilmiş Yansıtıcı Eylem	Değişimin parçası olmaya isteklilik

Sosyal Bilgiler Öğrenme ve Öğretim yaklaşımları dersinin içeriğinde küresel vatandaşlığın boyutlarından yararlanılmamıştır. Dersin öğrenme çıktılarında ise yöntemleri düzenleme, yerinde kullanma, tartışma ve eleştirmeden söz edilmektedir. Buradan hareketle beceriler boyutunda eleştirel ve yaratıcı düşünme becerisinden yararlanıldığı söylenebilmektedir. Dersin hangi küresel vatandaşlık boyutlarını kapsadığı Tablo 4.11’de verilmektedir.

Tablo 4.11. Sosyal Bilgiler Öğrenme ve Öğretim Yaklaşımları Dersi Değerlendirme Tablosu

3.Yarıyıl-Sosyal Bilgiler Öğrenme ve Öğretim Yaklaşımları-SBÖ209-Alan Eğitimi			
Boyutlar	Bilgi ve Anlayış	Beceri	Değer ve Tutum
İçerik	Sosyal Adalet ve Eşitlik	Eleştirel ve Yaratıcı D.	Kimlik duygusu ve öz saygı
	Kimlik ve çeşitlilik	Empati Y.	Sosyal adalet ve Eşitlik sorumluluğu
	Küreselleşme ve Karşılıklı Dayanışma	Öz farkındalık/ Yansıtma	İnsana ve insan haklarına saygı
	Sürdürülebilir kalkınma	İletişim	Değer çeşitliliği
	Barış ve Çatışma	İş birliği ve Çatışma çözümü	Çevreye duyarlılık ve sürdürülebilir kalkınma sorumluluğu
	İnsan hakları	Karmaşıklık ve Belirsizliği yönetebilme	İnsanların değişime yol açabileceği inancı
	Güç ve Denetim	Politik Okuryazarlık Bilgilendirilmiş Yansıtıcı Eylem	Değişimin parçası olmaya isteklilik
Öğrenme Çıktıları	Sosyal Adalet ve Eşitlik	Eleştirel ve Yaratıcı D. *	Kimlik duygusu ve öz saygı
	Kimlik ve çeşitlilik	Empati Y.	Sosyal adalet ve Eşitlik sorumluluğu
	Küreselleşme ve Karşılıklı Dayanışma	Öz farkındalık/ Yansıtma	İnsana ve insan haklarına saygı
	Sürdürülebilir kalkınma	İletişim	Değer çeşitliliği
	Barış ve Çatışma	İş birliği ve Çatışma çözümü	Çevreye duyarlılık ve sürdürülebilir kalkınma sorumluluğu
	İnsan hakları	Karmaşıklık ve Belirsizliği yönetebilme	İnsanların değişime yol açabileceği inancı
	Güç ve Denetim	Politik Okuryazarlık Bilgilendirilmiş Yansıtıcı Eylem	Değişimin parçası olmaya isteklilik

Türkiye Fiziki Coğrafyası dersi içeriği incelendiğinde yalnızca harita kullanımı, bitki örtüsü ve hayvan topluluklarından bahsedilmiş ve küresel vatandaşlık boyutlarına rastlanılmamıştır. Öğrenme çıktılarına bakıldığında ise bazı faktörlerin insan üzerindeki etkisinin değerlendirilmesi, tartışılması, sorgulaması, çözüm önerileri üretmesi ve bunlar üzerinde tartışılmasını kapsadığı görülmektedir. Bu bağlamda, dersin öğrenme çıktılarında küresel vatandaşlığın boyutlarındaki eleştirel ve yaratıcı düşünme, iletişim ve iş birliği ve çatışma çözümü becerilerinden yararlanıldığı söylenilebilmektedir. Dersin hangi küresel vatandaşlık boyutlarını kapsadığı Tablo 4.12’de verilmektedir.

Tablo 4.12.*Türkiye Fiziki Coğrafyası Dersi Değerlendirme Tablosu*

3.Yarıyıl- Türkiye Fiziki Coğrafyası-COĞ301-Alan Eğitimi			
Boyutlar	Bilgi ve Anlayış	Beceri	Değer ve Tutum
İçerik	Sosyal Adalet ve Eşitlik	Eleştirel ve Yaratıcı D.	Kimlik duygusu ve öz saygı
	Kimlik ve çeşitlilik	Empati Y.	Sosyal adalet ve Eşitlik sorumluluğu
	Küreselleşme ve Karşılıklı Dayanışma	Öz farkındalık/ Yansıtma	İnsana ve insan haklarına saygı
	Sürdürülebilir kalkınma	İletişim	Değer çeşitliliği
	Barış ve Çatışma	İş birliği ve Çatışma çözümüleme	Çevreye duyarlılık ve sürdürülebilir kalkınma sorumluluğu
	İnsan hakları	Karmaşıklığı ve Belirsizliği yönetebilme	İnsanların değişime yol açabileceği inancı
	Güç ve Denetim	Politik Okuryazarlık Bilgilendirilmiş Yansıtıcı Eylem	Değişimin parçası olmaya isteklilik
Öğrenme Çıktıları	Sosyal Adalet ve Eşitlik	Eleştirel ve Yaratıcı D. *	Kimlik duygusu ve öz saygı
	Kimlik ve çeşitlilik	Empati Y.	Sosyal adalet ve Eşitlik sorumluluğu
	Küreselleşme ve Karşılıklı Dayanışma	Öz farkındalık/ Yansıtma	İnsana ve insan haklarına saygı
	Sürdürülebilir kalkınma	İletişim *	Değer çeşitliliği
	Barış ve Çatışma	İş birliği ve Çatışma çözümüleme *	Çevreye duyarlılık ve sürdürülebilir kalkınma sorumluluğu
	İnsan hakları	Karmaşıklığı ve Belirsizliği yönetebilme	İnsanların değişime yol açabileceği inancı
	Güç ve Denetim	Politik Okuryazarlık Bilgilendirilmiş Yansıtıcı Eylem	Değişimin parçası olmaya isteklilik

İlk Türk-İslam Devletleri Tarihi dersinin içeriğinde küresel vatandaşlığın boyutlarından bilgi ve anlayış boyutunda farklı uygarlıklardan ve kültürleri üzerinde durulmaktadır. Buradan hareketle bilgi ve anlayış boyutunda kimlik ve çeşitlilikten; değer ve tutum boyutunda ise değer çeşitliliğinden yararlanılmıştır. Dersin öğrenme çıktılarına bakıldığında ise beceriler boyutunda eleştirel ve yaratıcı düşünmeden yararlanıldığı söylenebilmektedir. Dersin hangi küresel vatandaşlık boyutlarını kapsadığı Tablo 4.13’te verilmektedir.

Tablo 4.13. İlk Türk İslam Devletleri Tarihi Dersi Değerlendirme Tablosu

3.Yarıyıl- İlk Türk-İslam Devletleri Tarihi-TAR241-Alan Eğitimi			
Boyutlar	Bilgi ve Anlayış	Beceri	Değer ve Tutum
İçerik	Sosyal Adalet ve Eşitlik	Eleştirel ve Yaratıcı D.	Kimlik duygusu ve öz saygı
	Kimlik ve çeşitlilik *	Empati Y.	Sosyal adalet ve Eşitlik sorumluluğu
	Küreselleşme ve Karşılıklı Dayanışma Sürdürülebilir kalkınma	Öz farkındalık/ Yansıtma	İnsana ve insan haklarına saygı
		İletişim	Değer çeşitliliği *
	Barış ve Çatışma	İş birliği ve Çatışma çözümleme	Çevreye duyarlılık ve sürdürülebilir kalkınma sorumluluğu
	İnsan hakları	Karmaşıklık ve Belirsizliği yönetebilme	İnsanların değişime yol açabileceği inancı
	Güç ve Denetim	Politik Okuryazarlık Bilgilendirilmiş Yansıtıcı Eylem	Değişimin parçası olmaya isteklilik
Öğrenme Çıktıları	Sosyal Adalet ve Eşitlik	Eleştirel ve Yaratıcı D. *	Kimlik duygusu ve öz saygı
	Kimlik ve çeşitlilik	Empati Y.	Sosyal adalet ve Eşitlik sorumluluğu
	Küreselleşme ve Karşılıklı Dayanışma Sürdürülebilir kalkınma	Öz farkındalık/ Yansıtma	İnsana ve insan haklarına saygı
		İletişim	Değer çeşitliliği
	Barış ve Çatışma	İş birliği ve Çatışma çözümleme	Çevreye duyarlılık ve sürdürülebilir kalkınma sorumluluğu
	İnsan hakları	Karmaşıklık ve Belirsizliği yönetebilme	İnsanların değişime yol açabileceği inancı
	Güç ve Denetim	Politik Okuryazarlık Bilgilendirilmiş Yansıtıcı Eylem	Değişimin parçası olmaya isteklilik

Ortaçağ Tarihi dersinin içeriğinde küresel vatandaşlığın boyutlarından yararlanılmamıştır. Ancak öğrenme çıktılarına bakıldığında temel insan hak ve ödevlerden, bu konuda yaşanan temel sorunlardan ve hak ve sorumluluklar arasındaki ilişkinin incelenmesinden söz edilmektedir. Bundan dolayı değer ve tutumlar boyutuna ait, insana ve insan haklarına saygıdan yararlanıldığı söylenebilmektedir. Dersin hangi küresel vatandaşlık boyutlarını kapsadığı Tablo 4.14’te verilmektedir.

Tablo 4.14. Orta çağ Tarihi Dersi Değerlendirme Tablosu

3.Yarıyıl- Orta çağ Tarihi- TAR230- Alan Eğitimi			
Boyutlar	Bilgi ve Anlayış	Beceri	Değer ve Tutum
İçerik	Sosyal Adalet ve Eşitlik	Eleştirel ve Yaratıcı D.	Kimlik duygusu ve öz saygı
	Kimlik ve çeşitlilik	Empati Y.	Sosyal adalet ve Eşitlik sorumluluğu
	Küreselleşme ve Karşılıklı Dayanışma	Öz farkındalık/ Yansıtma	İnsana ve insan haklarına saygı
	Sürdürülebilir kalkınma	İletişim	Değer çeşitliliği
	Barış ve Çatışma	İş birliği ve Çatışma çözümleme	Çevreye duyarlılık ve sürdürülebilir kalkınma sorumluluğu
	İnsan hakları	Karmaşıklığı ve Belirsizliği yönetebilme	İnsanların değişime yol açabileceği inancı
	Güç ve Denetim	Politik Okuryazarlık Bilgilendirilmiş Yansıtıcı Eylem	Değişimin parçası olmaya isteklilik
Öğrenme Çıktıları	Sosyal Adalet ve Eşitlik	Eleştirel ve Yaratıcı D.	Kimlik duygusu ve öz saygı
	Kimlik ve çeşitlilik	Empati Y.	Sosyal adalet ve Eşitlik sorumluluğu
	Küreselleşme ve Karşılıklı Dayanışma	Öz farkındalık/ Yansıtma	İnsana ve insan haklarına saygı *
	Sürdürülebilir kalkınma	İletişim	Değer çeşitliliği
	Barış ve Çatışma	İş birliği ve Çatışma çözümleme	Çevreye duyarlılık ve sürdürülebilir kalkınma sorumluluğu
	İnsan hakları	Karmaşıklığı ve Belirsizliği yönetebilme	İnsanların değişime yol açabileceği inancı
	Güç ve Denetim	Politik Okuryazarlık Bilgilendirilmiş Yansıtıcı Eylem	Değişimin parçası olmaya isteklilik

Topluma Hizmet Uygulamaları dersinin içeriğinde küresel vatandaşlığın boyutlarından yararlanılmamıştır. Öğrenme çıktıları incelendiğinde ise güncel sorunların düşünülmesi çözüm önerisi sunulması ve bunu bir projeyle desteklenmesinden dolayı beceriler boyutundaki eleştirel ve yaratıcı düşünme becerisinden yararlanıldığı söylenebilmektedir. Dersin hangi küresel vatandaşlık boyutlarını kapsadığı Tablo 4.15’te verilmektedir.

Tablo 4.15. Topluma Hizmet Uygulamaları Dersi Değerlendirme Tablosu

4.Yarıyıl-Topluma Hizmet Uygulamaları- THU205- Genel Kültür			
Boyutlar	Bilgi ve Anlayış	Beceri	Değer ve Tutum
İçerik	Sosyal Adalet ve Eşitlik	Eleştirel ve Yaratıcı D.	Kimlik duygusu ve öz saygı
	Kimlik ve çeşitlilik	Empati Y.	Sosyal adalet ve Eşitlik sorumluluğu
	Küreselleşme ve Karşılıklı Dayanışma	Öz farkındalık/ Yansıtma	İnsana ve insan haklarına saygı
	Sürdürülebilir kalkınma	İletişim	Değer çeşitliliği
	Barış ve Çatışma	İş birliği ve Çatışma çözümleme	Çevreye duyarlılık ve sürdürülebilir kalkınma sorumluluğu
	İnsan hakları	Karmaşıklık ve Belirsizliği yönetebilme	İnsanların değişime yol açabileceği inancı
	Güç ve Denetim	Politik Okuryazarlık Bilgilendirilmiş Yansıtıcı Eylem	Değişimin parçası olmaya isteklilik
Öğrenme Çıktıları	Sosyal Adalet ve Eşitlik	Eleştirel ve Yaratıcı D. *	Kimlik duygusu ve öz saygı
	Kimlik ve çeşitlilik	Empati Y.	Sosyal adalet ve Eşitlik sorumluluğu
	Küreselleşme ve Karşılıklı Dayanışma	Öz farkındalık/ Yansıtma	İnsana ve insan haklarına saygı
	Sürdürülebilir kalkınma	İletişim	Değer çeşitliliği
	Barış ve Çatışma	İş birliği ve Çatışma çözümleme	Çevreye duyarlılık ve sürdürülebilir kalkınma sorumluluğu
	İnsan hakları	Karmaşıklık ve Belirsizliği yönetebilme	İnsanların değişime yol açabileceği inancı
	Güç ve Denetim	Politik Okuryazarlık Bilgilendirilmiş Yansıtıcı Eylem	Değişimin parçası olmaya isteklilik

Bilim Teknoloji ve Toplum dersinin içeriğinde küresel vatandaşlığın boyutlarından bilgi ve anlayış boyutunda bilim, teknoloji, toplum ve sosyal değişim üzerinde ve gelişimlerin toplumsal yaşam üzerindeki etkisi üzerinde durulduğu görülmektedir. Buradan hareketle bilgi ve anlayış boyutunda sürdürülebilir kalkınmadan yararlanıldığı söylenebilmektedir. Dersin öğrenme çıktıları incelendiğinde ise beceriler boyutunda ise teknolojik gelişmelerin sosyal değişime etkileri üzerinde durulmaktadır. Buradan hareketle beceriler boyutunda eleştirel ve yaratıcı düşünme becerisinden yararlanıldığı söylenebilmektedir. Dersin hangi küresel vatandaşlık boyutlarını kapsadığı Tablo 4.16’da verilmektedir.

Tablo 4.16. Bilim Teknoloji ve Toplum Dersi Değerlendirme Tablosu

4.Yarıyıl-Bilim Teknoloji ve Toplum-SBÖ226-Alan Eğitimi			
Boyutlar	Bilgi ve Anlayış	Beceri	Değer ve Tutum
İçerik	Sosyal Adalet ve Eşitlik	Eleştirel ve Yaratıcı D.	Kimlik duygusu ve öz saygı
	Kimlik ve çeşitlilik	Empati Y.	Sosyal adalet ve Eşitlik sorumluluğu
	Küreselleşme ve Karşılıklı Dayanışma	Öz farkındalık/ Yansıtma	İnsana ve insan haklarına saygı
	Sürdürülebilir kalkınma *	İletişim	Değer çeşitliliği
	Barış ve Çatışma	İş birliği ve Çatışma çözümleme	Çevreye duyarlılık ve sürdürülebilir kalkınma sorumluluğu
	İnsan hakları	Karmaşıklığı ve Belirsizliği yönetebilme	İnsanların değişime yol açabileceği inancı
	Güç ve Denetim	Politik Okuryazarlık Bilgilendirilmiş Yansıtıcı Eylem	Değişimin parçası olmaya isteklilik
Öğrenme Çıktıları	Sosyal Adalet ve Eşitlik	Eleştirel ve Yaratıcı D. *	Kimlik duygusu ve öz saygı
	Kimlik ve çeşitlilik	Empati Y.	Sosyal adalet ve Eşitlik sorumluluğu
	Küreselleşme ve Karşılıklı Dayanışma	Öz farkındalık/ Yansıtma	İnsana ve insan haklarına saygı
	Sürdürülebilir kalkınma	İletişim	Değer çeşitliliği
	Barış ve Çatışma	İş birliği ve Çatışma çözümleme	Çevreye duyarlılık ve sürdürülebilir kalkınma sorumluluğu
	İnsan hakları	Karmaşıklığı ve Belirsizliği yönetebilme	İnsanların değişime yol açabileceği inancı
	Güç ve Denetim	Politik Okuryazarlık Bilgilendirilmiş Yansıtıcı Eylem	Değişimin parçası olmaya isteklilik

Genel Beşerî ve Ekonomik Coğrafya dersinin içerik boyutunda küresel vatandaşlık boyutlarından yararlanılmamıştır. Ancak Öğrenme çıktıları boyutunda dünyanın sosyo-coğrafya ve ekonomik sorunlarına çözüm önerileri bulmadan söz edilmektedir. Buradan hareketle beceriler boyutundaki eleştirel ve yaratıcı düşünmeden yararlanıldığı söylenebilmektedir. Dersin hangi küresel vatandaşlık boyutlarını kapsadığı Tablo 4.17’de verilmektedir.

Tablo 4.17. Genel Beşerî ve Ekonomik Coğrafya Dersi Değerlendirme Tablosu

4.Yarıyıl- Genel Beşerî ve Ekonomik Coğrafya-COĞ208- Alan Eğitimi			
Boyutlar	Bilgi ve Anlayış	Beceri	Değer ve Tutum
İçerik	Sosyal Adalet ve Eşitlik	Eleştirel ve Yaratıcı D.	Kimlik duygusu ve öz saygı
	Kimlik ve çeşitlilik	Empati Y.	Sosyal adalet ve Eşitlik sorumluluğu
	Küreselleşme ve Karşılıklı Dayanışma	Öz farkındalık/ Yansıtma	İnsana ve insan haklarına saygı
	Sürdürülebilir kalkınma	İletişim	Değer çeşitliliği
	Barış ve Çatış	İş birliği ve Çatışma çözümleme	Çevreye duyarlılık ve sürdürülebilir kalkınma sorumluluğu
	İnsan hakları	Karmaşıklığı ve Belirsizliği yönetebilme	İnsanların değişime yol açabileceği inancı
	Güç ve Denetim	Politik Okuryazarlık Bilgilendirilmiş Yansıtıcı Eylem	Değişimin parçası olmaya isteklilik
Öğrenme Çıktıları	Sosyal Adalet ve Eşitlik	Eleştirel ve Yaratıcı D. *	Kimlik duygusu ve öz saygı
	Kimlik ve çeşitlilik	Empati Y.	Sosyal adalet ve Eşitlik sorumluluğu
	Küreselleşme ve Karşılıklı Dayanışma	Öz farkındalık/ Yansıtma	İnsana ve insan haklarına saygı
	Sürdürülebilir kalkınma	İletişim	Değer çeşitliliği
	Barış ve Çatışma	İş birliği ve Çatışma çözümleme	Çevreye duyarlılık ve sürdürülebilir kalkınma sorumluluğu
	İnsan hakları	Karmaşıklığı ve Belirsizliği yönetebilme	İnsanların değişime yol açabileceği inancı
	Güç ve Denetim	Politik Okuryazarlık Bilgilendirilmiş Yansıtıcı Eylem	Değişimin parçası olmaya isteklilik

Vatandaşlık Bilgisi dersinin içeriği küresel vatandaşlık boyutlarına göre incelendiğinde bilgi ve anlayış boyutunda insan haklarından yararlanıldığı görülmektedir. Dersin öğrenme çıktılarına bakıldığında ise bilgi ve anlayış boyutunda sosyal adalet ve eşitlikten, insan haklarından, beceriler boyutunda eleştirel ve yaratıcı düşünme becerisinden, değer ve tutumlar boyutunda ise insana ve insan haklarına saygıdan yararlanıldığı söylenebilmektedir. Dersin hangi küresel vatandaşlık boyutlarını kapsadığı Tablo 4.18’de verilmektedir.

Tablo 4.18. Vatandaşlık Bilgisi Dersi Değerlendirme Tablosu

4.Yarıyıl-Vatandaşlık Bilgisi-SBÖ228-Alan Eğitimi			
Boyutlar	Bilgi ve Anlayış	Beceri	Değer ve Tutum
İçerik	Sosyal Adalet ve Eşitlik	Eleştirel ve Yaratıcı D.	Kimlik duygusu ve öz saygı
	Kimlik ve çeşitlilik	Empati Y.	Sosyal adalet ve Eşitlik sorumluluğu
	Küreselleşme ve Karşılıklı Dayanışma	Öz farkındalık/ Yansıtma	İnsana ve insan haklarına saygı
	Sürdürülebilir kalkınma	İletişim	Değer çeşitliliği
	Barış ve Çatış	İş birliği ve Çatışma çözümleme	Çevreye duyarlılık ve sürdürülebilir kalkınma sorumluluğu
	İnsan hakları *	Karmaşıklık ve Belirsizliği yönetebilme	İnsanların değişime yol açabileceği inancı
	Güç ve Denetim	Politik Okuryazarlık Bilgilendirilmiş Yansıtıcı Eylem	Değişimin parçası olmaya isteklilik
Öğrenme Çıktıları	Sosyal Adalet ve Eşitlik *	Eleştirel ve Yaratıcı D. *	Kimlik duygusu ve öz saygı
	Kimlik ve çeşitlilik	Empati Y.	Sosyal adalet ve Eşitlik sorumluluğu
	Küreselleşme ve Karşılıklı Dayanışma	Öz farkındalık/ Yansıtma	İnsana ve insan haklarına saygı *
	Sürdürülebilir kalkınma	İletişim	Değer çeşitliliği
	Barış ve Çatışma	İş birliği ve Çatışma çözümleme	Çevreye duyarlılık ve sürdürülebilir kalkınma sorumluluğu
	İnsan hakları *	Karmaşıklık ve Belirsizliği yönetebilme	İnsanların değişime yol açabileceği inancı
	Güç ve Denetim	Politik Okuryazarlık Bilgilendirilmiş Yansıtıcı Eylem	Değişimin parçası olmaya isteklilik

Türk Eğitim Sistemi ve Okul Yönetimi dersinin içeriğinde küresel vatandaşlığın boyutlarından yararlanılmamıştır. Dersin öğrenme çıktıları incelendiğinde ise toplumun ihtiyaçlarının belirlenmesi ve çözüm önerilerinin geliştirilmesinden bahsedildiği görülmektedir. Buradan hareketle yalnızca öğrenme çıktılarında küresel vatandaşlığın beceriler boyutunda eleştirel ve yaratıcı düşünme becerisinden yararlanıldığı söylenebilmektedir. Dersin hangi küresel vatandaşlık boyutlarını kapsadığı Tablo 4.19’da verilmektedir.

Tablo 4.19. Türk Eğitim Sistemi ve Okul Yönetimi Dersi Değerlendirme Tablosu

5.Yarıyıl-Türk Eğitim Sistemi ve Okul Yönetimi-ÖMB210-Meslek Bilgisi			
Boyutlar	Bilgi ve Anlayış	Beceri	Değer ve Tutum
İçerik	Sosyal Adalet ve Eşitlik	Eleştirel ve Yaratıcı D.	Kimlik duygusu ve öz saygı
	Kimlik ve çeşitlilik	Empati Y.	Sosyal adalet ve Eşitlik sorumluluğu
	Küreselleşme ve Karşılıklı Dayanışma	Öz farkındalık/ Yansıtma	İnsana ve insan haklarına saygı
	Sürdürülebilir kalkınma	İletişim	Değer çeşitliliği
	Barış ve Çatışma	İş birliği ve Çatışma çözümleme	Çevreye duyarlılık ve sürdürülebilir kalkınma sorumluluğu
	İnsan hakları	Karmaşıklık ve Belirsizliği yönetebilme	İnsanların değişime yol açabileceği inancı
	Güç ve Denetim	Politik Okuryazarlık	Değişimin parçası olmaya isteklilik
Öğrenme Çıktıları	Sosyal Adalet ve Eşitlik	Bilgilendirilmiş Yansıtıcı Eylem	Kimlik duygusu ve öz saygı
	Kimlik ve çeşitlilik	Eleştirel ve Yaratıcı D. *	Sosyal adalet ve Eşitlik sorumluluğu
	Küreselleşme ve Karşılıklı Dayanışma	Empati Y.	İnsana ve insan haklarına saygı
	Sürdürülebilir kalkınma	Öz farkındalık/ Yansıtma	Değer çeşitliliği
	Barış ve Çatışma	İletişim	Çevreye duyarlılık ve sürdürülebilir kalkınma sorumluluğu
	İnsan hakları	İş birliği ve Çatışma çözümleme	İnsanların değişime yol açabileceği inancı
	Güç ve Denetim	Karmaşıklık ve Belirsizliği yönetebilme	Değişimin parçası olmaya isteklilik

Yeni ve Yakınçağ dersinin içeriği küresel vatandaşlığın boyutları açısından incelendiğinde sömürgecilik ve güç ilişkilerinin etkileri gibi eşit olmayan farklı güç ilişkilerinden ve küresel olarak hangi sonuçlara yol açtığından söz edildiği görülmektedir. Buradan yola çıkarak küresel vatandaşlığın bilgi ve anlayış boyutundaki güç ve denetimden yararlanıldığı söylenebilmektedir. Ancak dersin öğrenme çıktılarında küresel vatandaşlığın boyutlarından yararlanılmamıştır. Dersin hangi küresel vatandaşlık boyutlarını kapsadığı Tablo 4.20’de verilmektedir.

Tablo 4.20. Yeni ve Yakınçağ Tarihi Dersi Değerlendirme Tablosu

5.Yarıyıl-Yeni ve Yakınçağ Tarihi-SBÖ305- Alan Eğitimi			
Boyutlar	Bilgi ve Anlayış	Beceri	Değer ve Tutum
İçerik	Sosyal Adalet ve Eşitlik	Eleştirel ve Yaratıcı D.	Kimlik duygusu ve öz saygı
	Kimlik ve çeşitlilik	Empati Y.	Sosyal adalet ve Eşitlik sorumluluğu
	Küreselleşme ve Karşılıklı Dayanışma	Öz farkındalık/ Yansıtma	İnsana ve insan haklarına saygı
	Sürdürülebilir kalkınma	İletişim	Değer çeşitliliği
	Barış ve Çatışma	İş birliği ve Çatışma çözümleme	Çevreye duyarlılık ve sürdürülebilir kalkınma sorumluluğu
	İnsan hakları	Karmaşıklığı ve Belirsizliği yönetebilme	İnsanların değişime yol açabileceği inancı
	Güç ve Denetim *	Politik Okuryazarlık Bilgilendirilmiş Yansıtıcı Eylem	Değişimin parçası olmaya isteklilik
Öğrenme Çıktıları	Sosyal Adalet ve Eşitlik	Eleştirel ve Yaratıcı D.	Kimlik duygusu ve öz saygı
	Kimlik ve çeşitlilik	Empati Y.	Sosyal adalet ve Eşitlik sorumluluğu
	Küreselleşme ve Karşılıklı Dayanışma	Öz farkındalık/ Yansıtma	İnsana ve insan haklarına saygı
	Sürdürülebilir kalkınma	İletişim	Değer çeşitliliği
	Barış ve Çatışma	İş birliği ve Çatışma çözümleme	Çevreye duyarlılık ve sürdürülebilir kalkınma sorumluluğu
	İnsan hakları	Karmaşıklığı ve Belirsizliği yönetebilme	İnsanların değişime yol açabileceği inancı
	Güç ve Denetim	Politik Okuryazarlık Bilgilendirilmiş Yansıtıcı Eylem	Değişimin parçası olmaya isteklilik

Sınıf Yönetimi dersinin içeriği küresel vatandaşlık boyutları açısından incelendiğinde sınıflarda etkili iletişim ve karşılaşılan problemler ve çözüme yönelik yaklaşımlar görülmektedir. Buradan yola çıkarak içerik için beceriler boyutundaki iletişim ve iş birliği ve çatışma çözümlemeyi yararlanıldığı söylenebilir. Ancak dersin öğrenme çıktılarında küresel vatandaşlığın boyutlarından yararlanılmamıştır. Dersin hangi küresel vatandaşlık boyutlarını kapsadığı Tablo 4.21’de verilmektedir.

Tablo 4.21. Sınıf Yönetimi Dersi Değerlendirme Tablosu

6.Yarıyıl-Sınıf Yönetimi- ÖMB308- Meslek Bilgisi			
Boyutlar	Bilgi ve Anlayış	Beceri	Değer ve Tutum
İçerik	Sosyal Adalet ve Eşitlik	Eleştirel ve Yaratıcı D.	Kimlik duygusu ve öz saygı
	Kimlik ve çeşitlilik	Empati Y.	Sosyal adalet ve Eşitlik sorumluluğu
	Küreselleşme ve Karşılıklı Dayanışma	Öz farkındalık/ Yansıtma	İnsana ve insan haklarına saygı
	Sürdürülebilir kalkınma	İletişim *	Değer çeşitliliği
	Barış ve Çatışma	İş birliği ve Çatışma çözümleme *	Çevreye duyarlılık ve sürdürülebilir kalkınma sorumluluğu
	İnsan hakları	Karmaşıklığı ve Belirsizliği yönetebilme	İnsanların değişime yol açabileceği inancı
	Güç ve Denetim	Politik Okuryazarlık Bilgilendirilmiş Yansıtıcı Eylem	Değişimin parçası olmaya isteklilik
Öğrenme Çıktıları	Sosyal Adalet ve Eşitlik	Eleştirel ve Yaratıcı D.	Kimlik duygusu ve öz saygı
	Kimlik ve çeşitlilik	Empati Y.	Sosyal adalet ve Eşitlik sorumluluğu
	Küreselleşme ve Karşılıklı Dayanışma	Öz farkındalık/ Yansıtma	İnsana ve insan haklarına saygı
	Sürdürülebilir kalkınma	İletişim	Değer çeşitliliği
	Barış ve Çatışma	İş birliği ve Çatışma çözümleme	Çevreye duyarlılık ve sürdürülebilir kalkınma sorumluluğu
	İnsan hakları	Karmaşıklığı ve Belirsizliği yönetebilme	İnsanların değişime yol açabileceği inancı
	Güç ve Denetim	Politik Okuryazarlık Bilgilendirilmiş Yansıtıcı Eylem	Değişimin parçası olmaya isteklilik

İnsan Hakları ve Demokrasi dersinin içeriği küresel vatandaşlık boyutları açısından incelendiğinde bilgi ve anlayış boyutunda insan haklarından, değer ve tutumlar boyutunda da bunu destekleyen şekilde insana ve insan haklarına saygıdan yararlanılmıştır. Öğrenme çıktıları incelendiğinde ise yalnızca bilgi ve anlayış boyutunda insan haklarından yararlanılmıştır. Değer ve tutumlar boyutundan ise yararlanılmamıştır. Dersin hangi küresel vatandaşlık boyutlarını kapsadığı Tablo 4.22’de verilmektedir.

Tablo 4.22. İnsan Hakları ve Demokrasi Dersi Değerlendirme Tablosu

8.Yarıyıl-İnsan Hakları ve Demokrasi-SBÖ307-Alan Eğitimi			
Boyutlar	Bilgi ve Anlayış	Beceri	Değer ve Tutum
İçerik	Sosyal Adalet ve Eşitlik	Eleştirel ve Yaratıcı D.	Kimlik duygusu ve öz saygı
	Kimlik ve çeşitlilik	Empati Y.	Sosyal adalet ve Eşitlik sorumluluğu
	Küreselleşme ve Karşılıklı Dayanışma Sürdürülebilir kalkınma	Öz farkındalık/ Yansıtma	İnsana ve insan haklarına saygı *
	Barış ve Çatışma	İletişim	Değer çeşitliliği
	İnsan hakları *	İş birliği ve Çatışma çözümleme	Çevreye duyarlılık ve sürdürülebilir kalkınma sorumluluğu
Öğrenme Çıktıları	Güç ve Denetim	Karmaşıklığı ve Belirsizliği yönetebilme	İnsanların değişime yol açabileceği inancı
	Sosyal Adalet ve Eşitlik	Politik Okuryazarlık Bilgilendirilmiş Yansıtıcı Eylem	Değişimin parçası olmaya isteklilik
	Kimlik ve çeşitlilik	Eleştirel ve Yaratıcı D.	Kimlik duygusu ve öz saygı
	Küreselleşme ve Karşılıklı Dayanışma Sürdürülebilir kalkınma	Empati Y.	Sosyal adalet ve Eşitlik sorumluluğu
	Barış ve Çatışma	Öz farkındalık/ Yansıtma	İnsana ve insan haklarına saygı
Öğrenme Çıktıları	İnsan hakları	İletişim	Değer çeşitliliği
	Güç ve Denetim	İş birliği ve Çatışma çözümleme	Çevreye duyarlılık ve sürdürülebilir kalkınma sorumluluğu
	Sosyal Adalet ve Eşitlik	Karmaşıklığı ve Belirsizliği yönetebilme	İnsanların değişime yol açabileceği inancı
	Kimlik ve çeşitlilik	Politik Okuryazarlık Bilgilendirilmiş Yansıtıcı Eylem	Değişimin parçası olmaya isteklilik
	Küreselleşme ve Karşılıklı Dayanışma Sürdürülebilir kalkınma	Eleştirel ve Yaratıcı D.	Kimlik duygusu ve öz saygı

4.2.Görüşme Bulguları

Bu bölümde yarı yapılandırılmış görüşme formundan elde edilen bulgulara yer verilmektedir. Görüşme bulgularının analizinde görüşme sorularından yararlanılarak temalar oluşturulmuş ve betimsel analiz yapılmıştır. Analiz sonucunda vatandaşlık, küresel vatandaşlık, küreselleşme ile küresel vatandaşlık ilişkisi, bilişsel özellikler, beceriler, değerler, öğretmenlerin küresel vatandaş olarak yetiştirilmesi, öğrencilerin yorum ve yönelimleri, program değerlendirmesi, katkı sağlayan ders, derslerde yapılanlar, programın amaçları, yeni kazanımlar, içerikte değişiklik, yararlanılan yöntemler, ölçme ve değerlendirme, karşılaşılan sorunlar ve öneriler olmak üzere 18 tema oluşturulmuştur. İlerleyen bölümde ulaşılan temalar ve bu temalar altındaki alt temalar

ile aynı görüşü paylaşan katılımcı sayıları paylaşılacaktır. Bununla birlikte, görüşlerin yoğunlaştığı alt temalara yönelik doğrudan alıntılar da verilmiştir.

4.2.1. Vatandaşlık teması

Katılımcılardan vatandaşlığı tanımlamaları istendiğinde katılımcılar vatandaşlığı; “aidiyet durumu, sahip olunan hak, haklarının farkında olma, tanımlamak zor, dar bölge vatandaşlığı, uyumlu hale getirme süreci, ülkede varlığını hissettirme, ülkesi ve dünyası için çabalama” şeklinde tanımlamışlardır. Verilen cevaplarda aidiyet durumu ve sahip olunan hak üzerinde yoğunlaştığı görülmektedir. Vatandaşlık temasından elde edilen alt temalar Tablo 4.23’te verilmektedir.

Tablo 4.23. Vatandaşlık Teması

Alt Temalar	Katılımcı Sayısı
Aidiyet durumu	3
Sahip olunan hak	3
Haklarının farkında olma	2
Tanımlamak zor	2
Dar bölge vatandaşlığı	1
Uyumlu hale getirme süreci	1
Ülkede varlığını hissettirme	1
Ülkesi ve dünyası için çabalama	1

Vatandaşlık kavramının aidiyet durumu olduğunu düşünen katılımcılar düşüncelerini aşağıdaki şekilde ifade etmektedirler:

Katılımcı 5- “Özetle kendini bir yere ait hissedenden orda o topraklarda, o devletin koyduğu kurallarda içeride yaşamayı kabul eden nüfus cüzdanı alarak oranın bir vatandaşı gibi davranan kişiye, bireye diyoruz”.

Katılımcı 6- “Vatandaşlık bir bireyin içinde yaşadığı, belirli hakları kullandığı, sorumluluklarını yerine getirdiği bir aidiyet durumudur”.

Vatandaşlığın sahip olunan bir hak olduğunu düşünenler ise görüşlerini şu şekilde ifade etmişlerdir:

Katılımcı 3- “Vatandaşlığı biz klasik anlamda düşündüğümüzde bulunduğumuz ülkede aslında bize verilen yasal bir haktır”.

Katılımcı 8- “Vatandaşlık kavramını, yasal çerçevede bir ülkede yaşayan insanların o ülkenin vatandaşı olduğunu belgeleyen ve bu hakkın kendilerinde yasal yönden verilmesi anlamına geliyor”.

4.2.2. Küresel vatandaşlık teması

Katılımcılara küresel vatandaşlık kavramı hakkındaki düşünceleri sorulduğunda düşüncelerini dünya vatandaşı olma, bir arada yaşama yeterliliğine sahip olma, dünya için çalışma, yükümlülükleri yerine getirme, geniş bir kavram olma, gönüllülüğe dayalı olma, kimliğini kaybetmeden dünyayla iletişimde olma, milli yanını diğerlerinin önüne koymama ve ulus üstü vatandaşlıktır şeklinde ifade etmişlerdir. Verilen cevaplar dünya vatandaşı olma, bir arada yaşama yeterliliği, dünya için çalışma ve yükümlülükleri yerine getirme üzerinde yoğunlaşmıştır. Küresel vatandaşlık temasından elde edilen alt temalar Tablo 4.24.’te verilmektedir.

Tablo 4.24. *Küresel Vatandaşlık Teması*

Alt Temalar	Katılımcı Sayısı
Dünya vatandaşı olma	3
Bir arada yaşama yeterliliği	2
Dünya için çalışma	2
Yükümlülükleri yerine getirme	2
Geniş bir kavram olma	1
Gönüllülüğe dayalı olma	1
Kimliğini kaybetmeden dünyayla iletişimde olma	1
Milli yanını diğerlerinin önüne koymama	1
Ulus üstü vatandaşlık	1

Dünya vatandaşı olma cevabını veren katılımcılar düşüncelerini aşağıdaki şekilde ifade etmişlerdir:

Katılımcı 1- “Ben küresel vatandaşlıktan dünya vatandaşı olmayı anlıyorum. Yani dili, dini, ırkı ne olursa olsun dünyanın neresinde yaşıyor olursa olsun bütün insanlarla dost olabilmek, bütün insanlarla birlikte yaşayabilmek, bütün bu insanlarla ortak bir paydada buluşabilmek. Bence küresel vatandaşlık budur”.

Katılımcı 7- “Küresel vatandaşlık burada şöyle devreye giriyor, dünya vatandaşı olma aslında. Bu biraz günümüzde uzaklaştığımız bir kavram haline döndü. Biraz daha milli olan şeyleri daha çok vurguluyor altını çiziyoruz. Oysa sadece ülkenin ihtiyaç duyduğu vatandaş değil aslında dünya vatandaşıyız aynı zamanda. Dünyanın ihtiyaç duyduğu vatandaş olabilmek de çok önemli”.

Küresel vatandaşlığın bir arada yaşama yeterliliği olduğunu düşünen katılımcılar ise düşüncelerini şu şekilde ifade etmişlerdir:

Katılımcı 1- “Yani dili, dini, ırkı ne olursa olsun dünyanın neresinde yaşıyor olursa olsun bütün insanlarla dost olabilmek, bütün insanlarla birlikte yaşayabilmek, bütün bu insanlarla ortak bir paydada buluşabilmek. Bence küresel vatandaşlık budur”.

Katılımcı 6- “Bireyin yalnızca içinde doğduğu toplumun özellikleri, değerleri, kültürü dışında farklı kültürleri de bir arada bulunduran toplumlarla kültürlerle bir arada yaşama yeterliliğidir. Bunları kabul etme, saygı duyma, bunlarla bir arada yaşayabilme yeteneğidir”.

Küresel vatandaşlığını dünya için çalışma ve yükümlülükleri yerine getirme ile ilişkilendiren katılımcılar ise düşüncelerini aşağıdaki şekilde ifade etmişlerdir:

Katılımcı 4- " Küresel vatandaş kendi ülkesi dışında dünyayı da düşünen, dünyanın geleceğini düşünen, insanların geleceğini düşünen, sadece kendisi kendi ülkesi değil dünya için bir şeyler yapan, dünya sorunlarından haberdar, dünyayı seven kişidir. Dünyaya bağlılık hisseden kişi diyebilirim”.

Katılımcı 3- “Küreselleşen dünyada her bireyin dünyanın ekonomik, sosyal, çevresel olarak sürdürülebilirliğine ilişkin üzerimize düşen hak sorumluluk ve yükümlülükleri yerine getiren bireydir diyebiliriz”.

4.2.3. Küreselleşme ile küresel vatandaşlık ilişkisi teması

Vatandaşlık ile küresel vatandaşlık kavramları arasındaki ilişki sorgulanmış ve elde edilen bulguların daha açık bir şekilde ifade edilebilmesi amacıyla vatandaşlıkta olmayıp, küresel vatandaşlıkta var olan özellikler belirlenmiştir. Vatandaşlık ile küresel vatandaşlık kavramları arasındaki ilişki sorulduğunda katılımcılar; vatandaşlığı içermek,

yasal bir zemine sahip olmama, uyum içerisinde olma, bir arada yaşayabilme ve çoğulcu yapıya sahip olma cevapları üzerinde durmuşlardır. Verilen cevaplar vatandaşlığı içermesi ve yasal bir zemine sahip olmaması üzerinde yoğunlaşmaktadır. Küreselleşme ile küresel vatandaşlık ilişkisi temasından elde edilen alt temalar Tablo 4.25’te gösterilmiştir.

Tablo 4.25. Küreselleşme ile Küresel Vatandaşlık İlişkisi Teması

Alt Temalar	Katılımcı Sayısı
Vatandaşlığı içermek	5
Yasal bir zemine sahip olmama	3
Uyum içerisinde olma	1
Bir arada yaşayabilme	1
Çoğulcu yapıya sahip olma	1

Vatandaşlığı içermek cevabını veren katılımcılar düşüncelerini aşağıdaki şekilde ifade etmişlerdir:

Katılımcı 3- “Küresel vatandaşlık zaten vatandaşlığın içerisinde bulunan alt bir kavramdır. Çünkü vatandaşlık sürekli değişim dönüşüm gösterdiği için geçmişle kıyasladığımızda arasında fark var ama dediğim gibi günümüz açısından düşünüyorsak küresel vatandaş vatandaşlığın günümüzde gelişen alt kavramlarından biridir”.

Katılımcı 7- “Ben hiç ayırmıyorum ikisini birbirinden. İkisinin çok iç içe olduğunu düşünüyorum. Çünkü vatandaş da ülkenin ihtiyaç duyduğu vatandaş tipi, kendi vatandaşını yetiştirme ama biz dünya üzerindeki yüzlerce ülkeden sadece bir tanesiyiz. Oysa aynı zamanda iletişim, internet ve ulaşım ağındaki gelişmelerle gerçekten dünya çok küçüldü. Sadece ülke içinde değil başka yerlerde de hayat kurma, iş kurma becerileri.. o nedenle dünyayı tanıma ve başka ülkelerde de yaşayabilme dünya vatandaşı olabilme. Onun için vatandaşlık kavramıyla küresel vatandaşlık kavramının birbiriyle aslında iç içe olan kavramlar olduğunu düşünüyorum”.

Katılımcı 5- “Sorduğumuzda şöyle tanımlıyorlar: Askere giden, vergisini veren, sorumluluklarını yapan insandır. Etkin vatandaşa geçemiyorlar basit tanımını yapıyorlar. Küresel vatandaşlık biraz daha etkin vatandaşlığa doğru geçiş sağlayan bir kavram daha evrensel daha geniş.”.

Yasal bir zemine sahip olmama cevabı üzerinde duran katılımcılar ise düşüncelerini şu şekilde ifade etmişlerdir:

Katılımcı 6- “Vatandaşlık kavramının daha somut gereklilikleri vardır. Örneğin bir vatandaşsanız vergi vermeniz gerekir bağlı olduğunuz devlet yapısına, bu haklardan yararlanırken kanunları bilmeniz gerekir, bir takım yasal yükümlülükler yükler vatandaşlık: oy kullanma, askere gitme, mülkiyet kullanma.. her birinde birtakım yasal gereklilikler söz konusudur. Küresel vatandaşlık dediğimizde de tabi ki bu yasal yükümlülükler geçerlidir ancak birtakım değerler küresel vatandaşlıkta daha öne çıkmaktadır. Duyusal bakımdan daha ağırlıklı olduğunu düşünüyorum”.

Katılımcı 3- “Vatandaşlığı biz klasik anlamda düşündüğümüzde bulunduğumuz ülkede aslında bize verilen yasal bir haktır. Bize hem yükümlülükleri vardır hem de hakları vardır. Ama küresel vatandaşlıkta böyle bir şey yok, yasal bir şey değil. Yasal bir zemini yok. Ama yasal olmamasına rağmen insanları bir araya getiren aslında bir vatandaşlık türüdür”.

4.2.4. Bilişsel özellikler teması

Bir bireye küresel vatandaş denilebilmesi için, bireyin bilişsel olarak sahip olması gereken özelliklerin ne olduğu sorulduğunda; farklılıkların bilincinde olma, dünyayı tanıma, dünya sorunlarının farkında olma, demokrasiye inanma, çok kültürlü olma, hak ve sorumlulukların bilincinde olma, kendini dünya vatandaşı olarak görme ve küresel vatandaşlığın ne olduğunu bilme cevapları verilmiştir. Verilen cevaplar içerisinde farklılıkların bilincinde olma ve dünyayı tanıma üzerinde yoğunlaşıldığı görülmektedir.

Tablo 4.26. *Bilişsel Özellikler Teması*

Alt Temalar	Katılımcı Sayısı
Farklılıkların bilincinde olma	3
Dünya kültürlerini tanıma	3
Dünya sorunlarının farkında olma	2
Demokrasiye inanma	2
Çok kültürlü olma	1
Hak ve sorumlulukların bilincinde olma	1

Farklılıkların bilincinde olma cevabını veren katılımcılar düşüncelerini şu şekilde ifade etmişlerdir:

Katılımcı 1- “Önce bir defa çoğulcu bir demokrasiyi belirleyecek. Yani bütün farklılıkları içine alan, kendisini de bu farklılıklardan bir farklılık gören, o farklılıkların parçası olduğunun bilincinde olan bir insan anlayışı olmalıdır”.

Katılımcı 8- “Her şeyden önce bu konuda eğitilmiş olması gerekir, bir bilince sahip olması gerekir. Neden böyle olması gerektiğini düşünmesi hissetmesi gerekiyor. Yani bir kişinin kendi ülkesi dışında başka insanlarla ekonomik, kültürel ve diğer alanlarda iş birliğine gitmenin yararlı olduğunu ve yapması gerektiğini bilmesi gerekir. Bu da tabii kişinin bakış açısıyla, aldığı eğitimle ve bilinciyle ilgili”.

Küresel bir vatandaşın sahip olması gereken bilişsel özelliğin dünya kültürlerini tanıma olduğunu belirten katılımcı ise düşüncelerini şu şekilde ifade etmiştir:

Katılımcı 3- “Dünya kültürlerini tanımalıdır”.

Katılımcı 5- “Farklı kültürleri tanımalıdır”.

Katılımcı 2- “Bir kere kendi ülkesini tanıması kadar, Japon coğrafya programında öyle bir şey vardır bak... Diğer dünya ülkeleri, ulusları hakkında da bir farkındalığı olması lazım insanların”.

Dünya sorunlarının farkında olma cevabını veren katılımcılar düşüncelerini aşağıdaki şekilde ifade etmişlerdir:

Katılımcı 3- “Bilişsel olarak farkında ve bilgi sahibi olması gerekir. Yani dünyada yaşanan çevre sorunları, ekonomik sorunlar neler bilmesi gerekir. Bundan kastım şu dünyadaki ürünlerin arzı talebi nedir. Dünyayı sürdürülebilir kılabilmek için neler yapılmalı Dünyadaki insanlar. Dünyanın farklı yerlerindeki ekonomik sorunlar neler bunları bilmeli. Çevre sorunlarını bilmelidir. Çevre kirliliği ile alakalı hem de bu doğal afetler vs. onların zararıyla alakalı bu konularda bilgi sahibi olmalı”.

Katılımcı 4- “Bir kere dünyayı izlemesi, bilmesi gerekiyor. Dünyadan haberdar olması gerekiyor. Dünya sorunlarını bilmesi gerekiyor. Dünyadaki hukuk sistemini, karar verme sisteminin nasıl işlediğini bilmesi gerekiyor. Dünyadaki kuruluşları bilmesi gerekiyor. Buralarda nasıl çözümler üretildiğini görmesi gerekiyor. Mesela AB insan hakları mahkemesinde ne tür davalar var ne yapılıyor ya da BM kararlarını çok takip etmiyoruz. Bir dünya vatandaşı olabilmemiz için bunları yapabilmemiz gerekiyor. Eğer bir insan kendi ülkesinde bu siyasi katılım süreçlerine çok iyi katılım sağlayamıyorsa dünyada bunu yapmasını nasıl bekleyebiliriz. Bence ulusal vatandaşlığı bir çok anlamıyla

tam olarak yerine getirebilen bir kişi ancak küresel vatandaşlığa adım atabilir diye düşünüyorum”.

Demokrasiye inanma cevabını veren katılımcı düşüncesini şu şekilde ifade etmiştir:

Katılımcı 2- “En önemlisi demokrasiye inanmadır. Onu anlattım onu demek istiyorum aslında. Demokrasiyi içselleştirmeyen insanlar başka toplumlarla yani hep üstünce, hep ırk üstünlüğü ve milliyetçilik bağlamında kalırsa küresel vatandaş olamaz. Başka toplumlarla bir araya gelemez”.

4.2.5. Beceriler teması

Bir bireye küresel vatandaş denilebilmesi için, bireyin hangi becerilere sahip olması gerektiği sorulduğunda; Dil becerisi, düşünme becerisi, dijital beceriler, akıl yönetebilme, grupla çalışabilme, medya okuryazarlığı, problem çözme becerisi, siyasi okuryazarlık, tartışma ve eleştirme becerisi, iletişim becerisi, çevre okuryazarlığı, aktivizm, mekân algılama becerisi, okuma becerisi, özdenetim ve özgüven cevapları verilmiştir. Verilen cevapların dil becerisi ve düşünme becerisi üzerinde yoğunlaştığı görülmektedir. Beceriler temasından elde edilen alt temalar Tablo 4.27’de verilmiştir.

Tablo 4.27. Beceriler Teması

Alt Temalar	Katılımcı Sayısı
Dil becerisi	4
Düşünme becerisi	4
Dijital beceriler	2
Akıl yönetebilme	2
Grupla çalışabilme	2
Medya okuryazarlığı	2
Problem çözme becerisi	2
Siyasi okuryazarlık	2
Tartışma ve eleştirme becerisi	2
İletişim becerisi	1
Çevre okuryazarlığı	1
Farklı yerlerde yaşam kurma	1
Aktivizm	1
Mekânı algılama becerisi	1
Okuma becerisi	1
Özdenetim	1
Özgüven	1

Dil becerisi cevabını veren katılımcılar düşüncelerini şu şekilde ifade etmişlerdir:

Katılımcı 3- “Küresel vatandaşın temel özelliği iletişim, iş birliği kolonisi çünkü dünyayı birlikte koruyacaksak küresel vatandaş olarak iş birliği yapması gerekiyor. O yüzden bilişsel olarak yapması gereken şeylerden biri belki bir dil becerisidir”.

Katılımcı 2- “Bir kere kendi dilini kullanabildiği ölçüde başka insanları da algılayabilecek düzeyde dil bilmesi gerekiyor. Bizim alanımızda da vatandaşlaşma sürecinde sosyalleşmenin ilk basamağıdır”.

Düşünme becerisi cevabını veren katılımcılar, düşüncelerini şu şekilde ifade etmişlerdir:

Katılımcı 6- “Bilişsel olarak her şeyden önce daha üst düzeyde değerlendirme, analiz yapabilmesi ve düşünebilmesi gerekiyor”.

Katılımcı 5- “Eleştirel düşünme becerisine sahip olmalıdır”.

Dijital becerilere sahip olma cevabını veren katılımcı 8, düşüncesini “*interneti, bilgisayarı iyi kullanıyor olması lazım.*” şeklinde açıklarken problem çözme becerisine sahip olma cevabını veren katılımcı 6 düşüncelerini şu şekilde ifade etmiştir:

Katılımcı 6- “Örneğin problem çözme becerisine sahip olması gerekiyor küresel toplumda bireyin çünkü farklılıklar ne kadar çoksa o toplumda da ortaya çıkan problemleri çözmek gerekir”.

Siyasi okuryazarlık becerisi cevabını veren katılımcı ise düşüncelerini şu şekilde ifade etmiştir:

Katılımcı 4- “Bu haberleri izleyecek, dünyadaki devletlerin nasıl davrandığını bilecek, olumlu olumsuz yönleriyle bu yapılan şeyleri takip edecek ya da eleştirip analiz edebilecek. Neyin olumlu neyin olumsuz olduğunu görecek”.

Grupla çalışabilme cevabını veren katılımcının düşünceleri şu şekildedir:

Katılımcı 3- “Kaç beceri varsa hepsine sahip olması gerekiyor. Ama küresel bir vatandaş için en çok hangileri önemli desen iş birliği çok önemlidir”.

Katılımcı 1- “Toplumla birlikte iş yapabilme, başka insanlarla birlikte ekip çalışması yapabilme bilincine sahip olmalıdır”.

4.2.6. Değerler teması

Bir bireye küresel vatandaş denilebilmesi için, bireyin hangi değerlere sahip olması gerektiği sorulduğunda; saygılı olma, hoşgörülü olma, sevmek, insani değerlere sahip olma, olumlu tutumlara sahip olma, sorumluluk, adil olma, ayrımcılığa karşı olma, duyarlı olma, dürüst olma, empati yapma, sosyal adalet ve yardımlaşma cevapları verilmiştir. Verilen cevaplar saygılı olma, hoşgörülü olma, sevmek ve insani değerler üzerinde yoğunlaşmaktadır. Değerler temasından elde edilen alt temalar Tablo 4.28’de verilmiştir.

Tablo 4.28. Değerler Teması

Alt Temalar	Katılımcı Sayısı
Saygılı olma	5
Hoşgörülü olma	4
Sevme	4
İnsani değerler	3
Olumlu tutumlar	2
Sorumluluk	2
Adil olma	1
Ayrımcılığa karşı olma	1
Duyarlı olma	1
Dürüst olma	1
Empati yapma	1
Sosyal adalet	1
Yardımlaşma	1

Saygılı olma cevabını veren katılımcıların ifadeleri şu şekildedir:

Katılımcı 1- “İnsanları sevmek, insanların kutsallarına saygı göstermektir. İnsanların farklılıklarını kendi farklılığı gibi saygıyla karşılamak, yani kendisi için istediği her şeyi başkası için de isteyebileceği bir değerler birikimine sahip olmalıdır”.

Katılımcı 3- “Duyuşsal olarak saygı, sorumluluk, hoşgörü, farklılıklara saygı gibi birçok değeri içine sindirebilmesi gerekiyor ve bunu büyük bir istekle, motivasyonla yapabilmesi dünyayı sevmesi gerekiyor”.

Sevme cevabını veren katılımcıların ifadeleri şu şekildedir:

Katılımcı 5- “Sevgi gösterme, sevebilme becerisi olacak. Sevgi aslında değer diye geçiyor ama sevebilme bir beceri de aslında. Kazandırılması gereken bir şeydir”.

Katılımcı 3- “Birçok değeri içine sindirebilmesi gerekiyor ve bunu büyük bir istekle, motivasyonla yapabilmesi dünyayı sevmesi gerekiyor. Farklı kültürleri sevmesi gerekiyor”.

İnsani değerler cevabını veren katılımcının ifadeleri şu şekildedir:

Katılımcı 1- “İnsani değerlerdir yani kendisi için istediği her şeyi başkası için de isteyebileceği bir değerler birikimine sahip olmalıdır”.

Katılımcı 7- “İnsani değerler aslında. Onun dışında değerler çok önemli. Sorumluluk değeri, saygı değeri, sevgi değeri, özdenetim, tabi ki özgüven..”.

4.2.7. Öğretmenlerin küresel vatandaş olarak yetiştirilmesi teması

Katılımcılara öğretmenlerin küresel vatandaş olarak yetiştirilmesi konusunda ne düşünüyorsunuz sorusu sorulduğunda; küresel vatandaş olmalılar, öğretmenlik programı uygun değil, küresel vatandaş olarak yetişmiyorlar, ölçme ve değerlendirme biçimi uygun değil ve öğretmen becerisine bağlı cevapları verilmiştir. Verilen cevaplar küresel vatandaş olmalılar ve öğretim programı uygun değil cevabı üzerinde yoğunlaşmıştır. Öğretmenlerin küresel vatandaş olarak yetiştirilmesi temasından elde edilen alt temalar Tablo 4.29’da verilmiştir.

Tablo 4.29. Öğretmenlerin Küresel Vatandaş Olarak Yetiştirilmesi Teması

Alt Temalar	Katılımcı Sayısı
Küresel vatandaş olmalılar	4
Öğretmenlik programı uygun değil	3
Küresel vatandaş olarak yetişmiyorlar	1
Ölçme ve değerlendirme biçimi uygun değil	1
Öğretmen becerisine bağlı	1

Küresel vatandaş olmalılar cevabını veren katılımcıların ifadeleri şu şekildedir:

Katılımcı 2- “Dünya hem yerelleşiyor hem de küreselleşiyorsa, küreselleşme ülkeleri kalkındırıyor toplumları geliştiriyorsa, biliyorsunuz devletler çocuğu artık kamusal özne olarak görüyor. Yani sadece annenin babanın değil kendi geleceklerinin garantisidir. O nedenle sadece Türkiye’nin geleceğinin garantisi değil bu çocuklar. Aynı zamanda AB de geleceğinin garantisidir. Küresel vatandaş olmak zorundalar. Geleceğin nesilleri, onları yetiştirebilmek için de öğretmenleri öncelikle yetiştirmek gerekir diye düşünüyorum”.

Katılımcı 7- “Ben önemli olduğunu düşünüyorum öğretmenlerin bu bilinçle yetiştirilmesini, bunun farkında olmasını. Hele hele günlük yaşamımızdan örnek verirsek

her 4 üniversite Mezunundan birinin işsiz olduğu bir ortamdayız. Dolayısıyla üniversite mezunları için iş kaybı çok önemli bir problem. Ekonomik sorunlar biliyorsun birçok sorunu beraberinde getiriyor. Böyle bir ortamda tabi insanlar daha fazla dışarıya açılmak istiyorlar aslında. Başka yerlerde çalışabilmek istiyorlar. Kendi ülkemizde çalışma olanağımız sınırlıysa aslında başka yerlerde de çalışabilme. Ama onun dışında ülkenin dış ilişkileri açısından da ülkeyi tanıma, dünyayı tanıma, bir vizyon sahibi hem kendisi olabilme hem de öğrencilerini o bakımdan yetiştirebilme. Mesela çevre ile ilgili konuları söyleyebilirim. Bugün çevre sorunları sınır tanımıyor. Dünyanın herhangi bir yerinde gerçekleşen bir felaket sizin ülkenizi etkileyebiliyor. Bu nedenle çevreyle ilgili konularda küresel vatandaşlık daha çok öne çıkıyor diyebilirim”.

Katılımcı 6- “Öğretmen adaylarımız öncelikle bu küresel vatandaşlıkla ilgili becerilere, bilgiye, değerlere kendileri sahip olsunlar ki yansıtabilsinler. Dolayısıyla da öğretmen eğitimi programlarına da özen gösterilmesi gerektiğini düşünüyorum”.

Öğretmenlik programları uygun değil cevabını veren katılımcıların ifadeleri şu şekildedir:

Katılımcı 1- “Bir defa öğretmenlerin bu programları küresel vatandaşlığa aykırıdır. Yani öğretmen yetiştiren kurumlardaki programlar küresel vatandaşlığa denk düşmüyor. Daha çok millici öğretmen yetiştirme var ve bunun önemli olduğu zannediliyor. Oysa küresel vatandaşında milli yanı vardır. Küresel vatandaş tamamen milli yanını yok sayıyor diye düşünmek de doğru değil. Küresel vatandaş kendi milli yanını diğerlerinin önüne koymaz, öne çıkarmaz yoksa milli değerlerine, milli kurumlarına, milli varlığına belki onlardan daha da saygılıdır. Ama aynı saygıyı başka milli değerlere de gösterir ve bizim öğretmenlerimizin ben bu şekilde yetişmediğini düşünüyorum. Bir defa öğretmenlerimiz çoğulcu düşünceye denk düşecek bir programa sahip değiller sınırlandırılıyorlar. Sonra öğretmenlerimizin program yükü ve derslerin şu an ki işlenişi öyle söylediğimiz gibi tartışmaya, eleştirmeye, özeleştiri vermeye, düşünmeye elverişli değildir”.

Katılımcı 4- “Bende bir araştırma yaptım öğretmen adaylarının küresel vatandaşlık bilişsel yapılarıyla ilgili ve dünya, uluslararası ilişkiler, iletişim, evrensellik diyor öğretmen adayı ama mesela küresel hak ve sorumluluklardan bahsetmiyor. Küresel katılımdan bahsetmiyor. Dolayısıyla küresel sorunlardan bahsetmiyor. Daha iletişim, uluslararası ilişkiler düzeyinde algılıyor küresel vatandaşlığı bizim araştırmada. Dolayısıyla çok eksik. Bizde şimdiye kadar yürütülen vatandaşlık eğitimi politikamız çok

yerel, çok ulusal. 2005ten başlayarak yeni program küreselleşmeye girdi ve küresel birtakım şeyleri öğretmeye çalışıyoruz ama yine küresel vatandaş boyutuna çok geçebildiğimizi düşünmüyorum”.

4.2.8. Öğrencilerin yorum ve yönelimleri teması

Katılımcılara, derslerine girdikleri öğrencilerin küresel vatandaşlığa karşı yorum ve eğilimlerinin ne olduğu sorulduğunda; olumlu tutumlara sahip, belli bir eğilim yok, korku ve kalıp yargılara sahip, sakıncalı bir durum gibi algılama, tereddütlü ve kuşkulu olma cevapları verilmiştir. Verilen cevaplar olumlu tutumlara sahip olma ve belli bir eğilim yok üzerinde yoğunlaşmaktadır. Öğrencilerin yorum ve yönelimleri temasından elde edilen alt temalar Tablo 4.30’da verilmiştir.

Tablo 4.30. Öğrencilerin Yorum ve Yönelimleri Teması

Alt Temalar	Katılımcı Sayısı
Olumlu tutumlara sahip olma	4
Belli bir eğilim yok	3
Korku ve kalıp yargılara sahip olma	1
Sakıncalı bir durum gibi algılama	1
Tereddütlü ve kuşkulu olma	1

Olumlu tutumlara sahip olma cevabını veren katılımcıların ifadeleri şu şekildedir:

Katılımcı 6- “Şöyle diyebilirim. Değer eğitimi dersini yürütüyorum ben, küresel eğitim dersini almış öğrencilerimde çok olumlu bir farklılık görüyorum. Farklılıklara saygılı olma, hoşgörü, değerler anlamında daha hazır geliyorlar bu dersi alan öğrenciler. Değer eğitimi dersinde de bir farkındalık oluşturmaya çalışıyoruz. Toplum içinde yaşarken, belirli kabuller ön yargılar, değer anlamında olumsuz davranışlarınız varsa topluma yansıma konusunda ve ders sonunda biraz daha duyarlı olduklarını hem kendi ifadeleriyle hem de gözlemlerle beli etmeye çalışıyoruz”.

Katılımcı 3- “Çocuklara dil öğrenmelerini, diğer kültürlerle etkileşime geçmelerini, zihinlerini ve ufuklarını açmalarını tavsiye ediyorum. Oralarda yaşanan sorunları, nasıl yaşadıklarını, kültürlerini tanıyın ufkunuz açılacaktır diyorum. Bu konuda çocuklardan da samimi dönüş var. Onlarda küresel bilinç ve küresel vatandaşlık

konusunda olumlu tutumlara sahipler”.

Belli bir eğilim yok cevabını veren katılımcıların ifadeleri şu şekildedir:

Katılımcı 4- “Önce kendinde olmayan nasıl yapacak. Yani saygı, sevgi, hoşgörü bunları yapabilirler ama ben kendisinin çok bilgi sahibi olduğunu düşünmüyorum. BM ile ilgili bir şey sorsam 2-3 cümleden başka bir şey söyleyemeyecektir”.

Katılımcı 1- “Pek olduğunu düşünmüyorum. Sonuçta öğrencinin backgroundu öğrencinin milli eğitim ile orantılıdır. Şimdi milli eğitim onlara çoğulcu ya da küresel bir vatandaşlık eğitimi vermiyor ki”.

4.2.9. Program değerlendirmesi teması

Katılımcılara girdikleri dersleri göz önünde bulundurarak Sosyal Bilgiler Öğretim Programını küresel vatandaşlığın gerektirdiği özellikleri kazandırması yönünden nasıl değerlendirdikleri sorulmuş ve verilen cevaplar program yeterli ve program yeterli değil olmak üzere iki boyutta ele alınmıştır. Verilen cevapların program yeterli değil boyutunda yoğunlaştığı görülmektedir. Program yeterli değil boyutu altında programın esnek olmaması, beceri kazanımına yönelik olmaması, ders sayılarının yetersiz olması ve yeterinde tasarım dersinin olmaması cevapları verilmiştir. Program değerlendirmesi temasından elde edilen alt temalar Tablo 4.31’de verilmiştir.

Tablo 4.31. Program Değerlendirmesi Teması

Alt Temalar	Katılımcı Sayısı	Kodlar	Katılımcı Sayısı
Program Yeterli	2		
		Esnek olmama	2
		Beceri kazanımına yönelik olmama	1
Program Yeterli değil	5	Ders sayılarında yetersiz olma	1
		Yeterinde tasarım dersi olmama	1

Program yeterli cevabını veren katılımcıların ifadeleri şu şekildedir:

Katılımcı 8- “Sosyal bilgiler öğretim programıyla küresel vatandaş yetiştirileceğini düşünüyorum. Öyle bir ders de var diye biliyorum”.

Katılımcı 6- “Programımızda doğrudan küresel eğitim adıyla bir seçmeli dersimiz var, değer eğitimi seçmeli dersimiz var. Bizim programımızda çok fazla sorun olduğunu görmüyorum. Açıkçası bizim programımızın şöyle bir özelliği var. Genel kültür, alan bilgisi, öğretmenlik meslek bilgisi olarak değerlendirirsek alan bilgisi boyutunda vatandaşlıkla ilgili derslerimiz var. Vatandaşlık bilgisi kapsamında. Onun dışında küresel eğitime yönelik derslerimiz var. Değer eğitimiyle ilgili seçmeli dersimiz var. Biz şöyle yapmaya çalışıyoruz. Özel öğretim yöntemleri dersimizi de mikro öğretim çalışmalarında da bunları bütünleştirmeye çalışıyoruz öğretim kapsamında da. Biraz da derslerin uygulamada olması değil örtük program da çok önemli. Öğretmenlerin küresel eğitimin bu bilgi, beceri ve değerlerine karşı duyarlı olup dersle ilişkilendirmesi ve örtük programda da bunları vermeye çalışması, sınıf içinde bu beceriler değerler yansıtılıyor mu bunu gözlemesi çok önemli. Dolayısıyla ben programda verildiğini düşünüyorum ama örtük programla desteklenip desteklenmemesi hem öğretim elemanı becerisi hem de öğrenci yeterlilikleri, isteği kapsamında kalıyor”.

Program yeterli değil boyutu altında, esnek olmama ve ders sayılarında yetersiz olma cevabını veren katılımcıların görüşleri şu şekildedir:

Katılımcı 2- “Yani sosyal bilgiler öğretmenleri klasik anlamda disiplinler arası öğrenmedeki gibi kesin sınırları çizilmiş eğitim programlarını uygulamazlar dünyada. Esnek ve çalışılan bölgeye tasarlanmış, bu tasarlama işini de onlar yaparlar. Biz bunu ülkemizde yapamıyoruz, anlatamıyoruz. Bu nedenle ben bilinçli bir şekilde şuan sosyal bilgiler programıyla küresel vatandaş yetiştirebiliriz diyemem”.

Katılımcı 4- “Ben vatandaşlık eğitimi dersinde veriyorum. Vatandaş coğrafı, yerel, ulusal, küresel anlamda geliştiğini, neden öyle geliştiğini, küresel vatandaşın kim olduğunu ne yapması gerektiğini veriyorum ama tabi ki şöyle bir şey oluyor ders saati 2 saat daha çok teorik olarak geçiyor. Dolayısıyla bunu uygulamaya dökmeden de çocuklar çok fazla öğrenemiyor. Ders sayısının artırılması gerekiyor. Ama çocuklara çok yabancı gelen bir kavramı bir kez söylüyorsunuz pek anlamıyor, daha fazla gündeme gelmesi lazım, üzerinde daha fazla durulması lazım hani biraz önce dediğim gibi daha ulusal vatandaşlığı çözememişiz ki uzak geliyor yani. Uzakta bir konu gibi geliyor çok ilgilerini çekmiyor”.

4.2.10. Katkı sağlayan dersler teması

Katılımcılara, verdikleri dersler arasında hangisinin küresel vatandaşlık eğitimine daha çok katkı sağladığını düşündükleri sorulmuş ve küresel eğitim, topluma hizmet uygulamaları, insan hakları ve demokrasi, bilim teknoloji ve sosyal değişme, günümüz dünya sorunları, siyasi coğrafya ve ülkeler coğrafyası cevapları alınmıştır. Verilen cevapların küresel eğitim ve topluma hizmet uygulamaları dersleri üzerinde yoğunlaştığı görülmektedir. Katkı sağlayan dersler temasından elde edilen alt temalar Tablo 4.32’de verilmiştir.

Tablo 4.32. Katkı Sağlayan Dersler Teması

Alt Temalar	Katılımcı Sayısı
Küresel eğitim	2
Topluma hizmet uygulamaları	2
İnsan hakları ve demokrasi	1
Bilim, teknoloji ve sosyal değişme	1
Günümüz dünya sorunları	1
Siyasi coğrafya	1
Ülkeler coğrafyası	1
Örtük programla beraber her ders	1

Katılımcıların ifadeleri şu şekildedir:

Katılımcı 5- “Küresel eğitim sağlıyor kesinlikle. Seçmeli adı itibariyle”.

Katılımcı 6- “Aslında topluma hizmet uygulamaları dersi güzel ve etkili olduğunu da düşünüyorum”.

Katılımcı 6- “Aslında örtük programla ilişkilendirildiğinde her ders katkı sağlıyor”.

4.2.11. Derslerde yapılanlar teması

Katılımcılara girdiğiniz derslerde küresel vatandaşlığa yönelik özellikleri kazandırmak için neler yapıyorsunuz sorusu sorulmuş ve çalışmalara katılım sağlama, görsel yansıtma, küreselleşme ve küresel vatandaşlıktan bahsetme, materyal kullanma, sivil toplum örgütleri çalışmalarından bahsetme, teorik ders işleme, becerileri

kazandırma, beyin fırtınası, farklı bakış açıları kazandırma, medya örneklerinden yararlanma ve gözlem yaptırma cevapları alınmıştır. Verilen cevaplar çalışmalara katılım sağlama üzerinde yoğunlaşmıştır. Derslerde yapılanlar temasından elde edilen alt temalar Tablo 4.33’te verilmiştir.

Tablo 4.33. Derslerde Yapılanlar Teması

Alt Temalar	Katılımcı Sayısı
Çalışmalara katılım sağlama	3
Görsel yansıtma	2
Küreselleşmeden ve küresel vatandaşlıktan bahsetme	2
Materyal kullanma	2
Sivil toplum örgütlerinin çalışmalarından bahsetme	2
Teorik ders işleme	2
Becerileri kazandırma	1
Beyin fırtınası	1
Farklı bakış açıları kazandırma	1
Medya örneklerinden yararlanma	1
Gözlem yaptırma	1

Katılımcıların ifadeleri şu şekildedir:

Katılımcı 6- “Öncelikle öğrencilerin iyi bir gözlemci olmasını sağlamaya çalışıyoruz. Bu nedenle de vereceğimiz çalışma ve ödevlerde yaşamlarındaki gözlemlere ilişkin anlattıkları çeşitli kısa hikayeler, derste etkinlik tasarlarlarken bunları dikkate almaları, çeşitli bilgi beceri değer çerçevesinde etkinlik tasarımları ve bunlara ilişkin dönüt verilmesi. Bu kapsamda oluyor dersler genelde ve iyi örneklerin gösterilmesi şeklinde”.

Katılımcı 4- “Bir kere küreselleşmeden bahsediyorum ondan sonra küresel vatandaşlığın neden çıktığından, neden oluştuğunu gerekçesini anlatıyorum. Onunla ilgili verdiğim bir örnek var mesela tuna nehriyle ilgili. Tuna nehri Avrupa’da beş altı tane devletten geçerek Karadeniz’e dökülüyor. Dünyanın en kirli nehirlerinden bir tanesidir ve bu sorun bir çevre sorunu, bu bir dünya sorunu aslında bunu nasıl çözebiliriz artık tek

bir devlet çözemaz. Birçok dünya sorunu artık birbirimizle olan iletişimimizden dolayı yaygınlaştı diye bahsediyorum. Yaygınlaştığı için artık sorunlarımızı birlikte çözmemiz, iş birliği yapmamız gerekir”.

Katılımcı 8- “Küreselleşmenin faydaları da zararları da vardır diyorum. Bunlar nelerdir bilgiye sahip olma, dünyadaki gelişmeleri takip etme, kendimizdeki eksiklikleri fark etme ve tamamlamaya çalışmadır. Zararları nelerdir kültürel aşınma meydana geliyor. Bunun en belirgin yanı özellikle dünyada egemen dil durumunda olan İngilizcenin diğer diller üzerindeki hegemonyası. Böylelikle toplumlar kendi kültürlerini yavaş yavaş kaybetmeye başladılar”.

Katılımcı 5- “Önemli psikiyatristlerin materyallerini kullanıyorum dersimde. Onun dışında tartışmalar ve etkinlikler yapıyoruz dersimde. Düz anlatımdan çoğunlukla kaçıyorum ve soru cevap yapıyorum. Yaptıkları ödevler de çok önemli, küresel vatandaşlık konularını içine alan ders planları yapıyorlar mesela. Bu şekilde 4 yıl içinde ne olduğunu büyük oranda tanımlıyorlar”.

Katılımcı 7- “Sadece ülkesini seven değil dünyayı seven, haklarını bilen, toprağı, suyu, bitkiyi tanıırken bundan nasıl yararlandığımızı, gelecek nesillere sürdürülebilir biçimde nasıl aktarabileceğimizi görmek, sorumluluklarımızı daha iyi fark etmek, sivil toplum kuruluşlarının önemini kavramak, etkin vatandaş çünkü vatandaşlıkta problemlerin çözümü için aktif olma sizin de bir şeyler yapmanız, çözüm merkezi olmanız çok önemli. Bende elimden geldiğince bunları vurgulamayı, yönlendirmeye çalışıyorum. Mesela doğayla ilgili bir sivil toplumla ilgili bir çalışmayı ödev olarak veriyorum. Benim dersim için önemli diye düşünüyorum”.

4.2.12. Programın amaçları teması

Katılımcılara sistemde görülen ve hâlihazırda kullanılan programın amaçlarını küresel vatandaş eğitimi açısından yeterli görüp görmedikleri sorulmuş ve verilen cevaplar yeterli, yeterli değil olarak iki boyutta ele alınmıştır. Programın amaçları temasından elde edilen alt temalar Tablo 4.34’te verilmiştir.

Tablo 4.34. Programın Amaçları Teması

Alt Temalar	Katılımcı Sayısı
Yeterli	2
Yeterli değil	5

Yeterli olduğunu düşünen katılımcının ifadeleri şu şekildedir:

Katılımcı 6- “Biliyorsunuz bizim YÖK’ten gelen belli bir içeriğimiz var. Kazanımlarımızı biz ilişkilendirip oluşturuyoruz. Dolayısıyla kendi derslerim açısından yeterli görüyorum ben. O şekilde oluşturup uygulamaya çalışıyorum örtük programla da desteklemeye çalışıyorum”.

Yeterli değil cevabını veren katılımcıların ifadeleri ise şu şekildedir:

Katılımcı 5- “Bir iki dersin içinde yer alıyor zaten, yeterli diyemeyiz”.

Katılımcı 4- “Sosyal bilgiler öğretmenliği programında dersler var derslerin içeriğine baktığımız zaman zaten bu konuda çok fazla bilgiler yok. Bir de tam program değişme zamanı. Vatandaşlıkla ilgili zaten ders yok biliyorsunuz. Vatandaşlık eğitimi diye yeni bir ders kondu 2018 programına belki biraz söz edilebilir. Öğretmenlik derslerinde kısmen geçmesi gerekir. Küresel bağlantılarla ilgili ünitemiz var. Küresel bağlantıların amacı aslında küresel vatandaş yetiştirmek. Bunun bu şekilde verilmesi gerekiyor ama dediğim gibi öğretmen eğitimi programı bu anlamda yeterli değil. Buradaki özel çabadan dolayı belki biraz var ama özel çaba olmazsa program çok fazla yeterli değil”.

4.2.13. Yeni kazanımlar teması

Katılımcılara küresel vatandaşlık eğitimi ile ilgili yeni kazanımlar ekleyip eklemedikleri sorulmuş ve verilen cevaplar ekliyorum ve eklemiyorum olmak üzere iki boyutta ele alınmıştır. Verilen cevaplar ekliyorum cevabı üzerinde yoğunlaşmaktadır. Yeni kazanımlar temasından elde edilen alt temalar Tablo 4.35’te verilmiştir.

Tablo 4.35. Yeni Kazanımlar Teması

Alt Temalar	Katılımcı Sayısı
Ekliyorum	6
Eklemiyorum	2

Ekliyorum cevabını veren katılımcıların ifadeleri şu şekildedir:

Katılımcı 3- “Tabii ki mesela küresel vatandaşlık için iyi bir teknoloji okuryazarı olmak lazım. Dünyayla bağlantı kurmanın en önemli yollarından biri teknolojiyi iyi kullanmak, teknoloji okuryazarı olmaktır. Çünkü iletişimimizi e postalarla, sosyal medyalarla ve web e dayalı olarak yürütüyoruz. Ben her derste mutlaka çocukların iyi bir teknoloji okuryazarı olmasını, becerilerinin gelişimini sağlamaya çalışıyorum”.

Katılımcı 4- “Ben kendim düzenliyorum zaten programın içeriğini seçmeli ders olduğu için. Önce vatandaşlığın tarihsel gelişimi ondan sonra vatandaşlığın çeşitleri, nerelerden geldi işte dijital vatandaşlık küresel vatandaşlık... Türkiye’de vatandaşlığın gelişimi, sonra vatandaşlığın bir insanda bulunması gereken yeterliliklerine değiniyorum. Sonra vatandaşlık eğitimindeki boyutlar: aile, okul, çevre... Okulu daha fazla açıyoruz”.

Katılımcı 1- “Elbette. Az önce söylediğim şey oydu. Ben sadece değil mutlaka birçok arkadaşımız işlediği derse ilişkin mevcut kaynakların, programın dışında o güne kadar edindiği bilgi birikimini de kullanıyor. Ve bu edindiği bilgi birikimi derse bir takım başka kazanım ve zenginliklerin katılmasını sağlıyor. Bu da olumlu bir gelişmedir”.

Eklemiyorum cevabını veren katılımcıların ifadeleri ise şu şekildedir:

Katılımcı 4- “Onu anca yetiştiriyorum diyebilirim. Bir de artı birkaç uygulama. Ondan sonra onlara birkaç uygulama örneği hazırlattırıyorum onları yapıyoruz. Sonra vatandaşlık eğitimi sorunlarına değiniyoruz. Nasıl davranılması gerekiyor, öğretmenler ne yapabilir tarzında. Ondan sonra dersimiz bitiyor zaten”.

Katılımcı 5- “Lisans düzeyinde çok fazla değişiklik yapamıyoruz katabildiğimiz şeyler bunlar. Biliyorsunuz YÖK’ten geliyor programlar, onu uygulayacaksınız dedikleri için katabildiğimiz kadar katıyoruz “.

4.2.14. İçerikte değişiklik teması

Katılımcılara küresel vatandaşlık eğitimi için içerikte değişiklik yapıp yapmadıkları sorulmuş ve verilen cevaplar yapıyorum, yapmıyorum ve dersler küresel vatandaşlık için uygun olmak üzere üç boyutta ele alınmıştır. Verilen cevaplar içerikte değişiklik yapıyorum üzerinde yoğunlaşmaktadır. İçerikte değişiklik temasından elde edilen alt temalar Tablo 4.36’da verilmiştir.

Tablo 4.36. İçerikte Değişiklik Teması

Alt Temalar	Katılımcı Sayısı
Yapıyorum	4
Yapmıyorum	3
Dersler küresel vatandaşlık için uygun	1

Yapıyorum cevabını veren katılımcıların ifadeleri şu şekildedir:

Katılımcı 6- “YÖK tarafından oluşturulan standart bir içeriğimiz var. Bunun üzerine öğrenci ilgi ve gereksinimlerini almak üzere her sene belirlediğimiz belli başlıklar oluyor.. Öğrencilerin de eklemek istedikleri konular. Örneğin günümüz dünya sorunlarında geçtiğimiz yıl öğretmen adayları hayvan haklarıyla ilgili çok ihlal olduğunu ve onu da eklemek istediklerini söylediler, onu da ekledik örneğin. Bu şekilde öğrenci ilgi ve beklentileri doğrultusunda küçük eklemeler yapabiliyoruz”.

Katılımcı 1- “Elbette yapıyoruz. Ders hayatı canlı bir hayattır. Tiyatro gibidir. Nasıl tiyatrodaki bazen kendiliğinden bir şeyler katma lüzumu hissedersin, yazılı metnin dışına çıkarsın ders işlenişinde de öyledir. Konuyla ilgili, çocukların sordukları sorularla ilgili yeni yeni örnekler ya da yeni yeni birtakım kazanımlar sağlayacak bilgiler aktarmak durumunda kalırsın ve bu da iyi bir gelişme olarak görülür”.

Yapmıyorum cevabını veren katılımcıların ifadeleri ise şu şekildedir:

Katılımcı 5- “Büyük değişiklikler yapmıyorum. Mesela gün geliyor bir belgeseli kullanarak kültürel iktidardan bahsediyorum, gün geliyor bir filmle anlatıyorum. Ufak ufak değişiklikler oluyor aslında temel olarak aynı”.

Katılımcı 3- “İçerikte değişiklik yapmıyoruz, yapamıyoruz maalesef. Yapma şansımız olmuyor normalde program neyse öyle gidiyoruz”.

4.2.15. Yararlanılan yöntemler teması

Katılımcılara öğretme- öğrenme sürecinde küresel vatandaşlık eğitimine yönelik hangi yöntem ya da tekniklerden yararlandıkları sorulmuş ve düz anlatım tekniği, belgeseller, soru cevap tekniği, tartışma yöntemi, çoklu zekâ kuramı, gözlemler, grup çalışmaları, mikro öğretim uygulamaları, proje çalışmaları, sınıf dışı öğrenci katılımı, sosyal medya örnekleri ve zaman sınırı cevapları verilmiştir. Verilen cevapların düz anlatım tekniği, belgeseller, soru cevap tekniği ve tartışma yöntemi üzerinde yoğunlaştığı görülmektedir. Yararlanılan yöntemler temasından elde edilen alt temalar Tablo 4.37’de verilmiştir.

Tablo 4.37. Yararlanılan Yöntemler Teması

Alt Temalar	Katılımcı Sayısı
Düz anlatım tekniği	3
Belgeseller	2
Soru cevap tekniği	2
Tartışma yöntemi	2
Çoklu zeka kuramı	1
Gözlemler	1
Grup çalışmaları	1
Mikro öğretim uygulamaları	1
Proje çalışmaları	1
Sınıf dışı öğrenci katılımı	1
Sosyal medya örnekleri	1
Zaman sınırı	1

Katılımcıların ifadelerinden bazıları şu şekildedir:

Katılımcı 1- “Düz anlatım yöntemini kullanıyoruz”.

Katılımcı 5- “İşte belgeseller, filmler yoluyla bu kuşak için görsel çok etkili”.

Katılımcı 4- “Derslerde genellikle anlatım, soru cevap kullanıyorum.”

Katılımcı 1- “Biz öğrencilere özel öğretim derslerinde bile birçok yöntem ve teknik öğretiyoruz ama o yöntemlerin birçoğunu hayata geçiremiyoruz. Çünkü derslerimiz çok sınırlı. İşlenecek içerik çok ama ders süresi çok sınırlı.”

Katılımcı 2- “Her yıl yabancı öğrencilerim varsa ya da onların yabancı arkadaşları varsa sınıfa davet ediyorum mesela. Biz kendimiz harita okuma becerileriyle onların ülkelerini, öğretmen olduğumuzda hangi becerileri kullanabiliriz mekânsal analiz ediyoruz. Bir de o ülkenin vatandaşlarını bizzat onların ağzından dinliyoruz nasıl bir yaşantıları var ülkelerinde”.

Katılımcı 3- “Proje çalışmaları çok sık yaptırılır”.

4.2.16. Ölçme ve değerlendirme teması

Katılımcılara küresel vatandaşlık eğitimiyle ilgili ölçme ve değerlendirme yapmak için hangi yöntem ve tekniklerden yararlandıkları sorulmuş ve ödev hazırlama, çoktan seçmeli ve klasik test, yazılı değerlendirme, soru cevap yapma ve süreç değerlendirme cevapları verilmiştir. Verilen cevaplar ödev hazırlama, çoktan seçmeli ve klasik test üzerinde yoğunlaşmıştır. Ölçme ve değerlendirme temasından elde edilen alt temalar Tablo 4.38’de verilmiştir.

Tablo 4.38. Ölçme ve Değerlendirme Teması

Alt Temalar	Katılımcı Sayısı
Ödev hazırlama	6
Çoktan seçmeli ve klasik test	3
Yazılı değerlendirme	1
Soru cevap yapma	1
Süreç değerlendirme	1

Ödev hazırlama cevabını veren katılımcıların ifadeleri şu şekildedir:

Katılımcı 7- “Ben biraz ödev veriyorum. O ödevleri sınavın içine dahil ediyorum. Mesela TEMA sivil toplum kuruluşu bizim için önemli, neden çünkü erozyonu önlemeye çalışıyor ağaçlandırma faaliyetlerine önem veriyor. Benim dersimle doğrudan ilişkili bir toplum kuruluşu. Topraklar konusunu işliyorum derste. Toprakların ne kadar değerli olduğunu, neleri ifade ettiğini, toprakta yaşanan sorunların başka hangi sorunlara mesela

ekonomik sorunlar, göç, sosyolojide tanımlanan bazı sorunlara nasıl yol açtığı, siyasi sorunlar olabilir ilişkilendiriyoruz”.

Katılımcı 8- “Öğrencilere yazılı anlatım becerilerini geliştirmek için çalışmalar yaptırıyorum ve çalışmaları öğrencilerle birlikte birebir eksiklerini göstermeye gayret ederek değerlendiriyorum. Her öğrenci mutlaka bana çalışmalarını gösterir. Bende çalışmayı görür, değerlendirir, dönütler veririm. Sonrasında da dönem sonu için de başka bir konuda ödev verip değerlendiriyorum”.

Çoktan seçmeli ve klasik test cevabını veren katılımcının ifadeleri şu şekildedir:

Katılımcı 5- “Ölçme değerlendirme boyutunda 1 sınavımız mutlaka oluyor. 1. Vize zamanında mutlaka ya klasik ya test ama çoğunlukla klasik bir sınavımız oluyor. Finalde de çalışma yaptırıyorum ben, mutlaka bir ödev hazırlıyorlar bununla ilgili”.

4.2.17. Karşılaşılan sorunlar teması

Katılımcılara küresel vatandaşlık eğitiminde ne tür sorunlarla karşılaştıkları sorulmuş ve tutucu ve dünyaya kapalı olma, bilinç eksikliği, öğrendiklerini kişilik haline getirememe, sınıf dışı uygulama eksiği, yönetici anlayışı, geleneklerin direnişi ve karşılaşmıyorum cevapları verilmiştir. Verilen cevaplar tutucu ve dünyaya kapalı olma ile karşılaşmıyorum cevapları üzerinde yoğunlaşmıştır. Karşılaşılan sorunlar temasından elde edilen alt temalar Tablo 4.39’da verilmiştir.

Tablo 4.39. *Karşılaşılan Sorunlar Teması*

Alt Temalar	Katılımcı Sayısı
Tutucu ve dünyaya kapalı olma	2
Karşılaşmıyorum	2
Bilinç eksikliği	1
Öğrendiklerini kişilik haline getirememe	1
Sınıf dışı uygulama eksiği	1
Yönetici anlayışı	1
Geleneklerin direnişi	1

Verilen cevaplardan bazıları şu şekildedir:

Katılımcı 4- “Yani biraz dünyaya kapalı ve çekingenler bu konuda. İşte dil bilmemeleri de belki buna etkili oluyor. Onun dışında küresel vatandaşlık biraz ütöpik geliyor onlara. Bu konular biraz çekinceli onlar için. Küresel vatandaşlık, daha böyle uzak dünyayı düşünmek, Afrika’yı düşünmek şunu düşünmek bunu düşünmek daha burada bu kadar sorun varken ben nasıl oraları düşüneceğim şeyindeler daha çok. İşte KPSS ile onla bunla uğraşıyorlar daha çok. Hani onun ötesine geçmiyor dünyayla ilgili çok da okumuyorlar, okumadıkları için de çok fazla bilgi sahibi de olamıyorlar”.

Katılımcı 5- “Eskiden daha çok karşılaşıyordum. Şimdi son 2 yılda falan daha rahatladı bu. Dirençle karşılaşıyordum mesela. Anlattığım konuya mesela kadın hakları ya da kadına şiddetle ilgili mutlaka bir dirençle karşılaştırdım eskiden erkeklerden. Nasıl yani şimdi bizim haklarımız yok mu gibi. Ya da küresel bir konuyu anlatırken o zaman ben vatan haini mi olacağım gibi şeylerle karşılaştırdım. Aslında son 2 yıldır karşılaştırmıyorum orası sanırım anlaşıldı. Kolektif olarak da anlaşıldı galiba ki bana yansımıyor, daha çabuk kabule geçiyorlar bu tür kavramlara artık. Özellikle kadınlarla ilgili falan da düştü. Kadın cinayetleri arttıkça buradaki direnç azaldı, belki de anlatma şeklimiz değişti. Bu tamamen gözlemime dayalı, bir araştırmaya değil”.

Katılımcı 6- “Örneğin sözel olarak ettiğinde öğrenci gerçekten değerlere sahip olduğunu düşünüyor küresel vatandaşlık bilgi beceri değerlerine ancak bunu uygulamaya aktardığımızda, bir konu verip bu durumda ne yaparsın dediğimizde bu değerler bir köşede kalabiliyor. Bu değerleri kişilik haline getirme duyuşsal alanda en büyük sorun bu”.

Katılımcı 1- “insanların ilkokuldan hatta aile yaşamlarından itibaren getirdikleri o olumsuz birikimlerinin direnişiyile karşılaşıyoruz. Geleneklerin direnişiyile karşılaşıyoruz. Biliyorsunuz gelenekler, töreler yüzlerce yıl önce konulmuş kalıplardır. Şimdi hala onlara göre yaşıyor, onlara göre düşünüyorsa toplumumuz, onun dışında bir şeyi söylediğimizde onu içselleştirmesi zordur. Oysa o gelenek, görenek ve töreleri çağa göre, hukuğa, günümüz gelişimlerine göre ayıklamalıyız”.

Katılımcı 2- “biraz önce söyledim. Yöneticiler bir taraftan uluslararası anlaşmalara hazırlanmamız gerektiğini söylüyorlar bir taraftan da küresel dünyayı tanıyacağımız dersi kaldırıyorlar hem de adı sosyal bilgiler öğretimi olan bir yerde. Ülkeler coğrafyasını mesela. Önceden iktisadi ve idari bilimlerde bile vardı bu ders. Şimdi biz sosyal bilgiler öğretmenliğinden bu dersi kaldırıyoruz. Yöneticilerin anlayışlarının birinci olarak değişmesi lazım”

4.2.18. Öneriler

Katılımcılardan Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarına, küresel vatandaşlığın gerektirdiği özelliklerin daha fazla kazandırılabilmesi için önerilerde bulunmaları istenmiştir. Yapılan öneriler şu şekildedir: yabancı değişim programlarını artırma, farkındalık yaratacak dersler ekleme, kubaşık öğrenmeye başvurma, sınıfa kaynak kişi getirme, ders verenleri eğitme, dünya tarihi ve coğrafyası derslerini tüm öğretmenliklerde verme, ders sayılarını artırma, bu konuda yapılan çalışmaları artırma, okul dışı etkinlikleri artırma, farklı kültürlerle beraber çalışma. Verilen cevaplarda yabancı değişim programlarını artırma üzerinde yoğunlaşmıştır. Öneriler temasından elde edilen alt temalar Tablo 4.40'ta verilmiştir.

Tablo 4.40. Öneriler Teması

Alt Temalar	Katılımcı Sayısı
Yabancı değişim programlarını artırma	3
Farkındalık yaratacak dersler ekleme	2
Farklı kültürlerle beraber çalışma	2
Okul dışı etkinlikleri artırma	2
Okumayı artırma	2
Çalışmaları artırma	1
Ders sayılarını artırma	1
Ders verenleri eğitme	1
Dünya tarihi ve dünya coğrafyası derslerini tüm öğretmenliklerde verme	1
Kubaşık öğrenmeye başvurma	1
Sınıfa kaynak kişi getirme	1
Tartışma yapma	1

Katılımcıların ifadelerinden bazıları şu şekildedir:

Katılımcı 7- “Yurt dışı hareketlilik programlarının daha güçlü bir şekilde devreye sokulması gerekiyor bu anlamda ama tabi kaynaklar vs. prosedür, mevzuat.. Mesela Sosyal Bilgiler eğitimine 2 kontenjan verilmiş durumda ama bizim her sınıf düzeyinde 62 öğrencimiz var. Bu öğrenciler daha fazla bu hareketlilikten yararlanabilse bu konunun

farkında daha fazla varırlar. Özellikle eğitimde ileri olan ülkelerde nasıl eğitim yapıldığını görseler çok daha farklı olur”.

Katılımcı 8- “Bir kere yurtdışı gezileri, ziyaretleri yaparlarsa ben onların değişeceğini düşünüyorum. Çünkü farklı bir kültürle tanıştığında o küreselliğin neden önemli olduğunu daha iyi kavrayacaklardır. Bu Erasmus programı bu açıdan çok iyi düşünülmüş bir şey. Ancak tüm öğrencilerimiz bundan yararlanamıyor. Keşke her öğrencimiz en az bir kez yurtdışına gitse, orda birkaç ay kalsa, oradaki hayatı ve oradaki insanların kültürüyle karşılaşsa ben öğrencilerimize çok katkısı olacağını düşünüyorum. Küresel vatandaşlık bilincinin oluşması için bunun gerekli olduğunu düşünüyorum”.

Yabancı değişim programlarını artırma cevabından sonra daha çok farkındalık yaratacak dersler ekleme, farklı kültürlerle beraber çalışma, okul dışı etkinlikleri ve okumayı artırma üzerinde yoğunlaşmıştır. Katılımcıların bu konudaki ifadeleri şu şekildedir:

Katılımcı 2- “Fakat üniversite demek evrensel eğitim demek ve mümkün olduğunca yabancı dediğimiz insanlarla birlikte çalışmamız, onları sınırlara dahil etmemiz.. küresel farkındalığımızı artırır diye düşünüyorum”.

Katılımcı 6- “Okul dışı etkinliklerin artırılması gerektiğini düşünüyorum. Bir amaç etrafında farklı öğrencilerin bir arada çalışabilmesi gerekiyor. İşte bu amaç sivil destek kuruluşlarıyla desteklenen bir çalışma olabilir.”

Katılımcı 1- “Ben bunun için önce okumayı öneriyorum. Okuyan insandan zarar gelmeyeceğini, tutucu olmayacağını, farklı görüşlere kendini açacağını düşünüyorum. O yüzden insanların bir defa önce bol bol okumalı, okurken de tek yanlı okumamalıdır. İdeolojik ve taraflı okumalar insana zarar verir. Farklı kaynaklardan okumalı”.

Katılımcı 4- “Biraz daha dünyaya bakış açılarını geliştirecek dersler koyulabilir. Mesela çağdaş dünya tarihi diye bir ders vardı kaldırıldı. Eski programda zorunlu dersti şimdi seçmeli konmuş. Ülkeler Coğrafyası diye bir ders vardı sanırım o da seçmeli olmuş. Yani biraz daha dünyaya bakışı geliştirecek dersler konulması lazım programlara, dünya bilgisi verecek dersler”.

Araştırma bulguları incelendiğinde Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Öğretim Programında küresel vatandaşlık boyutlarından yararlanıldığı görülmektedir. Öğretim programının içerik boyutunda küresel vatandaşlığın bilgi ve anlayış boyutuna odaklanılırken, öğrenme çıktıları boyutunda ise küresel vatandaşlığın beceriler boyutuna odaklanılmıştır. Değer ve tutumlar boyutu ise her iki program

boyutunda da geri planda tutulmuştur. Beceriler boyutunda ise bazı becerilerden hiç yararlanılmazken, bazı beceriler üzerine yoğunlaşıldığı görülmektedir. Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilgiler Öğretmenliği alanında eğitim veren öğretim elemanları ile yapılan görüşmelerde de öğretim programında küresel vatandaşlığın boyutlarından yararlanıldığı ancak derslerin ve ders sayılarının küresel vatandaşlık eğitimi için yeterli olmadığı görüşünü ortaya koyulmaktadır. Öğretim programında küresel vatandaşlık boyutlarından ne ölçüde yararlanıldığı sonuç ve tartışma bölümünde ele alınmaktadır.

5. SONUÇ

Bu bölümde araştırma bulguları doğrultusunda ulaşılan sonuçlar, konuyla ilgili alanyazın çalışmalarıyla ilişkilendirilerek oluşturulan tartışma bölümü ve araştırmacı tarafından yapılandırılan öneriler yer almaktadır.

Araştırmanın amacı Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Lisans programının küresel vatandaşlık boyutlarını ne ölçüde kapsadığını ortaya koymaktır. Bu amaç doğrultusunda 2019-2020 eğitim-öğretim yılında kullanılan Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Lisans programının incelenmesinden ve Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilgiler Öğretmenliği alanında bulunan 8 öğretim üyesinin görüşlerinden yararlanılmıştır. Elde edilen bulgulara dayalı olarak araştırmanın sonuçlarına ulaşılmıştır. Araştırmanın sonuçları “doküman analizi sonuçları” ve “görüşme sonuçları” olarak iki ayrı başlık altında ele alınmaktadır.

5.1 Doküman analizi sonuçları

Doküman analizi sonucunda elde edilen veriler bir araya getirilmiş ve Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Öğretim Programında yer alan tüm derslerin içerik ve öğrenme çıktıları boyutlarında küresel vatandaşlık boyutlarından hangilerine yer verildiği Tablo 5.1’de toplu olarak sunulmuştur.

Tablo 5.1. Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Programındaki Derslerin Küresel Vatandaşlıkla İlgili Boyutları

Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Programının Kapsadığı Küresel Vatandaşlık Boyutları			
Boyutlar	Bilgi ve Anlayış	Beceri	Değer ve Tutum
İçerik	Sosyal Adalet ve Eşitlik	Eleştirel ve Yaratıcı D.	Kimlik duygusu ve öz saygı
	Kimlik ve çeşitlilik *	Empati Y. *	Sosyal adalet ve Eşitlik sorumluluğu
	Küreselleşme ve Karşılıklı Dayanışma	Öz farkındalık/ Yansıtma	İnsana ve insan haklarına saygı *
	Sürdürülebilir kalkınma *	İletişim *	Değer çeşitliliği *
	Barış ve Çatışma	İş birliği ve Çatışma çözümleme *	Çevreye duyarlılık ve sürdürülebilir kalkınma sorumluluğu
	İnsan hakları *	Karmaşıklığı ve Belirsizliği yönetebilme	İnsanların değişime yol açabileceği inancı
	Güç ve Denetim *	Politik Okuryazarlık Bilgilendirilmiş Yansıtıcı Eylem	Değişimin parçası olmaya isteklilik
Öğrenme Çıktıları	Sosyal Adalet ve Eşitlik *	Eleştirel ve Yaratıcı D. *	Kimlik duygusu ve öz saygı
	Kimlik ve çeşitlilik *	Empati Y. *	Sosyal adalet ve Eşitlik sorumluluğu
	Küreselleşme ve Karşılıklı Dayanışma	Öz farkındalık/ Yansıtma *	İnsana ve insan haklarına saygı *
	Sürdürülebilir kalkınma	İletişim *	Değer çeşitliliği *
	Barış ve Çatışma	İş birliği ve Çatışma çözümleme *	Çevreye duyarlılık ve sürdürülebilir kalkınma sorumluluğu
	İnsan hakları *	Karmaşıklığı ve Belirsizliği yönetebilme	İnsanların değişime yol açabileceği inancı
	Güç ve Denetim *	Politik Okuryazarlık * Bilgilendirilmiş Yansıtıcı Eylem	Değişimin parçası olmaya isteklilik

Derslerin içerik ve öğrenme çıktıları boyutları incelendiğinde; öğrenme çıktıları boyutunda, küresel vatandaşlığın boyutlarından daha çok yararlanıldığı söylenebilmektedir. Derslerin içerik boyutunda sırasıyla en fazla bilgi ve anlayış, beceri, değer ve tutum boyutlarından yararlanılmışken, öğrenme çıktıları boyutunda ise sırasıyla en fazla beceri, bilgi ve anlayış, değer ve tutumlardan yararlanılmıştır. Küresel vatandaşlığın boyutları göz önüne alındığında sırasıyla en fazla beceriler, bilgi ve anlayış, değer ve tutum boyutlarından yararlanıldığı söylenebilmektedir.

Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilgiler öğretmenliği lisans programında küresel vatandaşlığın boyutlarından olan beceri boyutu, diğer boyutlara göre daha çok yer almaktadır. Beceri boyutunda ise sırasıyla en fazla; eleştirel ve yaratıcı düşünme becerisi,

empati becerisi, iletişim becerisi, iş birliği ve çatışma çözümleme becerisi, öz farkındalık becerisi ve politik okuryazarlık becerilerinin üzerinde durulduğu görülmektedir. Öte yandan, karmaşıklığı yönetebilme ve bilgilendirilmiş yansıtıcı eylem becerilerinden yararlanılmamıştır.

Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Lisans programında küresel vatandaşlığın boyutlarından olan bilgi ve anlayış boyutundan, beceriler boyutundan daha az, değer ve tutumlar boyutundan ise daha fazla yararlanılmıştır. Bilgi ve anlayış boyutundan sırasıyla en fazla; kimlik ve çeşitlilik, insan hakları, güç ve denetimi, sürdürülebilir kalkınma, sosyal adalet ve eşitlik anlayışından yararlanılmıştır. Küreselleşme ve karşılıklı dayanışma ile barış ve çatışma anlayışlarından yararlanılmamıştır.

Dersler incelendiğinde küresel vatandaşlığın boyutlarından biri olan değer ve tutumlar boyutundan yeteri kadar yararlanılmadığı söylenebilmektedir. Değer ve tutumlar boyutunda sırasıyla en fazla; insana ve insan haklarına saygı ve değer çeşitliliğinden yararlanılmıştır. Kimlik duygusu ve özsaygı, sosyal adalet ve eşitlik sorumluluğu, çevreye duyarlılık ve sürdürülebilir kalkınma sorumluluğu, insanların değişime yol açabileceği inancı, değişimin parçası olmaya isteklilikten yararlanılmamıştır.

5.2. Görüşme sonuçları

Öğretim elemanlarına vatandaşlığın ne olduğu sorulduğunda; “bir ülkeye, topluma olan aidiyet durumu ve burada sahip olunan haklar” cevabı üzerinde yoğunlaşıldığı görülmektedir. Küresel vatandaşlığın ne olduğu sorulduğunda ise daha çok “dünya vatandaşı olma” cevabı üzerinde yoğunlaşmıştır.

Küreselleşme ile küresel vatandaş kavramları arasında nasıl bir ilişki olduğu sorulduğunda en çok küresel vatandaşlığın aynı zamanda vatandaşlığı da içermesi ve küresel vatandaşlığın yasal bir zemine sahip olmaması üzerinde durulmuştur.

Bir bireye küresel vatandaş diyebilmemiz için hangi bilişsel özelliklere sahip olması gerektiği konusunda, en çok farklılıkların bilincinde olma ve dünyayı tanıma üzerinde yoğunlaşmıştır. Bir bireye küresel vatandaş diyebilmemiz için hangi becerilere sahip olması gerektiği konusunda ise en çok dil becerisi ve düşünme becerisi üzerine odaklanılmıştır. Bir bireye küresel vatandaş diyebilmemiz için sahip olması gereken değerler sorulduğunda ise en fazla saygılı olma, sevmeye ve hoşgörülü olma üzerinde durulmuştur.

Öğretim elemanlarına, öğretmenlerin küresel vatandaş olarak yetiştirilmesi konusunda düşünceleri sorulduğunda sırasıyla en çok öğretmenlerin küresel vatandaş olmaları gerektiği ve öğretmenlik programının küresel vatandaş yetiştirmek için uygun olmadığı cevabı üzerinde durulmuştur.

Öğrencilerin küresel vatandaşlık eğitimi konusundaki yorum ve yönelimleri sorulduğunda en çok öğrencilerin olumlu tutuma sahip oldukları ve belli bir eğilim göstermedikleri üzerinde durulmuştur.

Küresel vatandaşlık eğitimi açısından Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilgiler öğretmenliği lisans programının yeterliliği sorulduğunda çoğunlukla programın yeterli olmadığı konusunda hemfikir olunmuş ve daha çok programın esnek olmaması sebep olarak gösterilmiştir.

Küresel vatandaşlık eğitimine en çok katkı sağlayan ders; “Küresel eğitim” ve “Topluma hizmet uygulamaları” olarak seçilmiştir. Küresel vatandaşlık eğitimi için derslerde yapılan etkinlikler sorulduğunda çalışmalara katılım sağlama üzerinde durulmuştur.

Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilgiler öğretmenliği lisans programının amaçlarının küresel vatandaşlık eğitimi için yeterli olup olmadığı konusunda çoğunlukla yeterli olmadığı cevabı üzerinde durulmuştur.

Öğretim elemanlarına küresel vatandaşlık eğitimi için derslerinde yeni kazanımlar ve içerikler ekleyip eklemedikleri sorumuş ve çoğunluğun yeni kazanımla ve yeni içerikler eklediği ortaya koyulmuştur.

Öğretim elemanlarına derslerde hangi yöntem ve tekniklerden yararlandıkları sorulmuş ve en çok düz anlatım tekniği cevabı alınmıştır. Öğretim elemanlarının küresel vatandaşlık eğitimine yönelik ölçme ve değerlendirme boyutunda ise en çok ödev hazırlamadan yararlandıkları ortaya koyulmaktadır.

Derslerde küresel vatandaşlık eğitimiyle ilgili karşılaşılan sorunlar ele alınmış, tutucu ve dünyaya kapalı olma ile ilgili herhangi bir sorun ile karşılaşılmadığı belirtilmiştir.

Öğretim elemanlarından, Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının küresel vatandaş olma süreçlerini kolaylaştırabilmek adına önerilerde bulunmaları istenmiş ve en çok yabancı değişim programlarının artırılması üzerinde durulmuştur.

6. TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Bu araştırma Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Lisans Programının, küresel vatandaşlık boyutlarını ne derece kapsadığını ortaya koymak amacıyla gerçekleştirilmiştir. Bu bölümde, araştırmanın sonuçları tartışılmakta ve önerilerde bulunmaktadır.

Küresel vatandaşlık eğitimiyle ilgili yapılan araştırmalar küresel vatandaşlığın önemine ve gereğine vurgu yapmaktadır. Günümüz şartlarına uyum sağlayabilen, kendini geliştiren, ülkesini ve dünyayı bir adım daha ileriye götürmeyi amaçlayan bireyler yetiştirmenin yolu, küresel vatandaşlık eğitiminden geçmektedir. Ülkemizde ortaokul düzeyinde içerik olarak küresel vatandaşlık eğitiminin verilebileceği en uygun ders Sosyal Bilgiler dersidir. Sosyal Bilgiler dersinin doğasının küresel vatandaşlık için uygun olduğu ve bir vatandaşta bulunması istenen bilgi, beceri, değer ve tutumların bu ders ile birlikte kazandırılabilceği düşünülmektedir (Kan, 2009). Topkaya ve Coşkun (2016)'un yaptığı araştırmada Sosyal Bilgiler Öğretim Programında yer alan değerlerin kişilerde küresel vatandaşlığı oluşturmada etkili olduğu ortaya koyulmuştur. Dersin içeriği ve öğrenme çıktıları her ne kadar doğru oluşturulmuş olsa da kazanımları gerçekleştirmede en önemli etken öğretmendir. İçen ve Akpınar (2012)'a göre küreselleşme birey boyutunda bakıldığında kişisel gelişim ile doğru orantılı görülmektedir. Kişisel gelişim ise iyi ve nitelikli bir eğitim ile mümkün olmaktadır. Sosyal Bilgiler dersi ile küresel vatandaşlık eğitimi vermesi beklenen öğretmenin öncelikle kendisinin küresel vatandaşlık özelliklerini taşıması önemlidir. Bu nedenle Sosyal Bilgiler Öğretmenliği alanında eğitim veren üniversitelerin uyguladığı öğretim programlarının da küresel vatandaşlık anlayışına sahip öğretmenler yetiştirebilir nitelikte yapılandırılması önem taşımaktadır.

Yapılan doküman analizi ve beraberinde yürütülen görüşmelerden yola çıkılarak YÖK tarafından hazırlanan programların daha esnek olması gerektiği üzerinde durulmalıdır. Doküman analizi ele alındığında içerik ve öğrenme çıktıları boyutunda küresel vatandaşlık boyutlarına yeterince yer verilmediği görülmektedir. Yapılan görüşmelerde ise program esnek olmamakla birlikte küresel vatandaşlık eğitimi ve ders sayısı açısından yeterli görülmemektedir. Öğretim elemanlarının ifadelerinde, derslerin amaç ve içeriklerinde değişikliğe gidilebildiği ancak bunun çok küçük değişiklikler ve konular olarak yer aldığı belirtilmektedir.

Küresel vatandaşlık eğitimi için derslerde yapılan etkinlikler araştırıldığında en çok çalışmalara katılım sağlama üzerinde durulduğu görülmektedir. Öğrencilerin derse karşı sahip oldukları motivasyon, derse katılım ile ilişkilidir (Nayır, 2017, s.60). Küresel vatandaşlık eğitimi için kullanılan yöntem ve tekniklere bakıldığında ise öğretim elemanlarının daha çok düz anlatım tekniğinden yararlandıkları görülmektedir. Küresel vatandaşlık eğitimi için öğrenci, daha aktif düşünme ve farklı üst bilişsel becerileri kullanmasını gerektiren yollara yönlendirilmelidir. Öğrencilere güncel sorunlardan bahsetmeden, onlardan bir çözüm önerisi beklemek yerinde olmayacaktır. Doküman analizi sonuçlarına bakıldığında programda küresel vatandaşlığın bilgi ve anlayış boyutunda barış ve çatışmadan hiç yararlanılmadığı görülmektedir. Beceriler boyutundaki politik okuryazarlık becerisinin yalnızca bir dersin içeriğine dâhil edildiği görülmektedir. Bu, küresel vatandaş yetiştirebilmek amacıyla hazırlanan bir program için yeterli görülmemektedir. Ersoy (2013), Ersoy (2016), Günel (2016), Çolak, Karapınar ve Öztürk(2019) tarafından yapılan çalışmalarda da, öğretmenlerin öğrencilere gerçek hayatta karşılaşılabilecekleri sorunları nasıl çözebilecekleri, olaylara farklı bakış açılarıyla nasıl yaklaşmaları gerektiği konusunda yardımcı olmada yetersiz ve isteksiz oldukları, uluslararası çatışmalar, terör, insan kaçakçılığı, dünyayı etkileyen çevre sorunları ve küresel ısınma gibi sorunların programda yer almamasından, vatandaşlık ile ilgili kazandırılmak istenenlerin derslere serpiştirildiği ve yıl sonuna gelindiğinde bunun yeterli görülmediğinden ve küresel vatandaşlık yerine ulusal vatandaşlığa vurgu yapıldığından bahsedilmekte ve Sosyal Bilgiler Öğretmenliği lisans programı küresel vatandaşlık eğitimi açısından yeterli bulunmamaktadır.

Katılımcılar programı küresel vatandaşlık eğitimi açısından yeterli bulmamakta, ancak Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının küresel vatandaş olarak yetişmelerinin gerekliliği konusunda hemfikir olmaktadır. Küresel vatandaşlık eğitimine en çok katkı sağladığı düşünülen dersler; seçmeli olan “Küresel Eğitim” ve zorunlu olan “Topluma Hizmet Uygulamaları” dersleridir. Topluma Hizmet Uygulamaları dersini veren öğretim elemanları görüşlerine bakıldığında, küresel vatandaşlık eğitimine en çok katkı sağlayan derslerden biri olmasına rağmen içerik ve öğrenme çıktıları incelendiğinde yalnızca yaratıcı ve eleştirel düşünme becerisi boyutlarından yararlandığı görülmektedir. Buradan hareketle yalnızca Sosyal Bilgiler öğretmenliği lisans programının incelenmesinin araştırma için yeterli olmadığı, görüşlerin bu noktada önemli olduğu söylenebilmektedir.

Küresel vatandaş olmak için gereken bilgi, beceri, değer ve tutumların tek bir seçmeli ders ile kazandırılmaya çalışılması yeterli görülmemektedir. Ersoy (2013) tarafından yapılan araştırmanın sonuçları da bu durumu desteklemektedir. Araştırmaya bakıldığında öğretmenlerin savaş ve çatışma konularını konuşmaktan çekindikleri ortaya koyulmaktadır. Bunun sebebi ise siyasi baskı hissetmeleri olarak verilmektedir. Öğretmen, insanlığı etkileyen savaş ve çatışma durumlarına karşı nasıl bir tutum içerisindeyse, öğrenci de öğretmenin tutumlarına, hatta varsa önyargılarına göre hareket etmektedir. Miller (2014, s.67) tarafından yapılan çalışmada ise küresel eşitsizliğin ortadan kalkabilmesi için öğrencileri, dünya sorunlarının nedenlerini ve sonuçlarını analiz etmeye maruz bırakmak gerektiğinden, bu sayede açlığa ve hastalığa neden olan güçleri değiştirmek için motive olabileceklerinden söz etmektedir. Fisher ve Hicks (1985) tarafından yapılan araştırmada küresel vatandaşlığın ana noktalarından birinin politik süreçleri anlamak ve sonrasında yaratacağı etkiyi tahmin etmek olduğunu belirtmektedir. Tasneem (2005) tarafından yapılan araştırmada da bu düşünce desteklenmektedir. Küresel vatandaşlık gerekli olan katılım özelliklerinin politik okuryazarlık yoluyla nasıl kullanılabilirliği konusunda eksiklikler olduğu söylenmektedir. Buradan hareketle öğretmenin her konuda öğrenciye rehberlik etmesi gerektiği, yalnızca tarih, coğrafya değil, siyasi olarak da bilgilendirmesi, güncel sorunlara odaklanması ve politik okuryazarlık becerisi kazandırması gerektiği söylenebilmektedir.

Öğrencilerin küresel vatandaşlık eğitimiyle ilgili tutum ve eğilimleri ele alındığında çoğunluğun olumlu bir tutuma sahip olduğu ya da herhangi bir tutum ya da eğilime sahip olmadığı ortaya koyulmaktadır. Ancak küresel vatandaşlık eğitimiyle birlikte derslerde karşılaşılan sorunlar ele alındığında ise öğrencilerin tutucu ve dünyaya kapalı bir tutum içerisinde oldukları ortaya koyulmaktadır. Küresel bir vatandaşın sahip olması gereken özellikler incelendiğinde bireyin dış dünyaya açık, bireysel farkların bilincinde, farklı bakış açılarına karşı duyarlı ve saygılı olması gerektiği üzerinde durulmaktadır. Türk ve Atasoy (2018)' un çalışmasında da küresel vatandaşlık eğitimi için geliştirilmesi gereken değer ve tutumlarda küresel kimlik geliştirme üzerinde durulmaktadır. Derslerde karşılaşılan dünyaya kapalı olan tutumun değişimi, konuya hâkim bir öğretmen rehberliğinde mümkün görülmektedir.

Araştırma kapsamında yapılan görüşmelerde öğretim elemanları, çoğu öğretim üyesinin küresel vatandaşlık eğitimi konusunda yeterli bilgiye sahip olmadığı düşüncesindedir. Estelles ve Fischman (2021) tarafından yapılan araştırmada da öğretim

elemanlarının küresel vatandaşlık eğitimi konusunda iyimser oldukları ancak yeterli bilgiye sahip olmadıkları belirtilmektedir. Bu konuda verilen önerilerden biri öğretim elemanlarına küresel vatandaşlık konusunda eğitim verilmesidir. Öğretim elemanlarına yönlendirilen küresel vatandaşlık nedir sorusuna verilen cevaplar incelendiğinde “dünya vatandaşı olmak” kavramından söz edildiği görülmektedir ancak bu kavramın daha derin olarak anlamlandırılması ve dünya sorunları bilmek, sorunları kendi sorunu olarak görmek ve bunlara çözüm önerileri geliştirerek sorunun çözümüne katkıda bulunmak üzerinde daha çok durulması gerekmektedir.

Araştırmanın sonuçlarına bakıldığında küresel vatandaşlığın boyutlarından olan beceri boyutu üzerinde daha çok durulduğu ancak bunun yanı sıra tutum ve değerler boyutundan yeteri kadar yararlanılmadığı görülmektedir. Oysaki vatandaşlık eğitiminde bireyin sahip olması gereken becerilerin yanında, yardımlaşma, empati yapma, duyarlı olma gibi değer ve tutumlara da sahip olması beklenmektedir. Öğretim elemanlarına sorulduğunda da bu değerler üzerinde çok fazla durulmadığı, daha çok herkesin sahip olması gereken sevmeye, saygı duymaya değerleri üzerine yoğunlaşıldığı görülmektedir. Küresel bir vatandaş saygılı ve hoşgörülü olmalıdır ancak bunun yanında sorunlara karşı duyarlı, yardımsever ve ayrımcılığa karşı bir yapıda da olmalıdır. Sever ve Albayrak (2019) tarafından yapılan “Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Küresel Vatandaşlık Algısı” adlı çalışmada da beceriler boyutu üzerinde odaklanıldığı ancak değer boyutunda eksik kalındığı görülmektedir. Kan (2009), Çolak (2015) ve Egüz (2016) tarafından yapılan araştırmalarda bu sonucu destekler niteliktedir. Küresel vatandaşlık eğitiminde karşılaşılan sorunlara bakıldığında sorunlar, tutucu ve dünyaya kapalı olma durumu, farklılıklara karşı duyarlı olmama ve empati yapamamanın bir sonucudur. Buradan hareketle değer ve tutumlar boyutu üzerinde daha fazla durulması gerektiği söylenebilmektedir.

Küresel vatandaşlık eğitimi için en önemli görülen noktalardan biri de yurtdışı eğitimidir. Öğretim elemanları ile yapılan görüşmelerde, küresel vatandaşlık için gerekli görülen beceriler içerisinde dil becerisi üzerine odaklanılmıştır. Öğretim elemanlarının, öğrenci değişim programlarının artırılmasının gerekliliği üzerinde durdukları görülmektedir. Bu, eğitim sistemimizde eksik görülen bir nokta olarak değerlendirilmektedir. Öğretim elemanları tarafından yapılan öneriler incelendiğinde de en çok yabancı değişim programlarının artırılması önerisinde bulunulmuştur. Öğrencinin farklı bir ülkeye giderek o ülkenin diline, kültürüne dair bilgi edinmesi ve orada yaşanan

sorunlara ilişkin fikir sahibi olması, farklı dile, dine ve alışkanlıklara sahip bireylerle beraber yaşayarak farkındalık geliştirmesi önemli görülmektedir. Kaya ve Kaya (2012), Balbağ (2016) ve Günaydın (2019) tarafından yapılan araştırmalarda bu öneriyi destekler niteliktedir. Yurt dışına çıkan ve yabancı dil bilen öğrencilerin küresel vatandaşlık algılarının daha yüksek olduğu ortaya koyulmaktadır. Miller (2014) tarafından yapılan çalışmada da daha fazla ülkeyi ziyaret eden katılımcıların kozmopolit inançlar üzerinde olumlu etkiye sahip olduğu ve dünyada fark yaratma gücüne sahip olduğu ortaya koyulmaktadır.

Araştırmanın sonucunda Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Öğretim Programı'nın küresel vatandaşlık boyutlarını kapsadığı ancak kapsamının kısıtlı olduğu söylenebilmektedir. Derslerle birlikte verilmek istenen bilgi, beceri, değer ve tutumların yanında verilen seçmeli dersler ve öğretim elemanlarının ders içerisinde yararlandığı yöntem ve teknikler küresel vatandaşlık eğitimi için yeterli görülmemektedir.

Araştırma sonucunda öneriler şu şekildedir:

- YÖK tarafından hazırlanan programların içerik ve öğrenme çıktıları boyutları daha esnek hale getirilmelidir.
- Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Lisans programı derslerinin içerik ve öğrenme çıktıları boyutlarında küresel vatandaşlık boyutlarından daha çok yararlanılmalıdır.
- Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Lisans programlarının geliştirilmesi sürecinde küresel vatandaşlığın gerektirdiği bilgi ve becerilerin yanında, programlarda değer ve tutumlar boyutlarının da kapsanmasına yönelik çalışmalar yapılmalıdır.
- Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Lisans Programları ve diğer öğretmenlik lisans programlarına küresel vatandaşlık bilgi beceri, değer ve tutumlarını tüm öğretmen adaylarına kazandırmak üzere “Küresel Vatandaşlık Eğitimi” adı altında bir dersin eklenmesi yararlı olacaktır.
- Derslerde günlük hayatta karşılaşılan küresel sorunlardan söz edilerek, öğrencilerin hem bireysel hem grupta etkin olacağı yöntem ve teknikleri işe koşarak, küresel vatandaşlık kapsamındaki boyutları yaparak-yaşayarak öğrenmesi sağlanmalıdır.
- Derslerde politik okuryazarlık becerisi kazandırma üzerinde durulmalıdır.

- Öğretim üyelerine küresel vatandaşlık eğitimi hakkında mesleki gelişim seminerleri verilmeli ve öğretmenlerin küresel vatandaşlık eğitimine karşı önyargıları kaldırılmalıdır.
- Öğrenciler uluslararası değişim programları hakkında bilgilendirilmeli ve yurtdışı eğitim programlarına katılmak üzere desteklenmeli ve özendirilmelidir.
- Gerekli yeterliliklere sahip küresel vatandaşlar yetiştirmek için sadece Sosyal Bilgiler dersinde değil, diğer derslerde de küresel vatandaşlık kavramı üzerinde durulmalıdır. Bu bağlamda diğer programlarında küresel vatandaşlık boyutlarını ne ölçüde barındırdıkları incelenmelidir.
- Öğretim programlarının Küresel Vatandaşlık bağlamında incelenmesine yönelik yapılacak araştırmalarda doküman analizinin beraberinde farklı analiz türlerinden yararlanılmalıdır.
- Araştırmacılar tarafından küresel vatandaşlık eğitimi için programda ve uygulamada eksik olduğu belirlenen boyutlara yönelik ders içi uygulamalar üzerinde çalışmalar yapılabilir.

KAYNAKÇA

- Aktan, S. ve Saylan, N. (2013). Bir öğretim alanının doğuşu: ABD’de sosyal bilgilerin gelişimi (1983-1916). *Sosyal Bilgiler Eğitimi Araştırmaları Dergisi*, 4(2),55-78.
- Aktaş, M., Şengönül, F.B. ve Öztekin, S. (2017). Küreselleşme Sürecinde Göç ve Vatandaşlık. *Mediterranean International Congress on Social Sciences (MECAS)*, 181-194.
- Alpaslan, G. (2008). *Küreselleşme sürecinde ulus-devlet ve vatandaşlık ilişkisi: Vatandaşlığın dönüşümü*. Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Aydeniz, N., Silinir, M. ve Karhan, G. (2012). Küreselleşme olgusu ve temel yaklaşımlar. *Batman Üniversitesi Yaşam Bilimleri Dergisi*, 1(1), 1014-1023.
- Balbağ, N.L. (2016). *İlkokul Sosyal Bilgiler Dersi Bağlamında Öğrenci ve Öğretmenlerin Küresel Vatandaşlık Algıları*. Doktora Tezi. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Balbağ, N.L. ve Türkcan, B.(2017). İlkokul 4. Sınıf Öğrenci ve Öğretmenlerinin Küresel Vatandaşlık Algıları. *Turkish Online Journal of Qualitative Inquiry (TOJQI)* ,8 (2), 216-249.
- Bank, J. A. (2004). Teaching for Social Justice, Diversity, and Citizenship in a Global World, *The Educational Forum*, 68, 289-298.
- Baş, T. ve Akturan, U. (2017). *Sosyal Bilimlerde Bilgisayar Destekli Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayınları.
- Bayar, F. (2010). Küreselleşme Kavramı ve Küreselleşme Sürecinde Türkiye. *Uluslararası Ekonomik Sorunlar*, (32),25-34.
- Bilgili, A.S. vd. (2008). *Sosyal Bilgilerin Temelleri*. Ed. A.S. Bilgili. Ankara: Pegem Akademi.
- Bornman, E. ve Schoonraad, N. (2001). The many faces of globalisation, *Unisa Institutional Repository*,19 (1), 93-114.
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö.E., Karadeniz, Ş., Demirel, F. (2014). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi.

- Çakmak, Z., Bulut, B. ve Taşkıran, C. (2015). Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının İnternet Kullanım Durumları ile Küresel Vatandaşlık Algıları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *Adıyaman Üniversitesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 5(1), 99-112.
- Çalık, T. ve Sezgin, F. (2005). Küreselleşme, bilgi toplumu ve eğitim. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 13(1), 55-66.
- Çalışkan, E. (2003). Küreselleşme ve Eğitim. *Eğitim Dergisi*. (3) Kasım.
- Çelebi, N. (2016). *Küreselleşme ve Eğitime Yansımaları*. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Çelik, M. Y. (2012). Boyutları ve Farklı Algılarıyla Küreselleşme, *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 32 (2).
- Çermik, F. Çalışoğlu, M. Ve Tahiroğlu, M. (2016). Sınıf Öğretmenlerinin Küresel Vatandaşlık Eğitimi İle İlgili Görüşlerinin İncelenmesi. *Turkish Studies International Periodical For The Languages, Literature And History Of Turkish Or Turkic*, (3), 775-790.
- Çengelci, T. (2013). Sosyal Bilgiler Dersinde Yararlanılan Toplumsal ve Kültürel Kaynakların Belirlenmesi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*. 12 (43), 219-236.
- Çolak, K. (2015). *Sosyal Bilgiler ile Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitimi Derslerinde Küresel Vatandaşlık Eğitimi*. Doktora Tezi. İstanbul: Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Çolak, K., Karapınar, B. ve Öztürk, C. (2019). Sosyal Bilgiler Derslerini Veren Öğretmenlerin Küresel Vatandaşlığa ve Küresel Vatandaşlık Eğitimine Bakışları. *Eğitim ve Bilim Dergisi*. 44(197),335-352.
- Çulha Özbaş, B. Ve Erbudak, K.C. (2015). Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler Öğretiminin Amacına Yönelik Görüşleri. *Turkish Studies*. 10(3), 303-330.
- Dağ, N. (2012). Vatandaşlığın Niteliksel Dönüşümü ve Vatandaşlık Eğitimi Üzerine Bir Betimleme Çalışması. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilgiler Dergisi*, 12(1), 105-118.

- Delanty, G. (2000). *Citizenship In A Global Age*, Tim Mary (Ed.), USA: Open University Press.
- Doğanay, A. (2008). Çağdaş Sosyal Bilgiler Anlayışı Işığında Yeni Sosyal Bilgiler Programının Değerlendirilmesi. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 17(2), 77- 96.
- Durmuş, G. (2017). *Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Küresel Vatandaşlık Ve Çokkültürlü Eğitime Yönelik Tutumlarının İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Amasya: Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Egüz, Ş. (2016). Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Küresel Vatandaşlık Eğitimine Yönelik Algıları, *International Journal Of Eurasia Social Sciences*, 7 (24), 20-39.
- Ersoy, A.F. (2013). Global Citizenship Education in Social Studies: Experiences of Turkish Teachers and Students in International Conflict and War. *Eğitimde Nitel Araştırmalar Dergisi*, 1(1), 7-30.
- Ersoy, H. (2016). Durum Çalışması. Ed. Özden, M.Y. ve Durdu, L. *Eğitimde Üretim Tabanlı Çalışmalar için Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara, Anı Yayıncılık.
- Estelles, M. Ve Fischman G.E. (2021). Who Needs Global Citizenship Education? A Review of the Literature on Teacher Education. *Journal of Teacher Education* , 72(2) ,223–236.
- Fisher, S. Ve Hicks, D. (1985). *Word Studies 8-13. A teachers handbook*. Edinburg: Newyork.
- Gaus, R. (2021). Global (Citizenship) Education as inclusive and diversity learning in Religious. *Education. Journal of Religious Education*. (69), 179–192.
- Gibson, K., L.Rimmington, G. M, & Landwehr-Brown, M. (2008). Developing global awareness and responsible world citizenship with global learning. *Roeper Review*, 30(1), 11-23.

- Göl, E. (2013). *Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Küresel Vatandaşlık Tutum Düzeylerinin Farklı Değişkenler Açısından İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Kırşehir: Eğitim Fakültesi, Sosyal Bilgiler Öğretmenliği.
- Gülalp, H. (2007). *Ulus devlet aşıyor mu? İçinde H. Gülalp (Haz.), Vatandaşlık ve etnik çatışma: ulus devletin sorgulanması*. İstanbul: Metis Yayınları.
- Günaydın, H. (2019). *Okul Yöneticilerinin Küresel Vatandaşlık Tutumlarının İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Eskişehir: Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Günel, E. (2016). Türkiye’de Küresel Bakış Açısının Sosyal Bilgiler Eğitimine Kaynaştırılması: Sosyal Bilgiler Öğretmen Adayları. *Turkish Online Journal of Qualitative Inquiry*. 7(4), 440-461.
- Holden, C.(2000). Learning for Democracy: From World Studies to Global Citizenship. *Theory Into Practice*, 39(2), 74-80.
- Holling, S. (2020). COVID-19: The Changing Face of Global Citizenship and the Rise of Pandemic Citizenship. *Knowledge Cultures* 8(3),81-92.
- http-1 : https://anayasa.tbmm.gov.tr/docs/vatandaslik_tanimlari.pdf (17.09.2019)
- http-2: <https://www.oxfam.org.uk/education/resources/education-for-global-citizenship-a-guide-for-schools> (4.11.2019).
- İçen, M. Ve Akpınar, E. (2012). Küresel Vatandaşlık Eğitiminin Uluslararası Sorunların Çözümündeki Rolü. *Erzincan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 5 (2), 277-289.
- İçli, G. (2001). Küreselleşme ve Kültür. *Sosyal Bilimler Dergisi*. 2,(25). 163-172.
- İnan, S. (2019). *Sosyal Bilgiler Eğitimi: Nedir, Ne zaman ve Neden?* İnan, S. (Ed.) Sosyal Bilgiler Eğitime Giriş. Ankara, Anı Yayıncılık.
- Kaçmazoğlu, H. Bayram. Doğu-Batı çatışması açısından globalleşme. *Eğitim Araştırmaları Dergisi*, (6), 4-55.

- Kadıoğlu, A. (2008). *Vatandaşlığın Dönüşümü Üyelikten Haklara*. İstanbul: Metis Yayınları.
- Kan, Ç. (2009). Sosyal Bilgiler Eğitiminde Küresel Vatandaşlık. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, (26), 25-30.
- Karip, E. (2005). Küreselleşme ve Lizbon Eğitim 2010 Hedefleri. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, (42),195-209.
- Kaya, B. ve Kaya A. (2012). Teknoloji Çağında Öğretmen Adaylarının Küresel Vatandaşlık Algıları. *Sakarya Üniversitesi Journal of Education*, 2(3), 81-95.
- Kıvılcım, F. (2013). Küreselleşme Kavramı ve Küreselleşme Sürecinin Gelişmekte Olan Ülke Türkiye Açısından Değerlendirilmesi. *Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi*, 5 (1), 219-230.
- Kongar, E., (2001), “*Küreselleşme Bağlamında Türkiye*”, Ege Üniversitesi, 26 Nisan 2001.
- Leithead, J. and Humble, S. (2020) ‘How children living in poor informal settlements in the Greater Accra Region, Ghana, perceive global citizenship’. *International Journal of Development Education and Global Learning*, 12 (1), 69–83.
- Linklater, A. (2002). Cosmopolitan citizenship. In E. F. Isin & B. S. Turner (Ed.), *Handbook of citizenship studies* ,317-332.
- Marshall, T. H. (1964). *Class, Citizenship and Social Development*. Garden City, New York: Doubleday.
- Marshall, T. H., Kaya, Ayhan, Bottomore, Tom, Hiperlink (2000). *Yurttaşlık ve Toplumsal Sınıflar*. Anadolu Üniversitesi e-kitap.
- Meb (2018). *Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı*.
- Merriam, S. B. (2015). *Nitel araştırma: Desen ve uygulama için bir rehber*. S. Turan (Çev. Ed.), Ankara: Nobel.

- Miller, C.D. (2014). Global Citizenship: Fostering Concern or Nihilism? *The Global Studies Journal*, (6),67-77.
- Nayır, F. (2017). The Relationship between Student Motivation and Class Engagement Levels. *Eurasian Journal of Educational Research*, (71), 59-78.
- Osler, A. Ve Vincent, K. (2002). *Citizenship and Challenge of Global Education*..London: Trentham.
- Osler and Vincent (2002) Akt. Lapayese, Y.V. (2003). Toward a Criticcal Global Citizenship . *Education. Comparative Education Rewiew*, 47(4), 493-501.
- Oxfam(1997). *A Curriculum for Global Citizenship*. (Oxford, Oxfams's Development Education Programme.
- Özden, M. Ve Erbay, E.R. (2018). Küresel Vatandaşlık: Belirsizlik Mi, Fırsat Mı? *Social Sciences Research Journal*, 7 (4), 76-81.
- Özmen, C. (2015). *Dünyada ve Ülkemizde Sosyal Bilgiler*. Ed. Dönmez, C. ve Yazıcı, K. Sosyal Bilgiler Öğretimi. Ankara, Pegem Yayıncılık.
- Paker, T. (2015). Durum Çalışması. Ed. Seggie, F. N. Ve Bayyurt, Y. *Nitel Araştırma yöntem, teknik, analiz ve yaklaşımları*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Pike, G. Ve Selby, D. (1985). *World Studies 2-13a teachers handbook*. London,; Hodder ve Straughtan
- Rapoport, A. (2009). "A Forgotten Concept: Global Citizenship Education and State Social Studies Standards." *journal of Social Studies Research*, 33(1), 91- 112.
- Reysen, S., Miller, I.K., Plante, C.N., Lam, T.Q., Kamble, S.V., Assis, N. Ve Moretti, E.G. (2020). Perceived Impact Of Globalization And Global Citizenship Identification. *Journal of Globalization Studies*, 11 (1), 16–32.
- Rubab,I., Aziz, A.B., Usman, A. ve Amjad, A. (2020). Global Citizenship Education: Values to be taught in the Light of the Rising Identity Crisis. *Pakistan Vision*, 21(1), 387-395.

- Sachs, J. (1998). International Economics: Unlocking the Mysteries of Globalization. *International Economics*, 97-111.
- Seyrek, İ. (2002). Küreselleşme Sürecinde İktisat Politikaları ve Yakınsama Tezi. *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Özel Sayı*, 167-187.
- Shuttleworth, J.M. (2020). Framing the Pandemic Within Global Citizenship Education. *Journal of International Social Studies*, 10(2), 67-75.
- Smith, R. M. (2002). *Modern citizenship*, In E. F. Isin & B. S. Turner (Ed.), *Handbook of citizenship studies*, 105-115.
- Sönmez, V. (1997). *Sosyal Bilgiler öğretimi ve öğretmen kılavuzu*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Starkley, H. (1994). *Development Education and Human Rights Education*, in: A. Osler (Ed.) *Development Education: Global Perspectives in the curriculum*
- Stokes, G. (2004). *Global Citizenship. Ethos*, 12(1), 19-23.
- Şahin, İ.F. Ve Çermik, F. (2014). Küresel Vatandaşlık Ölçeğinin Türkçeye Uyarlanması: Güvenirlilik ve Geçerlik Çalışması. *Doğu Coğrafya Dergisi*, 19(31).
- Şahin, M., Şahin, S. Ve Göğebakan Yıldız, D. (2016). Sosyal Bilgiler Eğitimi Programı ve Dünya Vatandaşlığı: Öğretmen Adaylarının Perspektifinden. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 31 (2). 369-390.
- Tasneem, İ. (2005). Global Citizenship Education: Mainstreaming the Curriculum. Cambridge. *Journal of Education*, 35 (2), 177-194.
- Taşdemir, F. (2019). *Eğitimde Araştırma Yöntemleri*, Ed. Yılmaz, K. Ve Arık, R.S. Verilerin Toplanması. Ankara: Pegem Yayınları.
- Temelat, N. (2011). *Ülke Anayasalarında Vatandaşlık Tanımları*. TBMM Araştırma Merkezi.
- Tezgel, R. (2008). *Yeni ilköğretim programlarında insan hakları vatandaşlık ve kentlilik eğitimi*. Ankara: Araştırma Yayınları.

- Tikidis, V. Dunbar, N.D. (2019). Openness to experience and creativity: When does global citizenship matter? *International Journal of Psychology*. 54 (2),264-268.
- Topkaya, Y. (2016). Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Değer Aktarım Yaklaşımları Hakkındaki Görüşlerine Ait Nitel Bir Çalışma. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*. 17 (1), 637-657.
- Topkaya, Y. Ve Coşkun, K. (2016). Küresel Vatandaşlık Bilinci Üzerinde Sosyal Bilgiler Öğretim Programında Yer Alan Değerlerin Etki Boyutu. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 6 (11),238-252.
- Topuzkanamış, Ş. E. (2013). *Türk Hukukunda Anayasal Gelişmeler Işığında Vatandaşlık*. İstanbul: On İki Levha Yayınları.
- Türk, H. Ve Atasoy, H. (2018). Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programının (2018) Küresel Vatandaşlık Açısından Değerlendirilmesi. *Milli Eğitim Dergisi*, 50 (230), 147-167.
- Uydaş, İ. (2014). *Ortaöğretim öğrencilerinin küresel vatandaşlık bağlamında çokkültürlülük hakkındaki görüşlerinin değerlendirilmesi (Çanakkale İli Örneği)* Yüksek Lisans Tezi. Çanakkale: Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Uydaş, İ. Ve Genç, S.Z. (2015). Ortaöğretim Öğrencilerinin Küresel Vatandaşlık Bağlamında Çokkültürlülük Hakkındaki Görüşlerinin Değerlendirilmesi. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 4 (1), 416-429.
- Vuranok,T.T. (2016). *Küreselleşme ve Mesleki Eğitim*. Çelebi,N. (Ed.), Küreselleşme ve Eğitime Yansımaları. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Yıldırım, E. (2017). *İstatiksel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yıldırım, A. Ve Şimşek, H. (2013). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Zing, Y. (2019). *Eğitsel Oyunlara Dayalı Sosyal Bilgiler Öğretiminde İlkokul Öğrencilerinin Küresel Vatandaşlığa İlişkin Algı ve Görüşleri*. Yüksek Lisans Tezi. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

EK-1.Değerlendirme Formu

Değerlendirme Formu

Dersin Yarı Yılı- Dersin Kodu- Dersin Adı			
Boyutlar	Bilgi ve Anlayış	Beceri	Değer ve Tutum
İçerik	Sosyal Adalet ve Eşitlik	Eleştirel ve Yaratıcı D.	Kimlik duygusu ve öz saygı
	Kimlik ve çeşitlilik	Empati Y.	Sosyal adalet ve Eşitlik sorumluluğu
	Küreselleşme ve Karşılıklı Dayanışma	Öz farkındalık/ Yansıtma	İnsana ve insan haklarına saygı
	Sürdürülebilir kalkınma	İletişim	Değer çeşitliliği
	Barış ve Çatışma	İş birliği ve Çatışma çözümüleme	Çevreye duyarlılık ve sürdürülebilir kalkınma sorumluluğu
	İnsan hakları	Karmaşıklığı ve Belirsizliği yönetebilme	İnsanların değişime yol açabileceği inancı
	Güç ve Denetim	Politik Okuryazarlık Bilgilendirilmiş Yansıtıcı Eylem	Değişimin parçası olmaya isteklilik
Öğrenme Çıktıları	Sosyal Adalet ve Eşitlik	Eleştirel ve Yaratıcı D.	Kimlik duygusu ve öz saygı
	Kimlik ve çeşitlilik	Empati Y.	Sosyal adalet ve Eşitlik sorumluluğu
	Küreselleşme ve Karşılıklı Dayanışma	Öz farkındalık/ Yansıtma	İnsana ve insan haklarına saygı
	Sürdürülebilir kalkınma	İletişim	Değer çeşitliliği
	Barış ve Çatışma	İş birliği ve Çatışma çözümüleme	Çevreye duyarlılık ve sürdürülebilir kalkınma sorumluluğu
	İnsan hakları	Karmaşıklığı ve Belirsizliği yönetebilme	İnsanların değişime yol açabileceği inancı
	Güç ve Denetim	Politik Okuryazarlık Bilgilendirilmiş Yansıtıcı Eylem	Değişimin parçası olmaya isteklilik

**Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Lisans Programının Küresel
Vatandaşlık Boyutları Açısından İncelenmesi
Yarı Yapılandırılmış Görüşme Soruları**

1. Vatandaşlık kavramın nasıl tanımlarsınız?
2. Küresel vatandaşlık kavramı hakkında ne düşünüyorsunuz?
3. Size göre vatandaşlık ile küresel vatandaşlık kavramları arasında nasıl bir ilişki vardır?
 - Bu kavramlar arasındaki ortak noktalar nelerdir?
 - Küresel vatandaşlığı, vatandaşlıktan ayıran özellikler nelerdir?
4. Bir bireyi “küresel vatandaş” olarak tanımlayabilmek için;
 - Sahip olması gereken bilişsel özellikler nelerdir?
 - Sahip olması gereken beceriler nelerdir?
 - Sahip olması gereken değerler nelerdir?
5. Öğretmenlerin küresel vatandaş olarak yetiştirilmesi konusundaki düşünceleriniz nelerdir?
6. Dersine girdiğiniz öğrencilerin küresel vatandaşlık eğitimine yönelik yorum ve eğilimleri nelerdir?
7. Sosyal Bilgiler Lisans Programında şu ana kadar hangi dersleri verdiniz?
8. Girdiğiniz dersleri göz önünde bulundurarak Sosyal Bilgiler Öğretim Programını küresel vatandaşlığın gerektirdiği özellikleri kazandırması yönünden nasıl değerlendirirsiniz?
 - Verdiğiniz dersler arasında, hangisinin küresel vatandaşlık eğitimine daha çok katkı sağladığını düşünüyorsunuz?
9. Girdiğiniz derslerde küresel vatandaşlığa yönelik özellikleri kazandırmak için neler yapıyorsunuz?
 - Sistemde görülen ve hâlihazırda kullanılan program amaçlarını küresel vatandaş eğitimi açısından yeterli görüyor musunuz?
 - Küresel vatandaşlık eğitimi ile ilgili yeni kazanımlar ekliyor musunuz?

- Küresel vatandaşlık eğitimi için içerikte değişiklik yapıyor musunuz?
- Öğretme-öğrenme sürecinde küresel vatandaşlık eğitimine yönelik hangi yöntem ve tekniklerden yararlanıyorsunuz?
- Küresel vatandaşlık eğitimiyle ilgili ölçme ve değerlendirme yapmak için hangi yöntem ve tekniklerden yararlanıyorsunuz?

10. Küresel vatandaşlık eğitiminde ne tür sorunlarla karşılaşıyorsunuz?

11. Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarına, küresel vatandaşlığın gerektirdiği özelliklerin daha fazla kazandırılabilmesi için neler önerirsiniz?

ÖZGEÇMİŞ

Adı Soyadı : Serenay Aygün

Yabancı Dil : İngilizce

Eğitim ve Mesleki Gelişim:

- 2015, Anadolu Üniversitesi Sosyal Hizmetler Önlisans Programı.
- 2013, Erciyes Üniversitesi Eğitim Fakültesi Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Lisans Programı.

Yayınları ve Bilimsel Faaliyetleri:

Bildiri:

2019, 7. *Uluslararası Eğitim Programları ve Öğretim* Kongresi'nde sunulan bildiri.
Opinions of Social Studies Candidates on the Concept of Global Citizenship Teacher.
Sever ve Albayrak, Ankara, Türkiye.